

Vate

Kovara Kulturî

Dewreyê diyine, hûmare: 12 (32), Zimistan 2009

Wayîr/ Sahibi

Deniz Gündüz

Mudira Karê Nuşteyan a Berpirsiyare/Sorumlu Yazışleri Müdürü

Sevda Zelal Gündüz

Serredaktor

Malmîsanij

Redaksiyon

J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Seba aboneyîye (Almanya de)

Vate
Postfach: 30 21 07
10 752 Berlin/Almanya

Têkiliya Hollanda

Şukrî Atîk
Poelenburg 30
30 85 KT
Rotterdam/HOLLAND

Têkiliya Swêdi

Eksâtravägen, 186
S-127 61 Skärholmen/SWEDEN
E-mail: espar@bredband.net

Têkiliya Norveçî

M. Dartêz
Olav Kyrres gt. 5
0273 Oslo/NORVEÇ

Sertê aboneyîye

Welat *serrêk* 6 aşmî
Tirkîya: 16 YTL 8 YTL
Almanya: 20 Euro 10 Euro
Swêd: 250 SEK 125 SEK
Welatê bînî: 40 Euro 20 Euro

Vayî: 3 YTL/5 Euro

Îlan

Rîpelêk: 60 YTL/100 Euro
Nêmrîpel: 30 YTL/50 Euro
Çarêgrîpel: 15 YTL/25 Euro

Çap/Baskî: Berdan Matbaacılık

Davutpaşa Cad.
Güven Sanai Sitesi
C Blok No: 239

Topkapı/İstanbul

Adrese:

Vate
Katip Mustafa Çelebi Mah.
Tel Sok. No: 18, Kat: 3
Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 244 94 14
e-mail: butkan@mynet.com

Üç aylık süreli yaygın dergi

www.vateonline.se

Berpirsiyariya ber nuştayi ya nuştoxi/nuştuxe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Malmîsanij , Wisifê Ma Dinyaya Xo Bedilnaye	4
W. K. Merdimîn , Bêxeber	6
J. Îhsan Espar , Wisif Hêlinij Cewhêrêko Nimite Bi	7
Alî Beytaş , Sewda Zerê Mi	13
Roşan Lezgîn , Cenazeya Wisif Hêlinijî Qelbîn de Defn Bîye	14
Wisif Hêlinij , Pepûk	18
Daimî Bîngol , Bê Lewê Mi	21
Mehmud Nêşite , Serrgêra 25. de Necmedîn Buyukkaya Ame Yadkerdiş	22
Newzat Dodanij , Di Çimî Sîyayî	25
Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Şîyêsine	26
Huseyîn Burke , Dîko	71
Malmîsanij , Derheqê Kirmancanê Modanî (Motkanî) de	73
H. Giran , Mehmedê Mi	103
Seyîdxan Kurij , Mikail Aslan: "Mi Kitabî Top Kerdî û Ez. . ."	105
Turgut Ersoy , Binê Keskûsûre de	116
Roşan Lezgîn , Panelê Mela Ehmedê Xasî	119
Sîyamend Mîrvanî , Welato	125
Huseyîn Karakaş , Kirmanckî de Romanî	126
Wusênê Gestemerde , Derheqa Kurdanê Berlînî de Konferans	129
H. Giran , Vateyî rê	131
Mehmud Nêşite , Biza Kole Asnawî Kena	133
Seleh Pak , Elo Dizd	138
Murad Canşad , Tayê Îdyomî	143
N. Celalî , Çewlîg û Dêrsim ra Di Varyantî Lawika Ximxim	147
Huseyîn Karakaş , Sêwaz de Golê Kirmancan: Qerebel	150
Serdar Bedirxan , Çend Îdyomî	153
Alî Beytaş , Ez Qewmê Xo ra Terseno	159
Mehmed S. Uzun , Mıntıqaya Palîyî ra Semedî Qican Çend Vateyî	162
Akman Gedîk , Xidirê Welî	163
Bîlal Nêribij , Folklorê Ma ra	168
Aysena Kurdî & Dogan Karasu , Rîpelê Fiqra û Meselayan	170
Nurulah Burcun , Pîrê	173
Kitabê Kirmanckî- XIX	176

WENDOXAN RÊ

Wendoxê ma yê delalî,
Demêkê dergî dima ma pîya yê.

No mabên de embazanê mayê Grûba Xebate ya Vateyî ra Wisif Hêlinijî dinyaya xo bedilnaye. Ma wefatê nê embazê erjayeyî de zaf-zaf dejayî. Wa ruhê ey şa bo. Şima na hûmare de, derheqê ey û wefatê ey de çend nuştayan wanenî. Nuştayê Wisifi yo peyên zî na hûmare de yo.

Na hûmara ma de gelek nuştayê balkêşî estê. Sey netîceyanê Kombîyayîşê şîyêsine yê Kirmanckî, roportajanê ke Îshaq Tepe û Mikail Aslanî reyra biyê, meqale, şîr û arêkerdeyanê folklorîkan.

Hêvîya ma a ya ke şima wendişê nînan ra tehm bigîrî.

Weş biwanîn, weşîye de biwanîn.

Vate

WISIFÊ MA DINYAYA XO BEDILNAYE

MALMÎSANIJ

*Pîla pîlana ke vanî na bî
Ti yê mergî nêbî
Ti Xizirê roja tenge
Ganfîdayê roja sîyaye bî*

*Rast a, ma bêbextîyê felekî zaf dîyî
La na
Na qet nêbî birako!
Qey leza mergî bî gidî?*

Embazanê ma yê Grûba Xebate ya Vateyî ra Wisif Hêlinijî (Wisif Kaymakî), roja 16.10.2008 de, paytextê Fransa Parîs de, qezayêkê trafikî de dinyaya xo bedilnaye.

Wisif, 03.12.1954 de, dewanê Pîranî ra Qelbîn de dadîya xo ra bibi. Gedeyîya (domanîya) ey, a dewe de vîyartibî. Panc serrî mektebo verên Qelbîn de wendbi. Dima, seba ke îmkanê keyeyê înan çin bî, o nêşawitbi mekteb. Ey, xo vero dabi piro şibi medreseyanê cîya-cîyayanê Kurdistanî de wendbi. Girewtişê îcazeyê (dîplomaya) medrese dima, reyna xo vero şibi paytextê Sûriye, Şam. Uca lîse qedênayebî. Lîse ra pey şibi Misir, Unîversîteya El-Ezherî de, qisimê rojnamegerî (gazetecilik) qedênabi. Qahîre ra şibi Parîs û tezê xo yew unîversîteya Parîsî de nuştbi. Wisifî zaf baş bi erebkî û franskî zanaynî.

O kurdperwerêko xurt, merdimêko erjaye bi. Merdimêko mutewazî, comerd û maqul. Seba millet û welatê xo, ziwane xo zaf fedakar bi. Yeno vîrê mi, wexto ke mi o dawetê Kombîyayîşanê Kirmanckî kerdbi, zaf

Destê çepî ra: J. Îhsan Espar, Wisif Hêlinij, Malmîsanij

keyfweş bibi û ca de amebi. Dima, o yewendes Kombîyayîşanê Kirmanckî de amade bi. Seba ke nê serranê peyênan de boya ey weşe bî, hetê maddî ra zaf ardimê kovara Vateyî zî kerd.

Ey Kurdîstan de, Şam, Qahîre û Parîs de zaf feqîrî û tenganeyî dîbî. Heta yew deme Parîs de bêkar û bêpere mendbi, vêşan mendbi û nêweş kewtbi. Nê serranê peyênan rewşa ey a malî baş bibî labelê ey feqîrîya xo, merdimîya xo xo vîr ra nêkerdibî; zaf kurdanê bêçareyan rê ardim kerdbi.

Wefatê ey ra pey, xebera wefatê ey gelek keyepelanê (homepage) kurdan -sey Vateonline, Netkurd, Rizgarionline- de vila bîye. Keyepelê Netkurdî de seba ey defterêk abi. Gelek nas û dostanê ey û kurdanê welatperweran uca de, derheqê ey de, hîs û fikrê xo nuştî.

23.10.2008 de ma, embazanê Buroyê Vateyî yê Dîyarbekirî û gelek nas û dostan pîya, da-sey taksî û mînîbuse reyra cenazeya Wisifî berde dewa ey Qelbîn, uca wedarite.

Wa ruhê ey şa bo.

BÊXEBER

W. K. MERDIMÎN

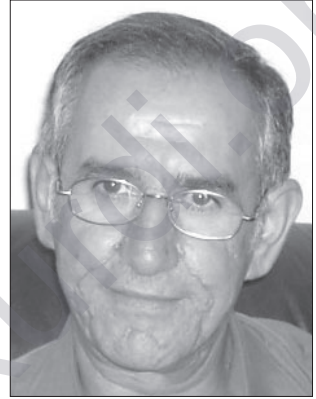
Feko malêz tamê lole ra bêxeber
Gawano korfam vengê zel ra bêxeber
Adir kewt ci tern û huşk pîya veşayo
Sereko nezan kil û wel ra bêxeber

Temmuze 2007

WISIF HÊLINIJ CEWHERÊKO NIMITE BI

Gama ke telefonê mi cenîya, ez vana qey êdî nêz-diyê nêmeyê şewe bi. Embazêk bi yew vengê zîz û lerzîyayî û şima çend vajî hende bi xemgînî va: Wisifi, Wisifê ma Parîs de qezaya trafikî de... dinya xo bedilnay.

Şewa payîzî ya tariye, bi na xebera sîyaye ya nêpawita mi rê yewreyî bena sey cehenemî. Seke yew xencer orteyê zerrîya mi ser o rocenîyo, seke piskoneyê adirî dekewo qesbaya mi. . . Telefon mi dest de, ez demêk wina manena. Hişê mi de,

J. Îhsan ESPAR

serrî, mewsimî, welatî, şaristanî, ziwani, embazî, qal û qirfi, terraqe, munaqese û kombîyayîşî tēmîyan qelibîyênî. Û nê çiyî heme Wisifi anî vîrê mi. Ez hukm û kontrolê mezgê xo ra vejîna. Hîs û fikarî mi ra sere gêni. Ez xo yew venganeyo xorîn û bêsînor de, yew venganeyo bêform û bêveng de vînena. Zeman û mekan, merg û cu, rastî û xeyalî mi rê benê mefhumê bêmanayî. Seke hişê mi saye bibo, seke heme leşa mi biba qalibêka qeşayî, ez nêşîna cayê xo ra tê bigeyra. Ez nêzana key la demêk ra pey hêdî-hêdî fealîyetê min ê fikrî newe ra aram û zelal benî. Wisif bi rîyê xo yê barîçekê esmerî, bi çimanê xo yê hurdî û beriqîyayeyan û bi hereketanê xo yê zarîf û nazikan çimanê mi ver ra geyreno. Ez temaşeyê nê qelbînijê sîyataleyî, nê centîlmenê Parîsî kena. Ez nêwazena na şewa tarî ya bêyewme de sewbîn embazan kedernak bika. Ez xo awiqnena, seke ez pawibê yew mûcîze bo. Ez vana nika kure bibo do xeberêda bine bêra. Çi heyf ke a xebere nîna. Mergê Wisifi sey camêrdekîya ey, mergê Wisifi sey kurdperwerîya ey û mergê Wisifi sey mutewazîyîya ey raştikên bi. Ez neçar manena û embazê ma yê

muşterekî Mehemed Malmîsanijî bi na xafila bêgumane ra haydar kena. Êdî dejê Wisifi beno yê ma her dîyan.

* * *

Serra hezar û new sey û heştay û şeş bî. Ma Kurdîstanî ra dûrî bîy. Derba ma hema teza bî. Bêrîya welatî, vengê nalîna embazanê ma yê hepsîyan û perîşanbîyayeyan zerrîya ma bi birînanê xorînan birîndar kerdibî. Welatê ma bibi çala derd û kulan. Zulm û îşkenceyê kemalîstanê nîjadperestan heme dinya de vengani dabi. Her kurdê welatsînayoxî, goreyê hêz û zanayîşê xo waştinî vera na neheqîya bêbave çiyê bikero. Bi na hêvî ez zî şîbîya Parîs. Parîs de o wext kurdanê Kurdîstanê Başûrî ra yew şinasîyê mi estbi, nameyê ey Cafer bi. Cafero rehmetî -yo ke çend serrî ra pey merd- o wext berpîrsîyarê PDK ya Îraqî yê Parîsî bi. Caferî ke zana ez Pîran ra ya, rojê va “Ez to rê yew embazê xo yê pîranijî ana, ez wazena şima yewbînî nas bikî”. Ez bi na xebere zaf keyfweş bîya.

O wext nêzdîyê Enstîtuya Kurdî ya Parîsî yew qehwe estbi, kurdanê Parîsî ra tayê uca ronîştinî. Min û Wisifi ma weyra yewbînan dîy. Ma ke hinî pê persayî, mi waşt ma tîkê terraqe weş bikê labelê Wisif goreyê mi zaf bêveng û şermokin asaynî. Persayîşê mi ser ra ey behs kerd ke o Qelbîn ra yo la heşt-new serrîya xo de dewe ra vejîyayo û şîyo wendişê medrese. Miyanê Pîranî ra zî kesî nas nêkeno. O wext mi pîzeyê xo de va “Beno ke çiyê ma yê muşterekî zaf çin bîy”. Mi sebebê bêvengîya ey zî weş fehm nêkerdbi. Dima, mi ke va “Inkey ti Pîran ra çewekî nêşinasnenî?”, va “Willay, yew dostê bawkalê mi bi, ma şînî dikanê jey (ey), ez jey şeresnena”. Dikandaro ke Wisifi qalê ey kerdinî bawkê mi bi. Dima ma fehm kerd ke keyeyê ma yewbînan weş nas kenîy.

Herçiqas ke Wisifi zaf nêwaştinî behsê xo biko zî, mi bi persanê xo tîkê zor da ey. Mi rê bi kilmîye qalê cuya xo ya zehmet û meşequetine kerd. Behsê feqîyîya xo, wendişê xo yê Şam û Qahîreyî kerd. Demo ke ma yewbînî dî Wisif hem yew karê şewe de xebitîyaynî û hem zî unîversîte de tezê xo yê masterî ser o gureyaynî. O wext kurdan miyan de kêmi kesan Ewropa de unîversîte wendinî. Nê pêvînayîşê ma ra vateyêna Wisifi vîrê mi de mendo. Ez persabîya veynî o çîrê çiyê nênuseno. Ey vatbi: “Wilay, ez nêwazena meşhur biba.” No vateyê ey

Destê çepî ra: J. Îhsan Eşpar, Wisif Hêlinij

mi rê balkêş amebi, çunke heta a game mi het yew qala inasarêne kesî nêkerdibî. Dima ke ma yewbînî hîna weş nas kerd, bellî bi ke Wisîfî na qale zerrî ra vata.

Naye ra pey zî yew-di reyî ma yewbînî dî. Ez çend aşmî ra tepîya şîya Swîs.

Gama ke kurdê Başûrî hezar û new sey û heştay û heşt de Seddamî ver remayî ameyî Kurdistanê Bakurî, Wisifî zî wendiş -ey dest bi wendişê doktora kerdbi- û karê xo ca verdayo, seba ke organîzasyonanê fransizan ê îdealan rê tercumanîye biko, şîyo Kurdistanê Bakurî. Demeyêk derg û dila ra pey gama ke ageyrayo Fransa, ne kar ne zî îmkanê wendişî kewto destê ey.

* * *

Vîst û hîrêyê aşma oktobre ya 2008î de, serê sibayî dosere ra ez û embaz Malmîsanij ma yenê meydanê teyarayê Îstanbulî. Ewro reya

peyên a ke ma Wisifi reyra raywanîye kenê. Gama ke teyara ma Dîyarbekir de yena war, ma robenî û vînenî ke teber ra gelek welatperwerê nas û nenasî, merdim û dewijê Wisifi kom bîy. Bawkê Wisifi Xal Elî bi qam û qelefetê xo yê girs û bi heybetî, bi awiranê xo yê xemgînan û bi kilawe û şalanê xo yê Pîranî dûrî ra sey yew îkonê ganîyî aseno. Gama ke ma lewî pêra şonî, bêhemdê ey lewê ey lertzîyênî û hesirê ey sey mircanan pê dima gindirîyênî. Beno ke zaf kesî nêzanî la ma embazê Wisifi yê nêzdî xesaretê na afata bêwexte zanî. Ma zanî ma çi vîndî kerdo. Bêguman Xal Elî, mare (maye) û cinîya Wisifi Leyla, bira û wayê ey zî abiasan.

Gama ke konvoya cenaze Dîyarbekir ra vejîyêna û dewa Şilbe rese-na, embazî behsê da-sey erebeyî kenê.

* * *

Barê ma keder o, barê ma xem û derd o, barê ma merg o; coka konvoya ma sey yew deyîra derdan giran-giran ver bi Pîran, ver bi kelaya camêrdî û xoverrodayîşê kurdan herikîyêna. Raywanîya ma çend tay manena, şewatê qesebaya mi hende ziyade beno, qirrika mi de pêdima girêyê neweyî bestîyênî û vîrameyîşê min û Wisifi bi awayêko lezkanî sey yew şirîtê filmî çimanê mi ver ra vêrenî. Mergê gonarî çi heyf ke pîze ne Wisifi û ne zî ma veşnabi. Mergê gonarî nêvatbi Wisifo, bextsîyayo, cefakêş û xerîbo, hema zaf hêvî û xeyalê to estî na dinya de. Mergê gonarî rîyê xo yo zalim ma musnabi û bi bêbextî Wisif ma lepan mîyan ra vetbi. Ê nika seke zure bo ke nê da-des serranê peyênan de ma Ewropa de gelek welatan de, gelek şaristanan de pîya şew û rojî vîyarnayî. Ma pîya şa bîy, pîya xemgîn bîy. Ma pîya pay na herra pîroza Kurdîstanê azadî ser û Hewlêr de, Silêmanî de cayê tarîxî zîyaret kerdî; ma birînê Helebçeya sîyabesta nêzdî ra dîy, konferans û kombîyayîşan de amade bîy û bîy mêmânê wezîr û giregiran. Ma şaristanê xo yê ezîm û qedîmî Dîyarbekira rengîne de kuçeyan ra pîyase kerd, ma gedeyî û ciwanîya xo newe ra ciwîyayî.

Rasta zî nika seke zure bo ke hema di aşmî ra ver ma şaristanê Swêdî Västerås de Kombîyayîşê Şîyêsîne Kirmanckî de pîya bîy. Wisifi reyra semedê embazan şerabê sûrê “Bordeaux”yî xo reyra ardbi. Sey her rey Wisifi reyra nêwaştbi bişimo. Labelê nêşîyabi ma zî bişikno û

qandê xatirê ma rê tîkê dekerdbi binê qedeha xo.

Kombîyayîş de, sey her rey, bi nezaket, ciddîyet û aramîya xo, qedr û qîymeto ke daynî xebata kirmanckî musnabi. Ma na rey zî di-hîrê reyî şan de daristanan mîyan ra geyrabîy. Wisifî bi hewayêko mehcub reya verêne behsê xo kerdbi. Vatbi ke o êdî seba debara xo nêxebitîyêno. Debara ey bêxebate zî bena. Wazeno ewro ra pey hîna vêşî wextê xo bido çîyanê ke înan ra hes keno. Qalê tayê nuşteyanê xo kerdbi, qalê tercumekerdişê yew kitabê franskî kerdbi. Ma ke ameybî rayîrî ser, yew cîpa newaya weşe ma ver ra vîyartibî. Mi zî vatbi “Wisif, ez yew eybê xo to rê vaja”. Peşmiriyabi, ewnîyabi mi ra, “Ez nê cîpan ra hes kena!” Vatbi “Keyfê mi erebayan rê nîno, yew cîpa mina inasarêne bî, mi ina (belaş) day yew embazî”.

Kesê ke Wisifî baş nas nêkenê beno ke bawer nêkê. Çunke ma pêro nê dewrî de ciwîyênî, kam yew cîpe belaş dana embazê xo? Labelê ez Wisifî zana, mi zaf derbê ey ê inasarênî dîyê.

Wisif tena comerd nêbi. Bi edeb û terbiye bi. Reyê, destpêka na xebata ma de, Vateyî rê ardim kerdbi. Mi zî o wext qey Wisif weş nas nêkerdinî, mi kombîyayîş de behs kerdbi ke Wisifî kovare rê ardim kerdo. Mabên de Wisif amebi ez berdbîya teber, bi awayêko zaf ciddî vatbi ke o nêwazeno kes bizano. A game mi çim de zaf pîl bibi. Dima, mi ey ra zaf rey vatbi “Wisif, ti merdimê na dinya nîyî”.

* * *

Konvoya cenaze, qîyameyê Royê Deştê Hacıyan ro ginay. Tîya de ma qulubeyê qorîcîyan ê peyênî ra zî vîyartî. Ma ke amey binê Pîranî, tabura eskerî ver de esker û polîsan ma vindarnayî. Semedo ke ma erebeyê verênî de bîy, yew zabit ma ra persa kanî ma se ra şonî. Resmê Wisifî yo ke her kesî sêneyê xo ra kerdbi, kek Mehmud Nêşitî ra waşt. Zabitî resim girewt û ma vîyartî. Teyera Kirdasîyan de, gama ke ma tadîyayî rayîrê Qelbînî ser, her di kîştanê rayîrî de eskeranê çekdaran lulîya çekanê xo tadaybî rayîrî ser. Konvoya ma eskeran mîyan ra vîyarte û resayî dewe.

Dewa ke Wisifî gedeyîya xo de qotan û newalanê aye ra terş çerênabi, kerran û lemanê aye ver a geyrabi. Dewa ke xeyalanê Wisifî yê gedeyî rê teng ameybî. Dewa ke Wisifî sereyê xo girewtbi û uca ra rageyrabi.

Dewa ke xerîbîya derg û dilaye de bîbî Kabeyê ey. Dewa ke halênê hewn û xeyalanê ey û mekanê musteqbelê ey bî. Dewa ke ey waştbi agêro bêro û tede biciwîyo.

Nika Wisif amebi Qelbîn. Hem zî tarîxê Qelbînî de çi kes sey ey nêamebi. Çi rey hende kes pîya hende welatan û şaristanan ra nêamebi Qelbîn de pêser nêbibi. Çi rey hende wasitayî reyêk de nêamebîy Qelbîn. Û seke birayê Wisifi Mistefayî zî va, çi rey goristanê Qelbînî de çi kes nêvejiyabi yew kerra ser û bi kirmanckî (zazakî) qalê kurdperwerî, camêrdî û fedakarîya kurdêkî nêkerdbî.

Bêguman Wisifi heme çi heq kerdbi. Qedr û qîymeto ke şarê ma da ey, keda ey bî, ereqê çareyê ey bi. Ez bi xo embazîya Wisifi xo rê sey yew îmtîyaz vîna. Rîyê merdimanê sey ey ra bawerîya mi bi merdimîye yena. Ez sipasdarê heyatî ya ke embazîya ey mi rê bexş kerda. Çunke o sey cewherêkê nimiteyî bî. Eke talihê merdimî çin bo, merdim leza-lez rastê cewherê winasî nîno.

SEWDA ZERÊ MI

Alî BEYTAŞ

ti sey tehmê şerbetî ya
pukê ke ko de azad gêrenê
ti sey tena vewra înan a
rîsipîya mi
sewda zerê mi
şilîya ke varena
ti sey dilopa zerê aye ya
bê
zerê mi kewe dilop-dilop
dest bine canê mi ra
gula mi be
sey yew gula wisarî

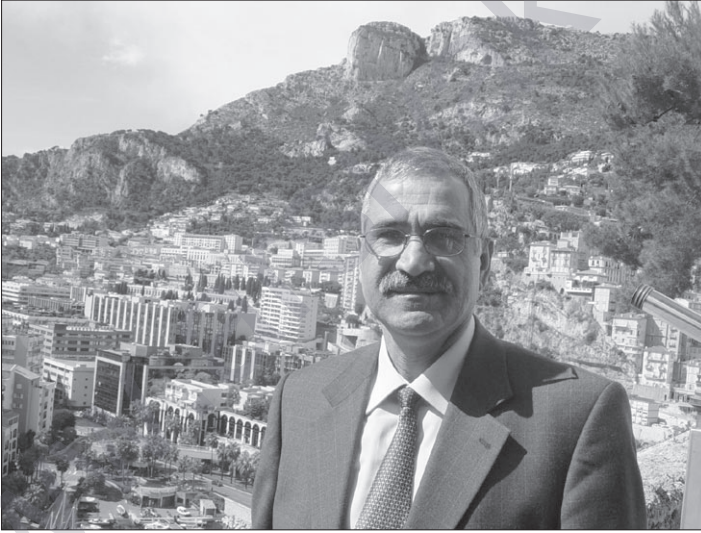
CENAZEYA WISIF HÊLINIJÎ QELBÎN DE DEFN BÎYE

Roşan LEZGÎN

Kurdperwero erjaye Wisif Hêlinij (Yusuf Kaymak) ke roja 16.10.2008 paytextê Fransa Parîs de netîceyê qezayêkê trafikî de dinyaya xo bedilnaybî, 23.10.2008 de dewa xo Qelbînê Pîranî de defn bi.

Ciniya ey Leyla Xanime, birayê ey Mistefa û embazê ey M. Malmîsanij û J. Îhsan Esparî cenazeya Wisif Hêlinijî bi teyara ardibî Diyarbekir. Roja 23.10.2008, saete 09.00 de cenaze resaye bi Diyarbekirî. Nêzdîyê hezar merdimê welatperwer û namdarî meydanê teyara de şîy vernîya cenaze.

Şêligêkê qelebalixî; gelek merdiman û nas û dostanê ey, gelek

Wisif Hêlinij

embazanê ey ê welatperweran cenazeya ey Diyarbekir ra berde Qelbîn.

Dewa Pîranî Qelbîn de, cenazeya Wisif Hêlinijî defn bîye. Merasimê defnkerdişî de M. Malmîsanijî derheqê cuya ey de qisey kerd, va:

Gelê dewijan, gelê mêmanan!

Şima zî zanî, merdimê başî ke dinyaya xo bedilnenî merdim zaf înan

ver keweno, mergê înan de dejeno. Wisif merdimêko zaf erjaye bi. Ne ke ma badê ey vanî. Ma verî zî vato, ma weşîya ey de zî vato, Wisif rastiko merdimêko erjaye bi.

Wisif tîya, yanî Qelbîn de maya xo ra bibi. Panc serrî mektebo verên tîya wendbi.

Dima, dabi piro şibi medreseyanê cîya-cîyayan ê Kurdîstanî de wendbi. Seke kurmanckî vanî, “duwanzdeh îlmî” yanî diwês îlmî tamam kerdibî. La qîma xo pê nêardibi, dima şibi Şam. Vatênî “Ez bi şelwaranê xo yê Qelbînî şîya Şam”.

Wisif a gedeyîya xo de, xerîbîye de, Şam de bi hezar zehmetî maneno. Uca lîse waneno, qedêneno la reyna qîma xo pê nêano, uca ra zî dano piro şino Misir. Qahîre de, Unîversîteya El-Ezherî de waneno. Wendişê xo de zaf jêhatî beno. Vatênî, “Yew ferhengê erebkî estbi, mi o ferheng heme ezber kerdibi. Sinife de malimê ma ge-ge çîyê persaynî, mi cewab daynî. Eke ereban nêzanaynî malimî vatinî, ‘Biewnî, no ereb nîyo la

Dost û merdimê Wisifî seba cenazaya ey
Meydanê Teyara yê Dîyarbekirî de

şîma ra holêr erebkî zano’ ”.

El-Ezherî ra dima, narey şino Fransa. Parîs de wendişê xo domneno. Wisifî zaf baş erebkî û franskî zanaynî. Parîs de ma zaf pîya mendî. Ge-ge ma xerîbîye de derdê xo yewbînî rê vatinî. Wisifî zaf zehmetî, tengane û feqîrî dîbîy la nê serranê peyênan de rewşa ey a maddî baş bibî. Şîma zanî, tayê merdimî wexto ke halê înan baş beno, welatê xo, milletê xo, merdimî,

feqîrî xo vîr ra kenî la Wisif wina nêbi. Nê koyî, nê qotî, nê dol û dereyî û merdimê nê welatî xo vîr ra nêkerdibî. Rojêk mi va, “Wisif, na meselaya Hêlinî çi ya?” Va, “Mi gedeyîya xo de Hêlin ra zaf dewar û bizî çîrênayê. Caran vîrê mi ra nêşono.” No koyo ke şîma ra aseno, nameyê ey Hêlin o.

Malmîsanij goristanê Qelbînî de derheqê Wisifi de qalî keno

Çîyo ke Wisifi het çin bi, qureyî bî. Nêzanaynî qureyî çi ya û merdimêko sade la zaf fedakar bi.

Werrek bi mare (maye) û pîyê ey, werrek bi Qelbînî ke yew merdimo winasî pîl kerdo. O merdimêko erjaye bi, coka (cuwe ra) ewro hende merdimî cayanê cîya-cîyayan ra ameyê û tîya pêser bîyê.

Wa ruhê ey şa bo.

Malmîsanijî ra dima serekê bele-dîyaya Pîranî Evdila Akengînî qisey kerd. Evdila Aken-gînî va: Seke Malmîsanijî zî va, he-qîqeten zî Wisif

Dewij û dostê Wisifi seba ey goristan de (Pey de yew qismê Qelbînî û Kereyê Qelbînî aseno.)

herra xo, welatê xo ra gireydaye bîyo. Çunkî demeyêk ra ver mi ra greyderi waştibî. Semedo ki ewta (tîya), Qelbîn di, herra xo ser o yew bon virazo. Virastişê bonî nêbi qismetê yê. La indi welatonê dûrî ra ame resa dewa xo, herra xo.

Cinîyê qelbînîjî goristanê Qelbînî de

Serekê beledîyaya Pîranî ra di-

ma zî serekê şaxê DTP yê Pîranî Mistefa Dayanî qisey kerd. Ey zî va: Mi bi xo Wisif nêdîyo, ez yê şexsen nêşinasno. La mi nuştey yê kovare di dîy. Ez nuşteyonê yê ra yê şinasno. Madem ke eyro indi merdimê namdarî cayonê cîya-cîyayon ra amey ewta, haseno ke Wisif yew merdimdo ercaye yo. Ma ebi mêrdimonê onasarênon îftîxar kenî. Ma heme imbazonê yê rî sipas kenî ke imbazanê xo rî ona wayîr vecîyênî.

Wisif mîyanê Grûba Xebate ya Vateyî de xebetîyaynê. Çinbîyayîşê ey seba na grûbe venganeyêko zaf gird o.

Wisif Hêlinîjî xo ra pey xanima xo Leyla, pî û maya xo, gelek way û

Nimajê cenaze ra yew vîstike

birayê xo, embazê xo verday. Homa rehma xo ro ey biko. Wa ruhê ey şa bo. Fedakarîya ey veng ra nêşina.

PEPÛK

Pepûk yew bêj teyr o. Wisaran, aşmanê nîsane û gulane de yeno welatê ma. Di tewir pepûkî estî. Êyê sûrekî û êyê welênî (grîyî).

Werdê pepûkan, îre û kerm û kêz î.

Wisaran, wextê firingê vaman, merdim yaban ra vengê pepûkan eşnaweno. Ê ke wanenî, vanî: Pepû, pepû, pepû! . . .

Seydwanî ke vengê pepûkan eşnawenî, tifing ro benî û înan dima vazdenî. Pepûkî hende zexel î hende zexel î ke, kê m seydwani estî ke şênî înan bikişî.

Wisif HÊLINIJ

Halênê Pepûkan

Hetanî ewro çî kesî halênê nê teyrî nêdiyo. Çunke o halênê nêvirazeno. Labelê pepûkî des ra hetanî vîst hakan kenî.

Wisarî pepûkî ke yenî, teyranê yabanîyan ra ewnênî. Nê teyrî ke halênê xo virazenî qedênenî û tede hakan kenî, pepûkî dûrî ra înan taqîb kenî. Yew gama ke teyrî halênê xo ra dûrî yê, pepûkî şonî her halên ra yew hak vejenî û yew hakê xo dekenî herinda ey. Bi nê hawayî, teyrî pê nêhesîyênî ke yew hakê înan halên ra vejîyayo û hakê pepûkî debîyo miyanê hakanê înan.

Diwêş rojî qirpe ra dima, vîst û çar yan zî çewres û heşt saetî verê yê teyranê bînan leyrekê pepûke hak ra vejîyêno. Leyrekê pepûke ke ame dîna, halên de hakan nêverdeno, hemîne halên ra fineno (erzeno) teber; o tena halên de maneno. Teyrê bîni nêzanî ke leyrek leyrekê înan nîyo. Ê, her roje, karm û kêz û îran anî, pê leyrekê pepûke miqat kenî.

Yew aşme ra pey, leyrek halên ra fireno. A hele, pepûko leyrek êdî

xoser o. Tena gêreno, hetanî aşma tebaxe. Badê, koç keno şono hetê qitayanê germinan ê sey Afrîka ra.

Reyna ke wisar ame, pepûkê ma agêreno vano: Pepû, pepû, pepû. . .

Eke yew bela pepûkî serî ser de nêro, o hetanê des serrî zî emr keno. Her wisarî ma vengê ey eşnawenî: Pepû, pepû, pepû! . . .

Efsane de Pepûk

Dewijî ke wisaran şonî tarrûturê yabanî û vengê pepûkî eşnawenî, newe ra efsaneya nê teyrî xo mîyan de tekrar kenî. Ê, bi boya wisarî ya pake hema hema ke serxoş benî û zerrîya înan bi pepûkî veşena. Kesê ke na efsane zanî vanî, êyê ke nêzanî zî goşdarenî, pê dejenî, melul benî.

“Vanî wexto verên de yew waye û yew bira benî. Yew rojê wisarî, waye û bira şonî yaban ra pepû çînenî. Pepû, nameyê yew vaşê yabanî yo û no vaş wexto ke teze yo werîyêno.

Bira vernî de şono, waye dima ya. O pepû çînenî dano waya xo, a zî dekena tewreyê xo. Bi nê qaydeyî gêrenî, hetanî şan. Şan de waye û bira kenî ke hinî agêrî şêrî keye. Bira vano:

-Wayê, ma vêşan bîy. Tîkê (tenê) pepû bide, ma biwerî.

Waye fekê tewreyî akena ke çi bivîno! Tewre de çîyekî çin o! Mat manena, vana:

-Wîîî birayê mi, tewre de qet pepû çin o!

Ti mevaje ke binê tewreyî qul a. Pepûyo ke waye dekerdo, heme a qule ra rişayo. Na nîna vîrê birayî, ca de vano:

-To pepû werdo! Nêke pepû kure şîyo? Tîya yewna esto ke biwero?

Waye sond wena ke aye pepû nêwerdo labelê se kena nêkena bira bawer nêkeno, vano:

-Bibo nêbo to werdo!

Waye vana:

-Birayê mi, madem ke ti mi ra bawer nêkenî, pîzeyê mi bişeqne. De eke mi werdo zî ti do (ko) bivînî, nêwerdo zî.

Bira vano:

-Baş o. Xo derg bike ez pîzeyê to şeqnena.

Bê çare, waye xo erd de derg kena. Bira kardî gêno, pîzeyê aye

şeqneno ke çiyekî tede çin o. A game poşman beno, xo ro beno labelê hinî gure gureyî ra vîyarto; waya xo kişta, pey de nîna. O, dua keno vano:

-Homa, Homa! Ti mi bikî yew teyr, yaban finî!

Homa duaya ey qebug keno, ey keno pepûk. A roje ra o bîyo yew pepûk, yaban kewto. Wisar ra wisar zerrîya ey veşena, veng dano vano:

Pepû, mi nêwerd.

Pepû, kamî werd?

Pepû, tewrî werd.

Pepû, mi nêkişt.

Pepû, kamî kişt?

Pepû, kardî kişt.

Pepû, mi nêşut.

Pepû, kamî şut?

Pepû, awe şut.

Pepû, mi nênimî.

Pepû, kamî nimî?

Pepû, herre nimî.

Teşbîh de Pepûk

Mîyanê qalan (qisayan) de gama ke merdim biwazo pîzeyê yewî (kesî) merdimî biveşo, vano “Eza/ezo pepûk, qey mi se kerdo?”

Pîzeyê merdimî yewî (kesî) biveşo zî vano “Qey ê pepûkî se kerdo?” Yan zî vano “O pepûk kure/kotî/ça mend?”

Wexto ke merdim raştê yew bêkesî yeno, vano “Wex, wex, wex! Qey guneyê nê pepûkî çi bi?”

Yanî, goreyê rewşe, teşbîh de merdim sey pepûkî muamele vînen.

Efsane de, pepûkî semedê tîkê pepûyî waya xo kişta. Merdim ey rê dejeno û nêwazeno bikewo rewşa ey.

Ez nêzana efsaneya pepûkî kure ra vejîyaya labelê ez zana ke wisaran bi vengê pepûkî welatê ma hîna weş o: Pepû, pepû, pepû! ...

BÊ LEWÊ MI

Daîmî BÎNGOL

meşo mi ra êdî dûrî mereme
xezala mi delala mi bê lewê mi
bê to welat bîyo tarî xezalê
xezala mi delala mi bê lewê mi

serre derbaz bîya nîyama seke
porê xo serê sêneyî ra vila ke
muraya sure xo ver a gerden ke
xezala mi delala mi bê lewê mi

Daîmî va rojan û şewan derg meke
dil giran o eşqo-meşqo bêro ser de
roj şî xow ra nêerzeno dewe de
xezala mi delala mi bê lewê mi

29.06.1996

SERRGÊRA 25. DE NECMEDÎN BUYUKKAYAYO ŞEHÎD AME YADKERDIŞ

Mehmud NÊŞITE

Necmedîn Buyukkayayo mêrxas, 24ê aşma çeyeyê 1984î de, zîndanê Dîyarbekirî de bi îşkence amebi şehîdkerdiş. Emser serrgêra 25. ya şehîdkerdişê ey bî. Embazanê ey semedê yadkerdişê ey programêk viraşt û o yad kerd.

Sêwregi, 24.01.2009

Merasîmê yadkerdişê şehîd Necmedînî hem Sêwregi hem Dîyarbekir de virazîya. Programê verênî 24ê çeyeyî de, saete 11.00 de, Goristanê Esrî yê Sêwregi de bi amadebîyayîşê nêzdî hezar merdiman dest pêkerd. Goristan de, amadebîyayoxî, verê semedê rêzê (hurmetê) şehîdan

deqayêk pay ra vindertî. Dima, embazanê Necmedînî ra Turan Elîşêrogluyî heyatê ey ser o qîsey kerd. Ey ra pey birayê Necmedînî, Mehmud Buyukkayayî şîrêke wende.

Şar seba yadkerdişê Necmedînî goristanê Sêwregi de kom bîyo

Programê dîyine Dîyarbekir de, salona tîyatroyî ya Beledîyaya Şaristanê Girdî yê Dîyarbekirî de virazîya. Na salone de 700 palkursî (qoltuxî) estê. Nê palkursîyan qîmê beşdaran nêkerd. Zaf merdiman merasîmê ardişvîrêxo pay ra goşdarî kerd.

Programî reyna bi rêzgirewtişî dest pêkerd û heyatê ey ser o ame qîseykerdiş.

Verê, ciniya ey Cemîla Buyukkaya qîsey kerd. Dima zî embazanê Necmedînî ra Seîd Aydogmuş, Hasan Çakir, Xetîb Ozer û Eşref Îsfendîyaroglu yew bi yew vejîyê dike ser, qalê cu, xebate, têkoşîn û îşkencedîyayîşê ey, şehîdbîyayîşê ey kerd. Wexto ke embazanê ey ê KÎP ra Seîd Aydogmuşî qîsey kerd, salone bi temamî bêveng bîye. Gama ke Hesên Çakirî dest bi qalê rojanê îşkence û zîndanî kerd, zerrîya goşdaritoxan tenge bîye, çîmanê tayêne ra hesirî amey war. Çunke Hasan Çakir şahidê şehadetê ey bi. Eskeranê tirkan çîmanê ey ver de Necmedîn şehîd kerdbi.

Nînan ra pey, çend sîyayesetmedaranê kurdan sey Sebahattîn Korkmaz, Serhat Bucak, Bayram Bozyel, Îbrahîm Guçlu, Şerafettîn Elçî, Selîm Sadak, Halîm Îpek, Osman Baydemîrî qisey kerd.

Nê qiseykerdişan dima, filmêkê sînevîzyonî ame musnayîş. Nê filmî

Kombîyayîşê yadkerdişê Necmedînî ra (Dîyarbekir)

de Nûşîrwan Mistefa, Mulazim Emer, Murad Ciwan, Umer Heso, Ehmed Turk û tayê merdîmanê bînan derheqê Necmedînî de fikrê xo vatî.

Salone de kitabê Necmedîn Buyukkayayî “Kalemîmden Sayfalar”o ke Weşanxaneyê Vateyî Îstanbul de neşkerdo, estbi. Nê kitabî zaf eleqedî.

Cemîle derheqê mêrdeyê xo yê şehîdî Necmedînî de qalî kena

DI ÇIMÎ SÎYAYÎ

Newzat DODANIJ

Yew şewêkê şiyayîşî bî
Yew şewa tarî
Ez bênatê di bajarûn di bîya
Yewî ra vecên şînî ê bînî.
Ez bajarî xo ra vecên ke
Mi di çimî sîyayî dî
Badê cehdî mi bedilîya
Çimanî mi ra vecîya
Şi çimanî to ser

Zerrîyê mi yew şewê payîzî di kewt to
Payîz wextî mergûn o
Payîz wextî şiyayîşûn o
Ti yew şewê mergûn di kewta mi zerr
Nika zî pêroyê mergûn bîyêr pêser
Nişkenî to mi zerre ra vecî!

DERHEQÊ KIRMANCKÎ DE KOMBÎYAYÎŞÊ ŞÎYÊSINE

Västerås, 15.08.2008 - 20.08.2008

Beyntarê tarîxanê 15.08.2008 û 20.08.2008î de, şaristananê Swêdî ra Västerås de, derheqê kirmanckî (zazakî) de kombîyayîşê şîyêsine (des û şeşine) bi. Nê kombîyayîşî de nê des kesî amade bîy:

Aydin Bîngol (Gimgim)
Munzur Çem (Dêrsim)
Haydar Diljen (Sêwregi)
J. Îhsan Espar (Pîran)
Wisif Kaymak (Pîran)
Huseyîn Kulu (Dêrsim)
Seyîdxan Kuriş (Çewlîg)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Mehmet Taş (Dêrsim)

Nê diwês embazan zî bi e-mailî, çekuyanê nê kombîyayîşî ser o pêşnîyazê (teklîfê) xo nuştî; ma pêşnîyazanê înan ra îstîfade kerd:

Serdar Bedirxan (Pîran)
Çeko (Gimgim)
Ehmedê Dirihî (Çewlîg)
Cemîl Gundogan (Dêrsim)
Deniz Gunduz (Gimgim)
Roşan Lezgîn (Licê)
W. K. Merdimîn (Çewlîg)
Mehmud Nêşite (Licê)
Cemal Pîranij (Pîran)
Seîd Verroj (Pîran)
Suleyman Yılmaz (Pîran)
Muzafer Xeylanij (Pali)

Kombîyayîş ra yew grûbe

Nê kombîyayîşî de, amadebîyayoxî nê meseleyan ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî:

- 1) Rastnuştiş (îmla)
- 2) Termê Teknolojîyê Enformasyonî (Enformasyon Teknolojisi terimleri)
- 3) Tayê çekuyê bînî.

1) RASTNUŞTÎŞ

Hûmarnameyê rêzkî (sıra sayıları) bi hûmaran binusîyî zî beno. Eke hûmarêk dima nuqta ronîyay, a hûmare bena hûmara rêzkî. Nimûne:

	<u>kirmanckî</u>	<u>tirkî</u>
1	yew	bir
1.	yewin, -e	birinci
20	vîst	yirmi
20.	vîstine	yirminci

Wendekarî verê mektebî de rêz bîy. Bengîn rêza vîst û çarine de yo, Şarîbane yê vîst û pancine de.

Wendekarî verê mektebî de rêz bîy. Bengîn rêza 24. de yo, Şarîbane yê 25. de.

2) TERMÊ TEKNOLOJÎYÊ ENFORMASYONÎ (ENFORMASYON TEKNOLOJÎSÎ TERİMLERİ)

tirkî	îngilizkî	kirmanckî (zazakî)
ağ, şebeke	network	torre (m)
ağ yöneticisi	network administrator	îdarekera torre, îdarekerê torre
ana sayfa	homepage	keyepel (n)
antivirüs programı	antivirus program	programê antîvîrusî (n)
aramak	to search	gêrayêne
Ara!	Search!	Bigêre!
bağ, bağlantı	link	lînk (n)
bağdaştırıcı	adapter	adapteker (n)
basamak	to print	çap kerdene
Bas!	Print!	Çap bike!
bölge, mıntıka	zone	mintîqa (m)
bölüm, bölümlene	partition	pare (m), teqşîm (n)
çevrimdışı	offline	girêndêdaye (n)
çevrimiçi	online	girêdaye (n)
değiştirmek	to change	vurnayene
Değiştir!	Change!	Bivurne!
derleme	compilation	arêkerdiş (n)
derleyici	compiler	arêker (n)
destek, destekleme	support	destek (n), destekkerdiş (n)
disket	diskette (floppy disk)	dîskete (m)
dizisel kapı	serial port	bero rêzkî (n), porto rêzkî (n)
dizisel numara, seri numarası ...	serial number	numreyo rêzkî (n)
dizüstü bilgisayar	laptop	laptop (n)
donanım	hardware	çîyhuşkê komputure (zh)
DVD	DVD (Digital Video Disc)	DVD (m)
ekran	terminal, video display terminal ..	ekran (n)
ekran kartı	video card	karta ekranî (m)
el ile (yapılan)	manual	bidest (kerde) (n)
elektronik mektup	e-mail	e-mail (n)
@ et	@ at	@ et
etkinleştirilmiş	enabled	aktîfkerde (n)

fare	mouse	merre (n)
fare altlığı	mouse pad	binmerre (n)
görüntüleyici, monitör	monitor	monîtor (n)
güncellemek, güncelleştirmek ..	update	aktuelkerdiş (n)
güvenlik	security	asayîş (n)
güvenlik duvarı	firewall	dêsê seveknayîşî (n)
ilişki, irtibat	connection	girêdayîş (n), îrtibat (n)
ilk duruma getirmek, sıfırlamak ..	reset	sayekerdîş (n), reset (n)
indirmek	download	warardîş (n)
İnternet	Internet	Înternet (n)
İnternet hizmet sağlayıcısı	Internet service provider	xizmetpeydakerdoxê Înternetî (n)
İP-adresi	IP-address	adresa PÎ (adresa Protokolê İnternetî)
istemci	client	klîent (n)
işlemci	processor	prosesor (n)
kalıcı bellek	flash memory	vîro flaş (n)
kapı, bağlantı kapısı	port	ber (n), port (n)
paralel kapı	parallel port	bero paralel (n), porto paralel (n)
karartıcı, toz mürekkep, toner ..	toner	toner (n)
kart	card	karte (m)
ana kart	mother card	karta bingeyîye (m)
ekran kartı, grafik kartı	video card, graphic card	karta ekranî (m), karta grafikî (m)
ses kartı	sound card, sound board	karta vengî (m)
kaydetmek, saklamak	save	wedaritene
kesmek	to cut	birnayene
Kes!	Cut!	Bibirne!
kişisel bilgisayar	personal computer	komputura kesî/şexsî (m)
klavye	keyboard	klavye (n)
kod	code	kod (n)
kopyalamak	to copy	kopya kerdene
Kopyala!	Copy!	Kopya bike!
kullanıcı	user	xebitnayox, -e
kullanıcı adı	user name	nameyê xebitnayoxî/e
kurma	setup	sazkerdiş (n)
lisans	license, licence	lîsans (n)
masaüstü	desktop	serekran (n)
modem	modem	modem (n)

MP3	MP3	MP3 (n)
. . . olarak kaydetmek,		
. . . olarak saklamak	save as	wedaritene sey . . .
program	program	program (n)
programcı	programmer	programviraştox, -e
proqramlama	programming	programviraştış (n)
Rasgele Erişimli Bellek	RAM (Random Access Memory) ..	RAM (m)
sabit disk	hard disk	huşkedisk (n)
sekiz ikil, bayt	byte	bayt (n)
sıkıştırma	zip (zone information protocol) ..	zıp
sistem	system	sîstem (n)
söyleşi	chat	terraqe (m)
söyleşi odası	chat room	odaya terraqe (m)
sunucu	server	pêşkêşkar (n), server (n)
sürücü	driver	drayver (n)
şifre, parola	password	şifre (n)
takma ad	nickname	nazname (n)
tarayıcı	scanner	skanner (n)
temizleyici	cleaner	pakker (n)
tık	click	tık
tıklamak	to click	tık nayene
Tıkla!	Click!	Bitikne!
Truva atı	Trojan horse	estorê Troya (n)
USB	USB (Universal Serial Bus)	USB (m)
uygulama programı	application	tetbîq (n), applikasyon (n)
veritabanı	database	databas (n)
virüs	virus	vîrus (n)
web tarayıcı	browser	webwendox (n)
yapıştırma	to paste	zeliqnayene, padusnayene
Yapıştır!	Paste!	Bizeliqne!/Padusne!
yazılım	software	çîynermê komputure (zh)
yedekleme	backup	kopyaya pawitişî (m)
yeniden başlatmak	restart	neweradestpêkerdişdayiş (n)
yoğun disk	CD (Compact Disc)	CD (m)
yönlendirici	router	rûter (n)
yüklemek	upload	bar kerdene
yükseltmek	upgrade	başêr kerdene

3) TAYÊ ÇEKUYÊ BÎNÎ tirkî-kirmanckî (zazakî)

meylê kombîyayîşî

formê bînî

ağaç: dare (m)

ağaç kökü: reya (m), reyaya dare (m), helq (n)

kok (n) koke (m)

kokê dare (n) koka dare (m)

ağaç gövdesi: qirm (n) qurme (m)

qirmê dare (n) qurma dare (m)

qina dare (m) qena dare (m), qîya dare (m), qiyey dari (m)

kok (n) koke (m)

kokê dare (n) koka dare (m)

sate (n) sate (m)

kalın ağaç gövdesi (kütük): qosp (n)

qot (n) qote (m), quet (n)

aleykûmselam: eleykûmselam eleykûmeselam, eleykûmsilam, eleykûmesilam, eleykûmsilom, eleykûmsilûm, eleykûmesilûm, aleykûmselam, aleykûmsilam

an: game (m), hele (m), hing (n), lin-ge (m), hême (m)

vîste (m) vîsti (m), bîste (m)

vîstike (m) vîstiki (m), vîstik (m), vîsteke (m), vîsteki (m)

anî: 1) vîrameyîş (n)

2) (hatırlanmak için birine verilen) ya-
dîgar, -e hedîgar, -e

anımsama: vîrameyîş (n), ravîrameyîş (n)

raxovîrardîş (n) eraxovîrardîş (n)

vîrkewtîş (n) vîrîkewtîş (n)

anımsamak: vîr ameyene, ra vîr ameyene

ardene vîrê xo

ra xo vîr ardene era xo vîrî ardene

vîr kewtene vîrî kewtene

O anda onun gözlerini anımsa-

dım. (A game çimê aye kewtî vîrê mi.)

anımsadığımdan **beri**: vîrê mi ra vîrdê mi ra
 cêko ke yeno vîrê mi cêko ki yeno mi vîrî, cêkû ke yeno mi vîrî, cêkona
 ki yeno mi vîrî, cêkono ki yeno mi vîrî, coki ki yeno
 vîrê mi

anımsatma: vîrardiş (n), ravîrardiş (n) eravîrardiş (n)

anımsatmak: vîr ardene, ra vîr ardene era vîrî ardene

arık: xete (m) xeti (m), xet (m)

mişare (m)

asılı: dardekerda (m), dardekerdiye (m),

dardekerde (n)

radareşta (m), radareştîye (m), ra-

dareşte (n)

leqnaya (m), leqnayîye (m), leqnaye (n)

aliqnaya (m), aliqnayîye (m), aliqnaye (m)

daliqnaya, daliqnayîye (m), daliqnaye (n)

îdamkerda (m), îdamkerdiye (m), îdamker-
 de (n)

xeniqnaya (m), xeniqnayîye (m), xeniqna-
 ye (n)

asılma (îdam edilme): dardebîyayîş (n) dardabîyayîş (n) , dardibîyayîş (n)

ameyîşdardekerdiş (n) ameyîşdardikerdiş (n)

radarerziyayîş (n) darerziyayîş (n)

ameyîşleqnayîş (n)

aliqîyayîş (n) alaqîyayîş (n), aleqîyayîş (n), eleqîyayîş (n)

ameyîşaliqnayîş (n) ameyîşalaqnayîş (n), ameyîşaleqnayîş (n), ameyîş-
 eleqnayîş (n)

daliqîyayîş (n) daleqîyayîş (n)

ameyîşdaliqnayîş (n) ameyîşdaleqnayîş (n)

îdambîyayîş (n) îdombîyayîş (n), îdûmbîyayîş (n)

xeniqîyayîş (n) xeneqîyayîş (n)

ameyîşxeniqnayîş (n) ameyîşxeneqnayîş (n)

asılmak (îdam edilmek): darde bîyene darda bîyayene, dardi bîyayîne

ameyene darde kerdene ameyîne dardi kerdene

ra dar erzîyayene dar erzîyayene, erzîyayîne dari

ameyene leqnayene

aliqîyayene alaqîyayene, aleqîyayene, eleqîyayene

Kombîyayîş ra yew grûbe

ameyene aliqnayene	ameyîne alaqnayene, ameyîne aleqnayene, ameyîne eleqnayene
daliqîyayene	daleqîyayîne
ameyene daliqnayene	ameyîne daleqnayene
îdam bîyene	îdom bîyayîne, îdûm bîyayîne
xeniqîyayene	xeneqîyayîne
ameyene xeniqnayene	omeyîne xeneqnayîni
erzîyayene kendil	erzîyayîne kendîlan
asma (îdam etme): dardekerdiş (n)	dardakerdiş (n), dardikerdiş (n), dardkerdiş (n)
radareştîş (n)	dareştîş (n)
leqnayîş (n)	
aliqnayîş (n)	alaqnayîş (n), aleqnayîş (n), eleqnayîş (n)
daliqnayîş (n)	daleqnayîş (n)
îdamkerdiş (n)	îdomkerdiş (n), îdûmkerdiş (n)
xeniqnayîş (n)	xeneqnayîş (n)
asmak (îdam etmek): darde kerdene	darda kerdene, dardi kerdene
ra dar eştene	dar eştene, eşteni dari
leqnayene	
aliqnayene	alaqnayene, aleqnayene, eleqnayene
daliqnayene	daleqnayene
îdam kerdene	îdom kerdene, îdûm kerdene
xeniqnayene	xeneqnayene, xeneqnayîni
eştene kendil	eştene kendîlan

bağ budama vb. işlerde kullanılan, ora-

ğa benzer bir çeşit küçük tahra: qa-

luçe (m) qaluçi (m), qalûçi (m), qalûç (m), qalûnçe (m),
qalunçi (m), qalınçi (m), qalunçe (m)

bahsetmek: qal kerdene

Bahsediyorlar, ülkenin durumunun

çok kötü olduğunu söylüyorlar. (Qal

kenî, vanî rewşa welatî zaf xirab a.)

qalê . . . kerdene

Paksar Dersim'den bahsediyor. (Pak-

sar qalê Dêrsimî keno.)

Bir kere sen kendinden bahset-

me!/Sen hiç kendinden bahset-

me! (Herçi ti qalê xo meke.)

behs kerdene bahs kerdene, bas kerdene

behsê . . . kerdene

dekernayene dekernayene

Bu gece birkaç arkadaş bir araya

geldik, senden çok bahsettik. (Em-

šo ma çend embazî ameyîme têhet,

ma zaf ti dekerna.)

başak toplamak: b. taraşlamak

başak tutmak: b. başaklanmak

başakçı: lekatekerdax, -e; leqatçi, -ye

başaxkerdax, -e başaxkerdaxi (m), başaxkardox (n), başaxkardo-
xi (m), başaqkerdax, -i; paşaxkerdax, -i

bellek: vîr (n) vîrî (m)

Belleğim yok/çok zayıf. (Vîrê mi çin o.)

Kendimi bildim bileli Kirmancca ko-

nuşuyorum. (Vîro ke kewt mi ez ha kir-
manckî qalî kena.)

hiş (n) hêş (n), hiş (n), heş (n)

Yaşlandım, artık eski belleğim kal-

mamış. (Ez kokim biya, hinî hişê mino

verên nêmento.)

besili: 1)qelaw, -e qelaw, -e; qilow, -e, qilew, -i

duzgun, -e duzgin, -i

toxlî, -ye

2)(oğlak ve kuzu için) hemlik, -e

bilen: zanaye (n), zanaya (m), zanayîye (m)

zanayox, -e zanox, -e, zanitox, -e

bilgi: zanayîş (n) zonayîş (n), zûnayîş (n), zûneyîş (n)

Bu sorun hakkında kardeşimin bil-

gisi çoktur. (Derheqê nê meseleyî de zanayîşê birayê mi zaf o.)

elm (n)

Ondan bilgim ve haberim yok. (Elm

û hayîya mi ey ra çin a.)

melumat (n) malumat (n)

budak: qît (n), qîtik (n)

can çekişen: gankêş, -e cankes, -e; cançêş, -e; cançêş, -e

can çekişme: gankêşîye (m), cankêşîye (m) cançêşîye (m)

gankêşî (m), cankêşî (m)

gankêşênî (m) cankesênî (m), cançêşênî (m)

gankêşdebîyayîş (n)

cankêşdebîyayîş (n) cançêşbîyayîş (n), cankêşbîyayîş (n)

ganîverdebîyayîş (n) gonverdebîyayîş (n)

ganîverdebîyayîş (n)

gananverdebîyayîş (n)

gangêrîverdebîyayîş (n)

giraneyîverdebîyayîş (n)

ruhîverdebîyayîş (n) royîverdebîyayîş (n), rûyîverdebîyayîş (n)

sekerateverdebîyayîş (n)

sekeratedebîyayîş (n)

sekerate (m) sekerati (m), sekrati (m)

can çekişmek: gankêş de bîyene cançêş bîyayene, cankêş bîyayêne

cankêş de bîyene

ganî ver de bîyene gon ver di bîyayîne

ganî ver o bîyene

ganan ver de bîyene

gangêrî ver de bîyene

giraneyî ver de bîyene

ruhî ver de bîyene royî ver de bîyene, rûyî ver de bîyene

sekerate ver de bîyene sekerati ver di bîyayîne, sekrati ver di bîyayîne

- sekerate de bîyene sekerati di bîyâyîne, sekrati di bîyâyîne
- cücük** (soğan cücüğü): zilikê pîyazî (n)
- çalı**: leme (m) lemi (m), lem (m)
 leye (m)
- çalı veya dal parçası** (kesilmiş ve yap-
 raksız): çare (m) çarre (m)
 heje (m) heze (m), hêze (m)
 hejike (m) hezike (m), hêzike (m)
- çalıcık**: lemeka (m) lemeki (m)
- çapalamak**: kulbe kerdene kulbi kerdene, kulpe kerdene, kulve kerdene
- çekel** (üvendirenin ucundaki yassı de-
 mir): lewde (n) lewede (n), libdi (n), lode (n), labût (n), labut (n)
 pistîya misasî (m) pîstey misasî (m)
- çekip gitme**: radayîş (n)
 rageyrayîş (n)
- çekip gitmek**: radayene
 rageyrayene
 “Hela day, mi serey xwi girot û ez ra-
geyraynî
 Hela day, ez dew ra vecîyaynî” (Deyîra
 Gidiyan)
- çerçöp**: qırşûqale (m) qırşûqali (m), qırşûqal (m), qirsûqal (m)
 qırş-qale (m) qırş-qal (m), qırş-qol (m)
 çop-çelax (n)
- çift**: cite (m)
- sonbaharda erken sürülen çift**: çir-
 poz (n)
 xubar (n) xebare (n), xebar (n)
 xirok (n) xirrok (n)
- sonbaharda geç sürülen çift**: cemed-
 naye (n)
- sonbaharda sürülen çift**: payîze (n)
- çopra** (balık kılçığı): dasî (n) dasî (m), darsî (n)
 dasîyê masî (n) dasîy masî (n)
 dasok (n) dasoke (m)
 telîyê masî (n)
 caxe (m)

- çöp:** 1) qırş (n) qırs (n)
 qırşık (n) qışık (n), qışık (n)
 dasık (n)
 zelik (n) zeli (n)
 2) çop (n)
çöp kutusu: qutîya çopî (m)
- çözme** (sorun vb. için): çarekerdiş (n)
 helkerdiş (n) halkerdiş (n)
- çözmek** (sorun vb. için): çare kerdene
 hel kerdene hal kerdene
- çözüm:** hel (n) hal (n)
 çare (n)
 rayîr (n)
çözüm bulmak: çare dîyene, çare vîna-yene; rayîr dîyene, rayîr vînayene
- çubuk** (uzun ağızlık): taxim (n), darê cixarî (n), uşîre (m)
ucu sivriltilip daha çok yeraltından bir şey çıkarmakta kullanılan çubuk: qarşe (n)
 kulmetîn (n) kelbetin (n)
ucu sivriltilmiş çubuk ve bununla oynanan bir çocuk oyunu: erdeş (n)
 miyîn (n)
 pîj (n) pîc (n), pîz (n)
 pîjik (n) pêjik (n)
 gulçan (n)
- dakika:** deqa (m) deqîqa (m), deqîqe (m)
- dal:** şax (n), gil (n)
 lej (n) lizge (n)
- dara:** ebre (n), dara (m)
- dayak atmak:** (mecazî) tîmar kerdene
- den beri:** 1) cêko cêkû, cêkona ki, cêkono ki, coki ki
 2)-na
- dünden beri:** vizêrna
geçen yıldan beri: parna
 3). . . ra nat ra nata, . . . ra našta

4) o yo no yo o wo no wo

a ya na ya a wa na wa

-den konuşmak: b. bahsetmek

destek: destek (n) desteg (n)

deyim: 1) İdyom (n)

2) qewl (n) qowl (n), qol (n)

Ekilerin deyimiyle. . . (Qewlê verênan ra. . .)

3) tebîr (n) tabîr (n)

diken: telî (n) teli (n), telu (n), telû (n); tellî (n), telli (n), tel-
lu (n), têli (n), têlî (n)

dikenli: telîyin, -e teluyin, -e; teliyin, -e; teliyen, -i; teliyên, -i; teluyên, -i

dinç: xosero xuser

pêt, -e pît, -i

gewz, -e

çust, -e

xo dest de

dinç olmak: xosero bîyene xwisero bîyayîne, xusero bîyayîne

pêt bîyene pêt bîyayene, pît bîyayene

Şarîbane yaşlanmıştı ama henüz

dinçti. (Şarîbane pîr bibi la hema pêt bî.)

gewz bîyene

Roşno yaşlanmıştı ama dinçti. (Roş-

no kal bibi la gewz bi.)

xo dest de bîyene

Sînaye yaşlanmıştı ama dinçti. (Sî-

naye bibi kokim labelê xo dest de bi.)

dizgin: serreşme (n) saruşme (n)

dövmek: (mecazî) tîmar kerdene

duvar: 1) dês (n), dîwar (n) 2) bende (m)

yaş ağaç dallarıyla örülen ince du-

var: şerte (n) serte (n), şerti (n), şeytar (n), şirte (n)

yaş ağaç dallarıyla örülüp sıvanmış

olan ince duvar: bexdadî (n)

yaş ağaç dallarıyla ince duvar örme:

şertekerdîş (n) sertekerdîş (n), şertikerdîş (n), şeytarkerdîş (n),
şeytarkardîş (n), şerti kerdîş (n)

şerteronayîş (n) şerterûnayîş (n)

ekti (her yiyeceği canı çeken): nefssist, -e nefssisti (m)

nefstenik, -e

çilek, -e çelek, -i

emekçi: kedkar, -e; rencber, -e; emegdar, -e

zehmetkêş, -e zametkêş, -e; zametkêşi (m)

eziyet etmek: (mecazî) pêçe tede tadayene . pêçi tede tadayîne

gazel (yaprak için): xızal (n), kewaşe (n) kewş (n)

geçirme: 1)(yolcu etme) rayfîştîş (n) rayefîştîş (n), reyevistîş (n)

rarayfîştîş (n) erarayefîştîş (n), erarayefistîş (n)

rayîrfîştîş (n) rayîrvistîş (n), rarvistîş (n)

cehdefîştîş (n) cehdevistîş (n)

raywankerdiş (n)

rêwîkerdiş (n)

2)(bir yere kadar birlikte yürüyerek uğur-

lama) ravîyarnayîş (n) ravîyernayîş (n)

tederaymendiş (n) tederamendiş (n), tederêmendiş (n)

rastkerdiş (n)

geçirmek: 1)yolcu etmek) ray fiştene raye fiştene, reye vistene

ra ray fiştene era raye fiştene, era raye fistene

rayîr fiştene rayîr vistene, rar vistene

cehde fiştene cehde vistene

raywan kerdene

rêwî kerdene

2)(bir yere kadar birlikte yürüyerek uğur-

lamak) ravîyarnayene ravîyernayene

tede ray mendene tede ra mendene, tede rê mendene

Hiç kimse uğurlamadı. (Çi kes te-

de ray nêmend.)

rast kerdene

gerçek olmayan: zura (n) zurîya (n), zurya (n), zûra (n), zûrîya (n)

zuraye (m) zurîyay (n), zuray (n)

gonca: tolebîşk (n) talwûşe (n), tolebiske (n), tolebisk (n), tolêbisk (n)

pind (n) pund (n)

pindik (n)

gipik (n)

goncanın açılmaya başlaması: rabi-

lîyayene

Goncalar açılmaya başladı. (Tolibiş-

kî rabiliyayî.)

gönderme: şawitiş (n) şawutiş (n), şirawtiş (n), erşawitiş(n), şirawitiş(n)

riştiş (n) ristiş (n)

rusnayîş (n) ruşnayîş (n)

raykerdiş (n) rayekerdîş (n), reykerdiş (n), reyekerdîş (n),
rêkerdiş (n)

göndermek: şawitene şawutene, şirawtene, erşawitene, şirawitene

riştene riştene, ristenî

rusnayene rusnayîne, rusnayeni, ruşnayene, ruşnayeni

ray kerdene raye kerdene, rey kerdene, reye kerdene, rê ker-
dene

güçlük: zehmetîye (m) zemetîye (m)

zehmetî (m) zahmetî (m)

güzlük çift: b. sonbaharda erken sürü-

len çift

hafıza: b. bellek

hakiki olmayan: zura (n) zurîya (n), zurya (n), zûra (n), zûrîya (n)

zuraye (m) zurîyay (n), zuray (n)

...**hakkında konuşmak:** derheqê... de qi-

sey kerdene

derheqê . . . de qalî kerdene

halat: kendir (n), xelat (n)

haram: heram, -e herom, -i; herûm

hareket etme: b. yola çıkma

hareket etmek: b. yola çıkmak

haşîş: b. kavrak

hatıra: 1) vîrameyîş (n)

2)(hatırlanmak için birine verilen) yadî-

gar, -e hedîgar, -e

hatırlama: vîrameyîş (n), ravîrameyîş (n)

raxovîrardîş (n) eraxovîrardîş (n)

vîrkewtiş (n) vîrîkewtiş (n)

hatırlamak: vîr ameyene, ra vîr ameyene

ardene vîrê xo

ra xo vîr ardene era xo vîrî ardene

vîr kewtene vîrî kewtene

O anda onu hatırladım. (A game a

kewte vîrê mi.)

hatırladığımdan beri: vîrê mi ra vîrdê mi ra

cêko ke yeno vîrê mi cêko ki yeno mi vîrî, cêkono
ki yeno mi vîrî, cêkono ki yeno mi vîrî, coki ki yeno
vîrê mi

hatırlatma: vîrardiş (n), ravîrardiş (n) eravîrardiş (n)

hatırlatmak: vîr ardene, ra vîr ardene era vîrî ardene

hayvan tüccarı: celeb (n) celev (n)

hayvanları gütme sırası gelince hay-

vanları gütme: nobete de şîyene

nobe de şîyene nova şîyene, nob şîyayîne

helal: helal, -e

hususî: b. özel

hususiyet: b. özellik

iğne (bitkilerde): nêrî (n) neru (n), nerî (n), neri (n)

nêrik (n)

soğan iğnesi: nêrîyê pîyazî (n)

iştah: made (n)

İştahım yok. (Madyê mi çin o.)

İştahım yerinde. (Madyê mi ha ca

de yo.)

iştah (n) îšta (m), îşteh (n)

mîzac (n)

bîz (n)

iştahlî: alifweş, -e alheş, -i; elheş, -i

ivgi: koçikter (n) kueçikter (n)

iyi: baş, -e; hol, -e; rind, -e

Ben iyiyim. (1-Ez baş a./ Ez de baş ane.

2-Ez hol a.

3-Ez gewz a.

4-Ez dînc a.

5-Ez rind a./ Ez rind ane./ Ez rind ûne.

6-Ez bikês o./ Ez kêş a.)

kabadayılık taslama: (mecazî) reşmeve-

radayîş (n)

kaldıraç: 1)(demirden olanı) manîla (m) manîvela (m), manêla (m), manela (m), manêl-

ya (m), manelî (m), manolî (n), monîla (m)

mîl (n) lom (n)

nîk (n)

2)(ağaçtan olanı) qerese (n) qarise (n), qariste (n), qirnase (n), qereste (n)

kalkan: tirs (n), qalxan (n)

karık (küçük ark): avgar (n)

gavar (n) gavir (n)

qarixe (m) qarix (n)

vayeke (m) vayeki (m)

xete (m) xeti (m), xet (m)

çireç (n)

kaşağ: qeşawî (n) qaşaxo (n), qeşawin (n), qeşawe (n), qeşabun (n),
qeşabu (n), qeşebun (n), qeşebu (n), qeşebû (n),
qışawun (n), qışawî (n), qışawi (n), qisawu (n)

kavrak: puş (n) pûş (n), piş (n), pus (n)

şakil (n) şakîl (n), sakîl (n), şonkîl (n)

kaytarmak: çivirmayene, çiv dayene

delxe kerdene delxa kerdene, dalxa kerdene

(mecazî) kelame tadayene

kazık: pîj (n), pîjik (n), mîyîn (n), sing (n)

kefe (hayvanı tumar etmekte kullanılan ke-
se): gebre (n)

keseک: kerme (n) kermi (n), kermele (n), kemle (n)

kermite (n) kelmite (n), kemilte (n), kilmite (n), kilmête (n)

qele (n) qeli (n), qela (n), qila (n)

herrqele (n) herqele (n)

şel (n) şeyl (n)

kerseg (n) kesek (n), keseke (n)

kersele (n)

talte (n)

kılçık: 1)(başaktaki kılçık) zimbêlî (zh) zimêlî (zh), simêlî (zh)

zimbêlikî (zh) zimbêlkî (zh)

dasî (n)

2)(balık kılçığı) dasî (n) dasî (m), darsî (n)

dasîyê masî (n) dasîy masî (n)

dasok (n) dasoke (m)

telîyê masî (n)

caxe (m)

kılıç: şimşêr (n) şimşîr (n), şimşîyer (n), şimşyer (n), simşêr (n), şemşêr (n)
 kalme (n) kalmi (n)
 gord (n) gorde (n)
 şûr (n)

kıskı: b. **siğil-II**

kolan: pîzebend (n) pîzbend (n)
 pîzebendik (n) pîzbendik (n)
 binpîzik (n)
 binpîze (n) binpîze (n)
 teng (n) tenge (n), dang (n)
 kaşing (n)
 navteng (n)

konca: b. **gonca**

konuşma isteği: micêc (n) mijuj (n)

Konuşma isteği açılmış, artık durmaz. (Micêcê ey abîyo, hinî nêvîndeno.)

koparıma: vişîyayîş (n) vişîyayîş (n)
 qerifîyayîş (n) qerefîyayîş (n)
 tirabîyayîş (n) terabîyayîş (n), dirabîyayîş (n), derabîyayîş (n)
 ameyîştirakerdiş (n) ameyîşterakerdiş (n), ameyîşdirakerdiş (n), ameyîşderakerdiş (n)
 cirabîyayîş (n) tera bîyayîş (n), dirabîyayîş (n), derabîyayîş (n)
 ameyîşcirakerdiş (n) ameyîşterakerdiş (n), ameyîşdirakerdiş (n), ameyîşderakerdiş (n)

cibîyayîş (n)
 ameyîşcikerdiş (n)

biçilercesine dipten kesilme veya

koparıma: kırımîyayîş (n)

ameyîşkırımkerdiş (n)

bir kısmı koparılıp bir kısmı bira-

kılma: qotbîyayîş (n) quetbîyayîş (n)

qolbîyayîş (n)

ameyîşqotkerdiş (n) ameyîşquetkerdiş (n)

ameyîşqolkerdiş (n)

temelinden koparıma (ağaç, dal vb.

için): qilaynîyayîş (n) qileynîyayîş (n)

ameyîşqilaynayîş (n) ameyîşqileynayîş (n)

koparılmak: vişîyayene vişîyayene, vişîyâyêne
 qerifîyayene qerefîyayene
 tira bîyene tera bîyene, dira bîyene, dera bîyene
 ameyene tira kerdene ameyene tera kerdene, ameyene dira kerdene,
 ameyene dera kerdene
 cira bîyene tera bîyene, dira bîyene, dera bîyene
 ameyene cira kerdene ameyene tera kerdene, ameyene dira kerdene,
 ameyene dera kerdene

cibîyene

ameyene cikerdene

biçilercesine dipten kesilmek ve-

ya koparılmak: kirrim bîyene

ameyene kirrim kerdene

bir kısmı koparılıp bir kısmı bırakıl-

mak: qot bîyene, qol bîyene

ameyene qot kerdene, ameyene qol ker-
 dene

temelinden koparılmak (ağaç, dal vb.

için): qilaynîyayene qileynîyayene

ameyene qilaynayene ameyene qileynayene

koparma: visnayîş (n)

qerifnayîş (n) qerefnayîş (n)

tirakerdiş (n) terakerdiş (n), dirakerdiş (n), derakerdiş (n)

cirakerdiş (n) cirkerdiş (n), terakerdiş (n)e, dirakerdiş (n), dera-
 kerdiş (n)

cikerdiş (n)

biçercesine dipten kesmek veya ko-

parma: kirrimkerdiş (n)

bir kısmını koparıp bir kısmını bı-

rakma: qotkerdiş (n) quetkerdiş (n)

qolkerdiş (n)

temelinden koparma (ağaç, dal vb.

için): qilaynayîş (n) qileynayîş (n)

üzüm tanelerini salkımdan kopar-

ma: gillikerdiş (n)

koparmak: visnayene visnayêne

qerifnayene qerefnayene

tira kerdene tera kerdene, dira kerdene, dera kerdene
 cira kerdene cir' kerdene, tera kerdene, dira kerdene, dera kerdene

cikerdene

biçercesine dipten kesmek veya koparmak: kirrim kerdene

bir kısmını koparıp bir kısmını bırakmak: qot kerdene, qol kerdene

temelinden koparmak (ağaç, dal

vb. için): qilaynayene qileynayene

üzüm tanelerini salkımdan koparmak: gilli kerdene

köken (bazı bitkilerin dalları): leme (m) lemi (m), lem (m)

mewe (m) mew (n)

“Kundire mewa cenetî ya.”

kötek atmak: b. **dayak atmak**

kuburluk (barut kabı): zele (m) zeli (m)

zela barutî (m) zelê barutî (m)

kulp: çembil (n) çembele (n), çepil (n), çemle (n)

qulp (n)

destik (n)

kulplu: çembilin, -e çembeleyîn (n), çepilin, -e; çemleyin, -e

qulpin, -e qulpini (m)

destikin, -e

kulpsuz: bêçembil, -e bêçembela (m), bêçembele (n), bêçepil, -e; bê-

çemla (m), bêçemle (n)

bêqulp, -e bêqulpi (m)

bêdestik, -e

kurna: kurne (m) kurne (m), kurni (m), kuirn (m), kurna (m)

kurmike (m)

cirne (m) cirni (m)

kurtuluş: xelasîye (m) xelasey (m)

xelasî (m) xelasê (m)

Bugün kurtuluş günüdür. (Ewro ro-

ja xelasîye/xelasî ya.)

xelase (m) xelasi (m), xelas (m)

Böyle zulüm yaparsa, kurtuluşu yok.

(Eke o wina zulm biko, xelasa ey çin a.)

felat (n)

Gözüm ülkenin kurtuluşunu da görsedydi... (Çimanê mi felatê welatî zî bidîyê-nê. . .)

reyayîş (n) reveyîş (n)

Burdan düşersen sağ kurtulamazsın.

(Eke ti tîya ra bikewî ti ganî nêreyênî.)

rareyayîş (n) rarêyayîş (n)

raxelisîyayîş (n) raxelesîyayîş (n), raxelesayîş (n)

rizgarîye (m), rizgarî (m)

kurutulma amacıyla meyve serilen

yer: miştaxe (n) miştalix (n)

kuskun: binboç (n)

paldim (n) poldim (n)

kusurlu/eksik bırakmak: (mecazî) fele tede verdayene

kusuru/eksiği kalmak: (mecazî) fele tede mendene

kuzu sürüsü: selx (n)

birra verekan (m) bir varûn (m)

küçükbaş: pes (n), mal (n), dewar (n), çarwa (m), çarwe (n)

küçükbaş hayvan sürüsü: pes (n), kerî (n), dewar (n), bol (n), terş (n), mal (n)

çarweyî (zh) çarwey (zh)

malo şîya (n) malo şîya (n)

malo pes (n) malo pez (n)

birra pesî (m) bir pêş (m)

celeb (n) celev (n)

col (n)

yabani küçük baş hayvanlar (dağkeçileri vb.): malo pezkovî (n) malo peskofî (n), malo peskûfî (n), malo peskovî (n)

kütük: 1)(toprakta kalan kütük) qîrm (n)

qîle (m)

qot (n) qote (m), quet (n)

2)(kesilmiş ağaç gövdesi): qît (n)

qoj (n) qoc (n), qonc (n)

kurumuş kütük parçası: qotîl (n) qontîl (n)

levye: levya (m)

loğ: b. yuvak

mala: mele (n) male (m), mela (m), mala (m)

melik (n)

koçike (m) koçik (m)

koçika sîwaxî (m) kewçika sîwaxî (m)

koçika dêsan (m) koçikê dêsan (m)

malalama: melekerdîş (n)

koçikekerdîş (n) koçikkerdîş (n), kewçikekerdîş (n)

malalamak: mele kerdene

koçike kerdene koçik kerdene, kewçike kerdene

malumat: zanayîş (n) zonayîş (n), zûnayîş (n), zûneyîş (n)

elm (n)

melumat (n) malumat (n)

manivela: b. kaldıraç

maraba: mirêba, -ye moreba, -ye; moraba, -ye; moreva, -ye; miraba
(n, m), mirava (n, m)

coleg, -e colag, -e

marabalık: mirêbayîye (m) morebayîye (m), morevayîye (m)

mirêbayî (m) mirêbayey (m), mirêbayê (m)

mirêbayênî (m) morebayênî (m), morevayênî (m), morevaên (m)

mirêbatî (m) morabatî (m)

mirêbatîye (m) morabatîye (m)

colegîye (m), colegî (m)

colegênî (m) colêgên (m)

meyve: meywe (n), fêkî (n)

êmiş (n) îmiş (n), yemiş (n)

(ev dışında) **meyve veya sebze sakla-**

mak: şarge kerdene şalge kerdene

çale kerdene

meyve veya sebze saklanan yer: şarge (n) şalge (n)

çale (m)

mühim: muhîm, -e

mülk: 1)milk (n) 2)(orman, tarla vb. arazi

için) bare (n)

mürekkep: murekeb (n) mirekeb (m)

nalbant bıçağı: simtiraş (n) simteraşe (m)

nalbant keski: b. **nalbant bıçağı**

nasıl: 1)senî 2)senîn, çitur

Nasılsın, iyi misin? (1-Ti senîn î, weş

î?/ Ti senîn a, weş a?

2-Ti senîn î, baş î?/ Ti senîn a, baş a?

3-Ti senîn î, hol î?/ Ti senîn a, hol a?

4-Ti senîn î, gewz î?/ Ti senîn a, gewz a?

5-Ti senîn î, dînc î?/ Ti senîn a, dînc a?

6-Ti çitur a, rind a?

7-Ti senên a, rind a?

8-Ti sen a, rind a?

9-Ti sen a, weş a?)

nemlenmek: tên girewtene, rewa girewtene,
nekme girewtene, wit girewtene, nem gi-
rewtene, rutubet girewtene

nodul: zext (n) zixt (n), zextî (m)

nöbet: nobete (m) nobeti (m), nobet (m), novete (m), novetî (m),
noveti (m), nowbeti (m), nowet (m), nûwet (m)
nuwet (m), newbeti (m), newbet (m), newete (m),
newet (m), nêwete (m), nêwet (m), niwet (m),
nîwete (m)

nobe (m) nowbe (m), nowbi (m), nobi (m), nob (m), no-
ve (m), nova (m), newbe (m), newbi (m)

dore (m) dori (m), dor (m), dowr (m)

nöbet beklemek: nobete pawitene, no-
be pawitene, dore pawitene

nöbet tutmak: nobete girewtene, no-
be girewtene
nobete tepîştene, nobe tepîştene

nöbetçi: nobedar, -e novedar, -e; nowedar, -i; newbedar, -e; newbedar,
-i; nowbedar, -e

nobeçî, -ye newbetçî, -ye; newbeçî (n, m); nowbetçî, -ye; now-
beçî, -ye; nobetçî, -ye; nêwetçî, -ye

dorçî, -ye

nöbetçilik: nobedarîye (m)

nobedarî (m)	nobedarey (m), nowedarê (m), newbedarey (m)
nobedarênî (m)	
nobetçîyî (m)	nobetçîyey (m), newbetçîyey (m), newbetçîyê (m)
nobetçênî (m)	nêwetçênî (m)
nobetçîtî (m)	
nobeçîyî (m)	newbeçîyê (m)

nöbetleşe: bi nobe

bi nobete	bi newbe, bi newbi,
bi nobete	ebi newbeti, eve nîwetî
nobete reyra	newbeti reyra
nobete ra	nîwet ra
nobe reyra	newbi reyra
dore reyra	dori reyra
nobete reyde	newbeti reydi
nobe reyde	newbi reydi
dore reyde	dori reyra
dore ra	dor a, dowr a
bi dore	bi dori

“Dinya bi dor a, malêza çorî ya.”

dore bi dore	dori bi dori
sira reyra	
sira ra	sire ra
sira reyde	sira reydi
bi sira	ebi sira, eve sire

nöbetleşe yapmak: bi nobete kerdene

bi nobe kerdene	
bi dore kerdene	eve dore kerdene
dore ra kerdene	
sira ra kerdene	sire ra kerdene
sira reyra kerdene	
sira reyde kerdene	

tek kişiyeye karşı birkaç kişinin nö-

betleşe bir şeyi yapması: ... robedilîyayîş (n), pirobedilîyayîş (n)

Zırave ile Vîlnaze, baş işinde Werfi-

ke'ye karşı nöbetleşe çalıştılar ama

o yine de onlar kadar şikayetçi olma-

dı. (Zirave û Gulnaze, karê rezî de Werfike ro

bedilîyay la a reyna zî hendê înan şikayet
nêkerd.)

nöbetleşmek: nobete kerdene

nobe kerdene

dore kerdene

obur: pîzepîl, -e pîzzipîl, -i

pîzegird, -e pîzigird, -i

pîzexişn, -e pîzzexişn, -i; pîzexişin, -i

kelpaça (m), kelpaçe (n)

orak: vaşturî (m) vaştirû (m), vaşturû (m), vaşturîye (m), vaştûrî (m),
vaştirî (m), vaştüre (m), vaşturî (m), vaştuirî (m),
vasturîye (m)

qaluçe (m) qaluçî (m), qalûçi (m), qalûç (m), qalûnçe (m),

qaluñçi (m), qalınçi (m), qalunçe (m)

orak sapı: dimê vaşturî (n) dimê vaşturîye (n), dimê vaştirû (n), dimî vaşturî (n)

boça vaşturî (m) boça vaştirî (m), boçey vaştirî (m)

desteyê vaşturî (n) desteyê vaştirî (n)

qevda vaşturî (m) qevda vaşturîye (m)

boça qaluçe (m) boça qaluçe (m), boça qalûnçe (m)

orakla ekin biçerken sol ele geçiri-

len ve biçilen büyük ekin demetini

elde tutup kontrol etmeyi sağlayan

bir araç:

tarre (m) tarri (m), tarr (n)

engiştane (n) engiştane (n), giştane (n), giştûni (n)

orakçı: pale (n), pala (m)

ortak: 1)nêmedar, -e; ortax, -e

şirik, -e şirik, -e, şirig, -e, şerîk, -i

“XeLe bi firîk, mela bi şirik.”

2)(ortak mal) nême (n), nêma (m)

Bu bağ -her yarısı bir tarafa ait ol-

mak üzere- ortaktır. (No rez nême yo.)

ortak olmak: nêmedar biyene

ortax biyene wertaq biyayîne

şirik biyene şirik biyayene, şirik biyayene, şirig biyene

ortakçı: nêmedar, -e; ortax, -e

ortakçılık: nêmedarîye (m), nêmedarî (m)

nêmeyîye (m)	nêmeyey (m)
nêmeyî (m)	
ortaxîye (m)	ortaxey (m), ortaqey (m), wertaxîye (m), wertaqey (m), wertaxey (m)
ortaxî (m)	ortaxê (m), wertaxî (m), wertaxê (m)
ortaxênî (m)	
şîrîkiye (m)	şîrigîye (m), şîrikey (m)
şîrîkî (m)	şîrîkê (m)
şîrîkayî (m)	şîrîkayî (m)
şîrîkatîye (m)	şîrigatîye (m)
şîrîkatî (m)	
ortaklık: nêmeyî (m), nêmeyîye (m), nême (n)	
ortaxîye (m)	ortaxey (m), ortaqey (m), wertaxîye (m), wertaqey (m), wertaxey (m)
ortaxî (m)	ortaxê (m), wertaxî (m), wertaxê (m)
ortaxênî (m)	
ot ve otsu bitkilerin bir tanesi: punce (m)	punci (m), pûnci (m), puinc (n), punc (n)
têle (m)	tele (m)
têla vaşî (m)	
tume (m)	tumi (m), tûme (m)
yerdeki kuru ot birikintisi: palaxe (m) ...	palaxi (m), palax (m), pelaxi (m); pelax (n), palax (n)
yerdeki kuru ot ve yaprak birikintisi: puşûpalaxe (m)	puşûpalaxi (m), puşûpalax (m), puşûpelaxi (m), puşûpelax (n), pûşûpalaxi (m); pelaxûpuş (n), palaxû pûç (n), palaxûpus (n), puşûpelax (m)
puş-palaxe (m)	puş-pelaxi (m)
öldürme: kîştîş (n)	kîştîş (n)
mirênayîş (n)	mirnayîş (n), miraynayîş (n)
öldürmek: kîştene	kîştene
mirênayene	mirnayene, miraynayene
öldürülme: kîşîyayîş (n)	kîşîyayîş (n)
ameyîşkîştîş (n)	ameyîşkîştîş (n), homeyîşkîştîş (n), ûmeyîşkîştîş (n)
öldürülmek: kîşîyayene	kîşîyayene, kîşîyene
ameyene kîştene	ameyene kîştene, amayene kîştene, homeyene kîştene

- ölme:** merdiş (n) mardiş (n)
(çocuk dilinde) mirikîbîyayîş (n) mirikîbeyîş (n)
- ölmek:** merdene
(çocuk dilinde) mirikî bîyene
- ölü:** merde (n) marde (n)
merda (m) marda (m)
merdiye (m)
meyît, -e meyt, -i; meyt, -e; mêyît, -e; mêyît, -e
- ölüm:** merg (n) marg (n)
merdiş (n) mardiş (n)
- ölümcül:** 1)xedar, -e xidar, -e
... a mergî, ... ê mergî
“Huso, Mistê Bezi bêîman o,
Tifingê **mergî** Husî ya nano.” (Deyîra Hu-
sê Hacî)
2)(can çekişmekte olan): gankêş, -e
cankêş, -e cançêş, -e, cankêş
ganî ver de, ganan ver de
gangêrî ver de
ölümcül darbe: darba mergî
- ölümlü:** mergdar, -e; fanî, -ye
- ölümsüz:** bêmerg, -e bêmerg, -i
ebedî, -ye
- örs:** ors (n) hors (n), urs (n), wers (n)
sindan (n) sindon (n), sendan (n), sendûn (n)
- övendire:** b. **üvendire**
- özel:** taybetî, -ye
arizî
xususî, -ye xusûsî, -ye, xusisî, -ye, xusîsî, -ye, xisûsî, -ye
- Havîldar özel ders almış.** (Havîlda-
rî derso taybetî/xususî girewto.)
kesî, -ye
şexsî, -ye
zatî, -ye
xas, -e
- özellik:** taybetmendîye (m), taybetmen-
dî (m)

xususîyet (n) xusîsîyet (n)

xasîyet (n) xassîyet (n)

Bu delikanlının ne özeliği var? (Çi

taybetmendîya nê xortî esta?/Çi xususî-
yetê nê xortî esto?)

özellekle: bitaybetî, xaseten, baxusus

bîlhessa bîlhessa, bîlása

mexsus mexsûs

îlle îlleh, îllehî, îllehîm, îlla, îlam, îlayî

palanın geri kaymasını önlemek için ön

kısmına bağlanan ip: verbend (n), ber-
bend (n)

paldım: paldim (n) paldûm (n), paldum (n), poldim (n), paldun (n),
pardum (n), pardim (n), pardun (n)

parmak: bêçike (m), engîşte (m)

çiftparmaklı hayvanın parma-

ğı: çimik (n) şimik (n)

küçükbaş hayvanın parmağı: çi-

mik (n) şimik (n)

pervaz: perwaz (n) perwaze (n), perwazi (m), pewraz (n), pervaz (n)

pestil: bastêq (n)

üzerine pestil bulamacı sürülerek

pestil yapımı için kullanılan bez par-

çası: sabane (m) sabani (m)

newsî (m)

îzare (m)

şiqe (m) şiqi (m)

çarşefa bastêqî (m) çarşefa bastêxî (m), çarşefê bastêqî (m), çarşebê
bastêqî (m)

pıtrak: gorjale (m) gorjali (m), gorcali (m)

gurmîge (m) gurnîk (m), gurmîgi (m), gûrnig (m), gurnig (m),
gurnî (n)

pisboğaz: kelpaça (m), kelpaçe (n), vêre-
her, -e; silvêre (n), silvêra (m)

pulluk: puluxe (m) pulluxe (m), pulluxi (m), pullux (n), pullixe (m),
pîlûx (m)

kotane (m)

rutubetlenmek: tèn girewtene, rewa girew-
tene, nekme girewtene, wit girewtene,
nem girewtene, rutubet girewtene

sağcı: rastgir, -e

sağıcı (kırdā sürü sağan kadın/kız): bêrîwa-

ne (m) bêrîwani (m), bêrîwan (m), bêrîwoni (m), bêrîwûn (m)

bêrîye (m), bêrî (m) bêri (m), berî (m)

sağıcılık: bêrîwanîye (m) bêrîwaney (m), bêrîwoney (m)

bêrîwanî (m) bêrîwûnê (m)

bêrîwantîye (m), bêrîwantî (m)

bêrîyênî (m)

bêrîyîye (m) bêrîyey (m), berîyê (m)

sağım (kırdā sürü sağımı): bêrîye (m)

bêrî (m) bêri (m), berî (m)

sağlık: weşîye (m), weşî (m)

sihet (n) sihat (n), seet (n)

sağlıklı olmak: weş bîyene weş bîyayene

xosero bîyene xwisero bîyayene

dînc bîyene

saman: simer (n)

harman savrulurken biriken çok ince saman:

verva (n) vervay (n)

vervayê simerî (n)

verba (n), poxmag (n), mûx (n), kulik (n)

iri saman: kês (n) çês (n), çes (n)

ot samanı: kês (n) çês (n), çes (n)

saniye: sanîye (m) sanîya (m), sanye (m)

sap: 1) (bitki için) sap (n) sop (n)

koke (m)

dasî (n) dasi (n), das (n)

qarût (n)

zel (n)

2) (araç için) deste (n), destik (n), dim

(n), boçe (m), qevde (m)

sapçık: 1) sapık (n)

zelik (n) zeli (n)

2) (buğday vb. bitkiler için) dasik (n)

sebze bitkisi: leme (m)	lemi (m), lem (m)
lemeke (m)	lemeki (m)
selamünaleyküm: selamuneleykum	selamûeleykum, selamaleykum, selamûelekîm, silamunaleykum, silamûeleykum, silomûeleykum, silûmûeleykum, silomûeleyk, silûmeleyk
semiz: 1) qelew, -e	qelaw, -e; qilow, -e; qilew, -i
duzgun, -e	duzgin, -i
toxlı, -ye	
2) (oğlak ve kuzu için) hemlik, -e	
sepi: debaxe (m)	dibaxi (m), dibax (m), debax (m), dabax (m)
sepici: debaxkar, -e	
sepileme: debaxekerdış (n)	dibaxikerdış (n), dibaxkerdış (n), dabaxkerdış (m)
hasilkerdış (n)	
sepilemek: debaxe kerdene	dibaxi kerdene, dibax kerdene
hasil kerdene	
sığır sürüsü: colage (m)	
sıhhat: b. sađlık	
sıhhatli olmak: b. sađlıklı olmak	
sırayla: bi sira	ebi sira, eve sire
sira ra	sire ra
sira reyde	sira reydi
sira reyra	
sıyrga: huyeyê vewre (n)	huyey vewri (n), wıyeyê vovri (n), wıyê vor (n)
mecrefe (m)	mecirfa (m), mecirfe (n), mecirfe (n), mejirfe (n), mercife (n), meşefe (n), micirfe (n), micilfe (n)
cegcege (n)	
büyük sıyrga: suritme (n)	surtme (n)
siğil-II (odunları yarmakta yararlanılan): se-	
fine (m)	sefini (m), sefin (n), safin (n), fesini (m)
pîj (n)	pîz (n)
çivî (n)	çiv (n)
silkeleme: (meyve ağacı vb. için) roşana-	
yış (n)	roşaynayış (n)
silkelemek: (meyve ağacı vb. için) roşana-	
yene	roşaynayîne
soğan: pîyaz (n)	
kuru soğan kabuđu: puşê pîyazî (n)	pûşê pîyazî (n), puşê pîyanzî (n), puşê pîyonzî (n), pişê pîyanzî (n), puşiy pîyünz (n), beşê pîyanzî (n)

toleyê pîyazî (n) toleyê pîyanzî (n), tualey pîyûnzî (m)

purê pîyazî (n) purî pîyûnzî (n)

qaşikê pîyazî (n) qaşîk pîyûnzî (n)

soğan iğnesi: nêrîyê pîyazî (n)

yeşil soğan: pîyazo teze (n), pîyazo qey-
sî (n)

puşê pîyazî (n) puşê pîyanzî (n), puşê pîyonzî (n)

solcu: çepgir, -e

sökme (ağaç, dal vb. için): qilaynayîş (n) qileynayîş (n)

sökme (ağaç, dal vb. için): qilaynayene qileynayene

sözünü etmek: b. **bahsetmek**

su: awe (m)

(tarla vb. için) **su bırakmak:** serawe (m) seraw (m)

awe veradayene . . . ser aw veradayene . . . ser, owk verradayene . . . ser

Hagîdar bostana suyu bırakmış. (Ha-
gîdarî awe veradaya bostanî ser.)

awe pira nayene aw pira nayene

su sızıntısı olan yer/toprak: avrêj (n) .. avrej (n)

awzê (n) awzîm (n)

awzên (n) awzê (n), awze (n)

sulama: awdane (m)

awedayîş (n) awdayîş (n), awkdayîş (n), owdayîş (n), owkdayîş
(n), uwdayîş (n), axwedayîş (n)

sulamak: awe dayene

sulanma: 1)awedîyayîş (n) awdîyayîş (n), awkdîyayîş (n), owdîyayîş (n), owk-
dîyayîş (n), uwdîyayîş (n), axwedayîş (n)

ameyîşawedayîş (n)

2)(sulu duruma gelme) awinbîyayîş (n) awkinbîyayîş (n)

sulanmak: 1)awe dîyayene awe dîyene

ameyene awe dayene

Bostan sulanmış. (Bostan/keyber awe
dîyayo.)

Atlar sulandı mı? (Gelo estorî ameyê
awe dayene?/Gelo estorî awe dîyayî?)

sulanmış olan: awedîyayîye (m)

awedîyaya (m) awkdîyaya (m)

awedayîye (m) awdayîye (m)

awedaya (m) awdaya (m)
 awedîyaye (n) awkdîyaye (n), awdîyeye (n)
 awedaye (n) awdaye (n), awdeye (n)
 2)(sulu duruma gelmek) awin bîyene awkin bîyâyîne

Çorban sulu olmuş. (Germîya/şorbaya
 to awin bîya./Şorbaya to awin ama.)

suvarma: awedayîş (n) awdayîş (n), awkdayîş (n), owdayîş (n), owkdayîş
 (n), uwdayîş (n), axwedayîş (n)

suvarmak: awe dayene

süpürme: rutîş (n) ritiş (n)

derutiş (n)

gezîkerdiş (n) gezîkerdiş (n), gezkerdiş (n)

tafiştîş (n)

süpürmek: rutene ritene

derutene

gezi kerdene gezi kerdene, gez kerdene

tafiştene

sürgü-II: b. tapan

sürme: 1)ramitiş (n) romitiş (n), rûmitiş (n), rûmtiş (n)

2)sawitiş (n), soynayîş (n)

sürmek: 1)ramitene ramtene, romitene, rûmitene, rûmtene

2)sawitene, soynayene

-e sürmek: desawitene bide sawitene, bede sawitene, bere sawitene

cisawitene

tira sawitene, tira soynayene

tira dayene

pira soynayene

pira kerdene

sürtmek: b. sürmek-2

sürtülme: b. sürülme-2

sürülme: 1)ramîyayene ramîyayene, romîyayene rûmîyayene

ameyene ramitene amayene ramitene, omeyîne romitene, ûmeyîne
 rûmitene

2)sawîyayene, soynîyayene

ameyene sawitene, ameyene soynayene

-e sürülme: desawîyayene bide sawîyayene, bede sawîyayene, bere sawîya-
 yene

ameyene desawitene

cisawîyayene
ameyene cisawitene
tira sawîyayene, tira soynîyayene
tira dîyayene
ameyene tira dayene
pira soynîyayene
ameyene pira kerdene

sürülü: 1)ramita (m), ramitîye (m)

ramite (n) rûmite (n), rûmiti (n), romite (n)

citekerda (m), citekerdîye (m)

citekerde (n) citekerdi (n)

2)desawita (m) bidesawita (m), bedesawita (m), beresawita (m)

desawite (n) bidesawite (n), bedesawite (n), beresawite (n)

desawîyaya (m), desawîyaye (n)

cisawita (m), cisawite (n)

tirasoynayîye (m), tirasoynaye (n)

pirakerdîye (m), pirakerde (n)

süs: tît (n), tîtik (n), xeml (n), zîynet (n)

şelek: derze (n) derzi (n), darze (n), dêrze (n)

çalı çırpı şelegi: derzeyê çaran (n) derzey çarran (n), darzey çarron (n), derzê çarrûn (n)

derzeyê hejikan (n) derzeyê hezikana (n)

şelek hazırlamak: derze kerdene

derze piro nayene darze piro nayene, derze puri nayîne

şelek sırtlamak: derze wegirewtene darze wegirewtene, derze wegirewtene, derze wegrotene, derze guretene

derze pîştî kerdene derze poştî kerdene

şelek yüklenmek: b. **şelek sırtlamak**

şose: papûre (m) papure (n), papori (m), pampoli (m), pompoli (m), pûmpûli (m)

rayîrê papûre (n) rayîrê papore (n), rayîrê pampoli (n), rayîrê pompoli (n), rarê pûmpûli (n), reyîrê papure (n)

şose vergisi (eskiden): heqê papû-

re (n) heqê papore (n), heqê papori (n), heqê pampole (n)

tabak: b. **sepici**

tabaklamak: b. **sepilemek**

tabir: b. **deyim**

tahıl ürünlerini tokaçla döverek sapın-

dan ayırma: daqoqkerdiş (n) daqueqkerdiş (n)
 konekerdiş (n) kuwenikerdiş (n), kownikerdiş (n), kuenikerdiş (n), kûnikerdiş (n), konikerdiş (n)

tapan: sak (n), kaşane (n), tapan (n)

tapan ağacı: darsak (n)

tapan çekmek: b. tapanlamak

tapanlama: sakkerdiş (n), tapankerdiş (n)

tapanlamak: sak kerdene, tapan kerdene

taras: 1)(başak için) lekate (n) lekete (n), liqat (n), leqate (n)

2)(tahıl, üzüm, badem vb. için) başax (n) başaq (n), paşax (n)

3)(üzüm için): etif (n) etf (n)

efare (n)

lekate (n) leqate (n)

taraslama: 1)(başak için) lekatekerdiş (n) leketekerdış (n), liqatkerdiş (n), leqatekerdiş (n)

weşearêdayîş (n) weşiarêdayîş (n)

serearêdayîş (n) sarearêdayîş (n)

2)(tahıl, üzüm, badem vb. için) başaxkerdiş (n) başaqkerdiş (n), paşaxkerdiş (n)

3)(üzüm için): etifkerdiş (n) etfkerdiş (n)

efarekerdiş (n)

taraslamak: 1)(başak için) lekate kerdene lekete kerdene, liqat kerdene, leqate kerdene

weşe arê dayene weşi arê dayîne

sere arê dayene sare arê dayîne

2)(tahıl, üzüm, badem vb. için) başax kerdene başaq kerdene, paşax kerdene

3)(üzüm için): etif kerdene etf kerdene

efare kerdene

tarla: hêga (n)

belirli bölümlerle çevrili olan küçük

tarla parçası: qilçix (n)

çift sürerken uzunlamasına sürülen

tarla/arazi parçası: sede (n) sedi (n)

düz ve verimli tarla/arazi: mexer (n)

genişliği az olan tarla veya tarlanın

bir bölümü: şiqe (m) şiqi (m), şiq (m)

teze (m)

tarla, bostan vb. yerlerdeki yabani

otları ayıklama: eşêfekerdîş (n) eşêfikerdîş (n), eşêfkardîş (n)
kalankerdiş (n) kalanîkerdiş (n), kalûnkerdiş (n)
kaxkerdiş (n)

tarla, bostan vb. yerlerdeki yabani

otları ayıklama işi: eşêfe (m) eşêfi (m), eşêf (m)
kalan kalanî, kalûn
kax (n)

tarla, bostan vb. yerlerdeki yabani

otları ayıklamak: eşêfe kerdene eşêfi kerdene, eşêfi kerdene
kax kerdene

tarla, bostan vb. yerlerdeki yabani

otları çapayla temizlemek: kulbe kerdene

tarla kenarındaki sürülmemiş kısım:

bog (n) bueg (n)

tarla sürerken karasabanın giremediği engebeli yerin sürülemeden kalması:

fele . . . mendîş (n)
fele tedemendiş (n) feli tedemendiş (n), fellî tedemendiş (n)
pele . . . mendîş (n) pol . . . mendîş (n)

tarla sürerken karasabanın giremediği sürülememiş yer bırakma:

feleverdayîş (n) felivardayîş (n), felliverdayîş (n)
fele tedeverdayîş (n) feli tedeverdayîş (n), fellî tedeverdayîş (n)
peleverdayîş (n) polverdayîş (n)

tarla sürerken karasabanın giremediği ve dolayısıyla sürülemeyen, ancak kazma ile kazmak veya belle-

mek suretiyle ekin ekilebilen engebeli yer: fele (m) feli (m), fellî (m)
pele (m) pol (n)

tarla sürerken karasabanın giremediği ve dolayısıyla sürülemeyen, ancak kazma ile kazmak veya belle-

mek suretiyle ekin ekilebilen engebeli yeri kazıp/belleyip ekme: feleken-

diş (n) felikendiş (n), fellikendiş (n)

pelekendiş (n) polkinitiş (n)

tarla veya arazinin başka tarla veya araziler arasında kalan dar bölümü:

qılçe (m) qılçı (m)

tarla veya arazinin başka tarla veya araziler arasında kalan küçük ve dar

bölümü: qılçeke (m) qılçeki (m)

lekme (m) lekmi (m)

loke (m) loki (m), luek (n)

rasî (m)

guçikê hêgayî (n)

tartaç: b. terazi

tasma (hayvan için): 1) bend (n)

2) sancûle (m) sançûle (m), çançule (m)

3) xelta (m)

4) (demirden olanı) tewq (n) towq (n), toq (n)

tat: tehm (n), lezet (n)

ekil (n) ekl (n)

Çorbanın tadı güzel ama iştahım

yok. (Eklê/tehmê germî weş o la made-yê mi çin o.)

tatsız (kimse): (mecazî) bêsol, -e

tatsızlık: (mecazî) bêsolîye (m), bêsolî (m), bêsolênî (m)

tekne: kurne (m) kurni (m), kuirn (m)

kurane (m) kurani (m)

darên (n)

topike (m)

tekna (m) tekniqe (m)

terazi: şêne (n) şêni (n), şîn (n)

mêzîn (n) mezîn (n), mizên (n)

terazî (n) terazû (n), terazi (n), terezî (n), terezi (n)

terketme: radayîş (n)

rageyrayîş (n)

terketmek: radayene

“Şefeqê sipay piro dano

Mihê mi keye ra **radano**.” (Deyîra Mehmedê Aldunî)
rageyrayene

tımar (hayvan için): tımar (n)

tımar etmek: tımar kerdene

tırpan: kelendire (m) kelendiri (m), kelandiri (m), kêlînte (m), kêlînti (m), kêlendur (m), kêlendûre (m), çêlemtû (m)

tırpane (m) tırpani (m), tırpan (m), tırponi (m), tırpûn (m)

qırime (m) qırımı (m), qırım (m)

tırpancı: kelendirkêş, -e kêlîndkêş, -e

tırpankêş, -e tırpançî, -ye; tırpancî, -ye; tırpûnçî (n, m)

qırımkêş, -e qırımçî, -ye; qırımcî, -ye

tırpançılık: kelendirkêşîye (m) kêlîndkêşîye (m)

kelendirkêşî (m) kêlîndkêşî

tırpankêşîye (m)

tırpankêşî (m) tırpancîyîye (m), tırpancîyê (m), tırpûnçîyê (m),
tırpançîtiye (m), tırpancîtiye (m), tırpançîtî (m),
tırpancîtî (m), tırpançênî (m), tırpancênî (m)

qırımkêşîye (m) qırımçîyê (m), qırımcîyê (m)

qırımkêşî (m)

qırımçîtî (m) qırımcîtî (m)

tırpanlamak: kelendire kerdene kêlendûre kerdene

kelendire piro dayene kelendiri piro dayene

tırpan kerdene

qırım kerdene

eştene fekê tırpanan ver vistene fekê tırpanan

tohum: toxim (n), tov (n), bezre (n)

yarıcılık sisteminde taraflardan birinin tohumu vermesi/karşılması: bez-

redekerdiş (n), toximdayîş (n)

tohum ekmek (sebze ve meyve için):

1)karitene, ramitene

2)bezra ronayene

toxim ronayene

toxim denayene toxim denayêne

toxim eştene toxim eştene, toxim eştene, toxim estene, tuexim eştene

3)şitil ronayene	şitil ronayîne
4)(tahıl için): b. tohum serpmek	
tohum serpmek (tahıl için): toxim eş-	
tene	toxim eşteni, toxim eyşteni, toxim estene, tuexim eştene
tov eştene	
toxim vistene	toxim visteni
toxim kerdene	
tov kerdene	
bezre eştene	bezre eşteni, bezre eyşteni, bezre estene, bezri eşteni
bezre vistene	bezre visteni
şeqnayene	şeqnayeni, seqênayeni, seqnayeni
tokmak: kone (n)	
toqmaq (n)	doqmaq (n), deqmok (n)
daçoq (n)	daqueq (n)
serconî (n)	
mîrkut (n)	
dargopik (n)	darguepik (n), darquepik (n)
tomurcuk: bişkok (n)	biskok (n), buşkı (n)
pind (n)	pund (n)
pindik (n)	
gipik (n)	
tomurcuklanmak: bişkok dayene	
pind dayene	pund dayene
Ağaçlar tomurcuklandı. (Daran biş-	
kok da./Daran pind da.)	
tornavida: tornavîda (m)	tornevîda (m), tornevîde (m), turnavîda (m), tor-
	nawîda (m), tirnavîda (m)
toyaka: pêçe (m)	pêçi (m), pêç (m), piç (m), piyeç (m)
darpêç (n)	
fatûl (n)	fatul (n)
toynak: sim (n), simik (n)	
traktör: traktore (m)	traktor (n), traqtore (m), traqtori (m), tîraqtori
	(m), tiraxtor (n)
motore (m)	motori (m), mûtori (m)
motora cite (m)	

tuğla: tuxla (m) tûxla (m), tuxle (n), tulxe (n), tule (n), tola (n)

tulumba: tulumba (m) tulumpa (m), tulimpa (m)

tuzlamak: 1)(tuza yatırmak ya da üstüne

tuz serpmek): sole kerdene

sole pira şanayene soli/sol/sual/suel pira şanayene

sole piro şanayene soli/sol/sual/suel piro şanayene, sole piro sanayene

2)(hayvan için) sole dayene

içine tuz atmak: sole devistene, sole

cieştene

sole vistene bide/bede/bere

tuz katmak: b. **içine tuz atmak**

tuz koymak: sole dekerdene, sole ci-

kerdene

tuzsuz: bêsol, -e

tuzsuzluk: bêsolîye (m), bêsolî (m), bê-

solênî

tütün: tutin (n)

tütün bulunamayınca onun yerine

içilen kurumuş ağaç ya da bitki yap-

rağı: kewaş (n)

weşeke (m) weşeki (m)

uğurlama (bir yere kadar birlikte yürüyerek

uğurlama): ravîyarnayîş (n) ravîyernayîş (n)

tederaymendîş (n) tederamendîş (n), tederêmendîş (n)

rastkerdiş (n)

uğurlamak (bir yere kadar birlikte yürüye-

rek uğurlamak): ravîyarnayene ravîyernayene

tede ray mendene tede ra mendene, tede rê mendene

Hiç kimse uğurlamadı. (Çi kes tede

ray nêmend.)

rast kerdene

unutkan: bêvîr, -e

bêhiş, -e bêhêş, -i

Ben unutkanım. (Ez bêhiş a.)

unutma: xovîrakerdiş (n) xovîrakerdiş (n), xovîrîrakerdiş (n), hovîrakerdiş

(n), xovîrîkerdiş (n), xuvîrîkerdiş (n), xuvîrakerdiş

(n), xuvîrkerdiş (n)

unutmak: xo vîr ra kerdene xo vîr a kerdene, xo vîrî ra kerdene, ho vîr a kerdene, xo vîrî kerdene, xu vîrî kerdene, xu vîr a kerdene, xu vîr kerdene

Unuttum, sana söylemedim. (Mi xo

vîr ra kerd, to ra nêvat.)

vîr ra şîyene vîr a şîyayene, vîrî ra şîyene, vîrî şîyayîne, vîr şîyene

O anda her şeyi unuttum. (A game

heme çî mi vîr ra şî.)

uyumsuzlaşmak/laf dinlemez olmak/geçimsizleşmek: (mecazî) sak antiş bure

ürün toplama: 1)berarêdayîş (n), berarêkerdiş (n), berpêserkerdiş (n)
mehsularêdayîş (n), mehsularêkerdiş (n),
mehsulpêserkerdiş (n)

2)(incir vb. için) çînayîş (n) çenyayîş (n)

3)(dut, badem vb. için) roşanayîş (n) roşaynayîş (n)

4)(üzüm için) qerifnayîş (n)

5)(toprak altından çıkarılan ürünler için) werantiş (n), antiş (n), vetiş (n)

ürün toplamak: 1)ber arê dayene

ber arê kerdene

ber pêser kerdene

mehsul arê dayene

mehsul arê kerdene

mehsul pêser kerdene

2)(incir vb. için) çînayene çenyayîne

3)(dut, badem vb. için) roşanayene roşaynayîne

4)(üzüm için) qerifnayene

5)(toprak altından çıkarılan ürünler için)

werantene, antene, vetene

üvendre: misasî (m) mesas (m)

üzüm: engure (m), tirî (m)

üzüm tanelerini salkımdan koparma: gillikerdiş (n)

wicdan: wijdan (n) wicdan (n), wîcdan (n), wîjdûn (n), wujdan (n), vîcdan (n), vîjdan (n), vîjda (n), ujdân (n), ucdûn (n)

yaba: malêbe (m) malêbi (m), malêve (m), malêvî (m), malêvi (m), melêbe (m), melebe (m), melêve (m), melyêb (m), milêve (m), milêvi (m), milêv (m), mahlem (m), mehlîyem (m), malîyem (m)

yabanın çatallarından her biri: goş

(n), goşik (n)

engışta malêbe (m) engışta milêve (m), gıştey milêvi (m), ingışta malêvi (m)

yadıgâr: yadıgâr, -e hedıgâr, -e

(bir şeyi) **yemek istemek:** zerrî ... şîyene

Bugün üzüm yemek istiyorum. (Ew-

ro zerrîya mi zaf engure şona.)

zerrî pê şîyene zerrî pey şîyâyîne, zer pê şîyâyîne

Yemeyi çok istiyorum. (Zerrîya mi zaf

şina pê.)

zerrî bide şîyene zerrî bide şîyâyîne, zerrî bede şîyâyîne, zerrî bere şîyâyîne

yalak: kurne (m) kurni (m), kuirm (m)

kurane (m) kurani (m)

kurnike (m)

cirne (m)

çalanî (m) çalonî (m), çalnî (m)

yalan: zure (m) zuri (m), zur (m), zûre (m) (m), zûri (m), zûr (m), zur (n), jur (n)

xîlâfe (m) xîlâfi (m), xelege (m)

aslı astarı olmayan yalan: zura bêbo-

çe (m) zura bêboçi (m)

zura boçine (m) zûra boçini (m)

zura boçqole (m) zura boçqoli (m)

zura bêkeybere (m) zura bêçevere (m), zuro bêçever (n)

zura bêbinge (m)

yalan söyleme: zurîkerdiş (n) zûrîkerdiş (n), jurîkerdiş (n)

xîlafevatiş (n) xîlafivatiş (n), xelegevatiş (n)

yalan söylemek: zurî kerdene zûrî kerdene, jurî kerdene

xîlâfe vatene xîlâfi vatene, xelege vatene

yalancı: zureker, -e zurker, -e; zurekêr, -e; zûreker, -e; zûrker (n), zurîker, -e; jurîker, -e

zura (n) zurîya (n), zurya (n), zûra (n), zûriya (n)

zuraye (m) zurîyay (n), zuray (n)

çok ve sürekli yalan söyleyen: (meca-

zî) kure (n)

yaprak -II (ağaç yaprağı): 1)pel (n) 2)velg (n)

- kuru yaprak:** puş (n) pûş (n), piş (n), pus (n)
 şakil (n) şakîl (n), sakîl (n), şonkîl (n)
- yeni açılmış ağaç yaprağı:** vişkuwe (n) vişko (n)
- yapraklanmak:** vişkuwîyayene vişkoyayene
 vişko abîyene vişko abîyâyîne
 rabişkiwîyene rabişkîyayene, ravişkîyene
 pel akerdene
 pel rakerdene perr rakerdene
 pel dayene perr dayene
- (Ağaç) yapraklanmış.** (Vişko abîyo./Dare bişkiwîya ra./Dare pel kerdo ra./Dare pel dayo.)
- yaramaz** (kimse): (mecazî) bêsol, -e
yaramazlık: (mecazî) bêsolîye (m), bêsolî (m), bêsolênî (m)
- yarıcı:** nêmedar, -e
yarıcı olmak: nêmedar bîyene
- yarıcılık:** nêmedarîye (m), nêmedarî (m)
- yemlik** (hayvanlara yem verilen yer): ar-re (m) arri (m), ari (m), arige (m), arn (m), hare (m), harr (m), har (m)
 afire (m) afir (m)
 êmlige (m) êmliq (m), êmlixe (m)
- yılan iskeleti:** telîyê marî (n) telîy marî (n), teluy marî (n), telluy marî (n)
- yol:** rayîr (n)
 cehde (n) cehdi (n), cade (n), cadi (n), cee (n)
- yola çıkma:** raymendiş (n) rêmendiş (n)
 rayîrkewtiş (n) rarkewtiş (n), rîyekotiş (n)
 rarayekewtiş (n)
- yola çıkmak:** ray mendene rê mendene
- Ne zaman yola çıkıyorsun?** (Ti key ray manenî?)
 rayîr kewtene rar kewtene, rîye kotene
 ra raye kewtene
- yola düşme:** raymendiş (n) rêmendiş (n)
 rayîrkewtiş (n) rarkewtiş (n), rîyekotiş (n)
 rarayekewtiş (n)

yola düşmek: ray mendene rê mendene
rayîr kewtene rar kewtene, rîye kotene

Yola düşüp gitti. (Rayîr kewt şî.)

ra raye kewtene

yola koyulma: b. **yola düşme**

yola koyulmak: b. **yola düşmek**

volcu: raywan, -e rayon, -i; rîyûn, -i
rêwî, ye

volcu etme: rayfîştîş (n) rayefîştîş (n), reyevistîş (n)

rarayfîştîş (n) erarayefîştîş (n), erarayefistîş (n)

rayîrfîştîş (n) rayîrvistîş (n), rarvistîş (n)

cehdefîştîş (n) cehdevistîş (n)

raywankerdiş (n)

rêwîkerdiş (n)

volcu etmek: ray fiştene raye fiştene, reye vistene

ra ray fiştene era raye fiştene, era raye fistene

rayîr fiştene rayîr vistene, rar vistene

cehde fiştene cehde vistene

raywan kerdene

rêwî kerdene

yollama: şawitiş (n) şawutiş (n), şirawitiş (n), şirawtiş (n), erşawitiş (n)

riştiş (n) ristîş (n)

rusnayîş (n) ruşnayîş (n)

raykerdiş (n) rayekerdîş (n), reykerdiş (n), reyekerdîş (n), rê-
kerdiş (n)

yollamak: şawitene şawutene şirawtene, erşawitene, şirawitene

riştene riştene, ristenî

rusnayene rusnayîne, rusnayeni, ruşnayene, ruşnayeni

ray kerdene raye kerdene, rey kerdene, reye kerdene, rê ker-
dene

yontma kalemi: miqar (n) meqer (n)

morc (n) murc (n), morz (n)

xaşabî (m) şaxaf (m)

yular: hevsar (n) hefsar (n), hewsar (n), wesar (n), asfar (n), asvar (n)

serhevsar (n) serafser (n), sarafser (n)

serastar (n) sarastar (n)

reşme (n) reşmi (n), rîeşmi (n)

wilar (n)

yuvak: bangêre (m), gindore (m), loxe (m)

yuvağı çekmek için kullanılan çatalı araç:

qeysî (zh) qeysan (zh), qeysonî (zh), qeyse (m), qeys (m),
qês (m)

qeysikî (zh) qeysike (m)

darlox (n) darluex (n), daluex (n), darloq (n), daloqî (m)

yuvağı çekmek için kullanılan çatal-

lı aracın yuvağın girintili yerine ge-

çen uçları: belûya qeyse (m) beluyê qeyse (m)

bêçika darloxî (m), vizîgî (zh), pîjê dar-
loxî (n), çiçik (n)

yuvağı çekmek için kullanılan çat-

tallı aracın uçlarının girdiği yuva-

ğın iki yan tarafındaki girinti: qu-

la bangêre (m) qula bargîni (m)

qula loxe (m) qulê loxe (m), qulikê loxe (m)

lana darloxî (m) lona darloxî (m)

yük: bar (n)

**çatalı bir ağaç parçasının çatalları
arasına yerleştirilip omuzda taşınan**

yük (çalı çırpı vb.): xîçe (m)

insan sırtında taşınan yük: şalage (m) şalagi (m), şalag (m), şelag (m), selage (m)

paşte (n)

**yük hayvanıyla taş vb. şeyleri taşı-
mak için kullanılan ve semerin iki
tarafına sarkıtılan ağaçtan veya tah-**

tadan yapılma araç: lekaf (n)

keşkere (n) keşkera (m), kezgere (n)

kerkaşî (m) kerkaş (m)

qerqatî (m)

zahmet: zehmet (n) zahmet (n), zamet (n)

zehmetîye (m) zametîye (m)

zehmetî (m) zahmetî (m)

zahmet çekmek: zehmet antene zehmet ûntene, zamet ancitene, zamet anitene

zehmet diyene zehmet deyîne

zehmet vînayene zehmet veynayîne, zehmet vênayene

zahmet etmek: 1) zehmet kerdene zehmet kardene, zamet kerdene

zehmet kewtene zehmet kowtene

zehmet werdene zehmet wardene

2)(gitmek suretiyle zahmet etmek) ewa-

re bîyene aware bîyayîne

Zahmet etme. (1-Zehmet meke./Zehmet mekewe./Zehmet mewere.

2-Eware mebe.)

zahmet olmak: zehmet bîyene zahmet bîyayene, zamet bîyayene

zahmet olmazsa: eke zehmet nêbo

zehmet nêbo zehmet nêbo se, zamet nêbo se

zehmet mebo zahmet mebo, zamet mebo

zehmetê xo ra zahmetê xo ra, zametê xo ra

zahmet olur: zehmet beno zahmet beno, zamet beno

zahmet vermek: 1)zehmet dayene zahmet dayene, zamet dayene

2)(gitmesine veya gelmesine neden ol-

mak suretiyle zahmet vermek) eware ker-

dene aware kerdene

zahmete girmek: b. **zahmet etmek**

zahmete katlanmak: b. **zahmet etmek**

zahmetsiz: bêzehmet, -e bêzahmet, -e; bêzamet, -e

zinde: b. **dinç**

zinde olmak: b. **dinç olmak**

zorluk: zorîye (m)

zorî (m) zorê (m), zuarê (m), zuerê (m)

zehmetîye (m) zametîye (m)

zehmetî (m) zahmetî (m)

DÎKO

Huseyîn BURKE

Dîk şin vêr bêr melayî
Dua silûmî Allayî
Ez vêr tu ezûn wûnen
Ma kê n şerata Allayî

Dîko Dîko lo Dîko
Xem, keder yi çînîk o
Qebedayî mehla wo
Têrs yi çêw ra çînîk o

Dîko ti çi wazenî
Qey mi rehetsiz kenî
Ti nêzûn ezûn biwûn
Uzun hawa ven denî

Dîko Dîko lo Dîko
Xem, keder yi çînîk o
Qebedayî mehla wo
Têrs yi çêw ra çînîk o

Dîk vûn ez nîvîndeni
Înê qebul nêkeni
Zikêta dew por tu wenî
Oz heqî xu wazeni

Dîko Dîko lo Dîko
Xem, keder yi çînik o
Qebedayî mehla wo
Têrs yi çêw ra çînik o

Mela vûn nimaj keni
Silawatû ûnceni
De bê şertûn îslûm vaj
Ez ha tu ra perseni

Dîko Dîko lo Dîko
Xem, keder yi çînik o
Qebedayî mehla wo
Têrs yi çêw ra çînik o

Dîko feqîro dîko
Tehsilî yi çînik o
Nêşken cewab bid melay
Vûn heq mi tu d' çînik o

Dîko Dîko lo Dîko
Xem, keder yi çînik o
Qebedayî mehla wo
Têrs yi çêw ra çînik o

Dîk xêlêk duşmuş benû
Yo cehdi nêvînenû
Ez nêşken în melayî
Tim-tim mi xapînenû

DERHEQÊ KIRMANCANÊ MODANÎ (MOTKANÎ) DE

Mi verê zî bi fekê Modan (Motkan) çend tekstê kilmekî neşr kerdibîy. Na hûmare de ez yew roportajî neşr kena. Mi no roportaj kek Îshaqê modanijî (Îshaq Tepeyî) reyra kerdo. O, nê roportajî de derheqê tayê meseleyan de agahdarîyanê muhîman dano.

MALMÎSANIJ

Heta ke mumkun o mi qiseykerdişê Îshaq Tepeyî sey şîweya ey nuştîy. Labelê tay çekuyê ke goreyê cumle, di tewirî vajîyênîy, mi bi yew form nuştîy. Mavajî ey ge vato “min” ge zî vato “mî”, mi pêro kerdîy “min”. Mi bi ardimê kek Îshaqî yew ferhengekê Modanî zî amade kerd. Şima roportajî dima nê ferhengekî vînenî. Tayê xususîyetê taybetî yê kirmanckîya (zazakîya) Modanî estê. Wendoxê ke biwazîy, qandê na şîwe, şînî (besekenî) hem nê ferhengekî ra hem zî nuştêyê hûmara şeşine ya Vateyî (rîpel: 16-26) ra îstîfade bikîn.

Malmîsanij

-Kek Îshaq, ma dewa to ra dest pêbikî. Ti kamcîn dewa Modan (Motkan) ra yî?

-Namê dew' min Meydan o.

-Çend dewê Modanî estê? Nînan ra çend teneyî kirmanckî qisey kenî?

-Ma pî û pîrikan xwi r' şînûne... Meydan merkez' hew welatî yo.

Çewres û heşt dew' Modan' estî. Heştes heb dew' henîna rê dimlî mijûliyeni, hey bînik [ê bîni] kurmancî mijûliyeni. Dew û mezray' ku dimlî mijûliyeni: Gelîyê Ternan, Gîsk, Hersan, Herpî, Herpûs, Iraxk, Kelhok, Kerxo, Keybûran, Mermend, Meydan, Mirsang, Navroyan, Niç, Pûnût, Seransor, Silind, Şênik, Tanzik, Tirkanak, Totan, Tûrx, Zender.

Henî pêw [pêro] dimlî mijûlî. Modan di teyna kurdî estî. Wide başqi millet çîn o. Nufûsê temamê Modan' texmînen 15-16 hezar o lê diqat-hîreqat millet kewto bera [teber]. Çunkî erd teng o. Şîwî Bedlîs, şîwî Tetwan, Norşîn, Îstanbûl, Ege, Mersîn. Her ca d' estî.

-Şima bi xo, xo çi hesabnenî?

-Ma xwi ra vanê kurmanc?

-Şima vanî kurmanc? Şima nêvanî "dimilî"?

-Wextê ku vacê "Zan' tu çiba [çi] wo?", ma vanê "dimlî". Wextê ku vacê "Pekî millet olereq ti çiba yî?", ma vanê "kurmanc". Ma nêvanê "Ez dimlî ya", yen [yan] zî "Ez zaza ya"; ma vanê "Ez kurmanc a". Lê ma nêvanê "Ez kurmancî mijûliyena", ma vanê "Ez dimlî mijûliyena". Ma hete qet kes nêvano "zaza" yen zî "zazakî".

-Wexto ke ti uca bî, dewa şima çend keyeyî estbîy?

-Meydan, nîzikê se keye bi lê çiqas şî, bi kêmî. Pancas-şîşt keyey ancax estî. Hîre tax' o: Ponart, Meydan, Zeydan.

-Ti key maya xo ra bîyî?

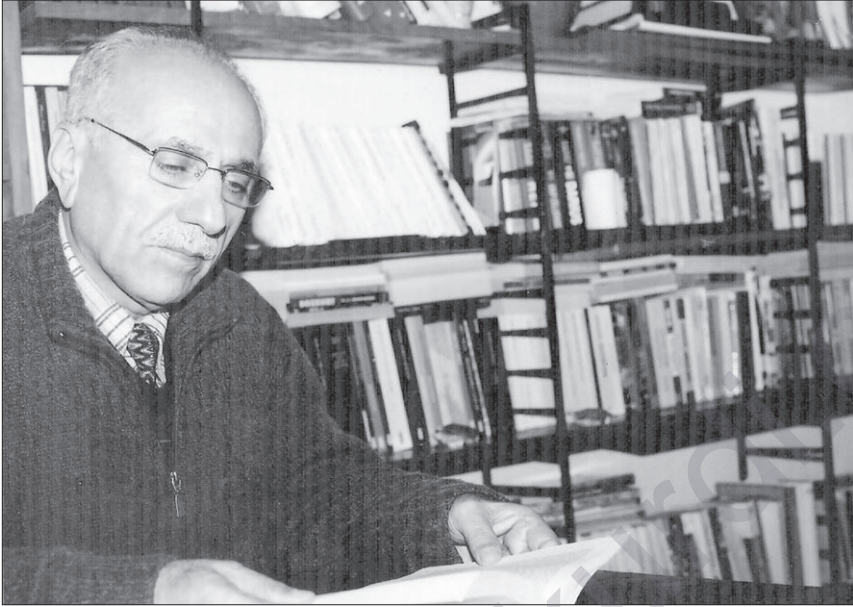
-Hezar û new se û çewres û yo (1941) di. Ez tam şîşt û hawt serre ya.

-Ti heta key dewe de mendî?

-Heta hezar û new se û pancas û şeşina ez dew di bîya. Pancas û panc-pancas û şeş di, min mekteb' ewil wide xelsina. Bad' hewi ez dew ra kewta bera; ez şîya medresi, şîya feqîtê.

-Dewe de key mekteb abi?

-Hezar û new se û pancasina di virazîya.

Îshaq Tepe

-*To medrese de çend serrî wend?*

-Min hawt serrî wand. Ez hezar û new se û pancas û şeşina di şîya medresi, şîşt û hîrina di şîya eskerê.

-*Medrese de şima bi erebkî wendinî?*

-Ma bi erebî wandîni lê bi kurmancî tefsîr keyni.

-*Kirmanckî (dimilkî)?*

-Medresi di dimlîdersdayîş min nûdû [nêdîyo] feqet feqîyê ku dimlî mijûlîyeni, bîwî; hîn zî kurmancî wandîni. Mesela seyday' ma kurmancî ders dêni. Kitêb' ma erebî bîy.

Hezar û new se û şîştîna di min Hezi [Kozluk] di wandîni. Di heb' feqî, şar' Bîngol' ameyî wide. Seyda ven da min, va, filankes ka bê teya. Ez şîya, min va çiba w'? Va, henî di heb' feqî kurmancî nizanê, dimlî zanê. Kes ku dimlî dersê cîn bido çîn o, henî wir d' ti dersê cîn bidi. Ey min va, baş o.

Şeş mayî [mengî] min dersê cîn da. Ma zanê cîbana zî hendik fêm keyni.

-Gelo pîlanê şîma nêvatînî şîma kotî ra ameyê?

-Pîrik' ma vatîne: Ma Cizîr' Botan ra amewî lê ma şar' Cizîr' bi xwi nîy. Min vatîni: Ma ku r' amewî Cizîr? Vatîni: Ma kûranîya Kurdistan' ra amewî? Meqsedê înan çica bi, ez nizana. Vatîni: Ma kûranîya Kurdistan' ra amewî Botan. Ma wide cîbana kuştî, neyaran ra remey, ma kewtî bera, amewî Cizîr. Mîr' Botan' ca dawo ma. Ma qeder' çend serran wide mendîwî. Pî û pîrik' man û botanican dewo pêro. Pî û pîrik' ma, şar' Botan' ra hawt mêrde [camêrdî] kuştîwî.

Mîr' ven dawo pîl' cîn, vato: "Me li vir cî da we. Me we li vir sitar kir lê hun nahewin. Weha bî, em qirrê hev tînin. En baş ew e hun ji vir herin."

Vatîni, ê ma xatir waştîwî, Botan ra kewtîwî bera, amewî. Amewî Golay. Golay namê yo dew o, nîzikê Weyselqeranî yo. Hawêlî (Baykanî) ser o yo. Çend serrî wide mendîwî. Wide çêher dew', yanî Maderan, Çirrê, Golay û Çayxan dimlî mijûlî. Bad' çend serran, Golay ra amewî Hersan.

Hersan yo dew' Modan' o. Modan zî namê haw mintîqa wo. Çewres û heşt dew' Modan' estî. Bad' çend serran herhalde Hersan di qewm-qebîle gelek bû [bîyo], tengane bû. Vaştîwî ra [werîştî], şîwî Mîr' Modan', yanî Begê Sêsar' hete. Sêsar namê yo dew o. Qesir' mîr' Sêsar di biwî. Mîr wide niştên ro. Mîr vato: "Madem cay şîma Hersan di teng o, ez mezra Uşut dan şîma, xwi r' şêrê tedi roştê." Wide Mermend esto, Uşut mezra ci wo. Namê kalik' ma Elîyê Kose wo. Elîyê Kose, hîre heb' zay [lajê] ci biwî: Welo, Mehmûd, Wiso. Key Mehmûd man î.

Han dor bad' çend serran wide zîdeyî. Şar' Mermênd, êrnî [armenî] biwî. Ê ma herhalde zor kêrdîwî, êrnî remêwî. Dew mendîwî cîn rê.

Hew çax yo tax' Meydan di eşîra zeydan biwî. Zeydanicî kurmanc [kirdas] î û yêrlî widê biwî. Ê ma Mermend di zî zîdîye bî, amewî Meydan. Zeydanicî wide mendîwî, nêremeywî lê biwî bindest cîn rê.

Dewê ku herçî kurmanc' [dimilî] ma şîwî ci, pêw [pêro] bad' dimlî mijûlî lê ê ma zî keye-keye ku şîwî dewanê başqî, hîn zî wide kurmanjî mijûlayî. Mesela oru [ewro] Meydan di zeydanicî pêwi dimlî mijûlî.

-*Kurmanckî nêzanî?*

-Kurmancî zî zanê. Ê ma pêw kurmancî zanê. Ma hete tu kes ku kurmancî nizano çîn o.

-*Kirmancî (dimilî) çirê kurmancî zanî?*

-Eleqê ma esto.

-*Cinî zî zanî?*

-E, e, pêw zanê.

-*Mavajî dewa ke tede tena kirmancî, yanî dimilî estbîy, senî kurmanckî zanî?*

-Zanê. Ma cîran cîbanan î, cîne girê-denê [cinî gênî-danî]; têdir zewicê. Modan di, kurmanc' [dimilîyê] ma, wextê çirayîş' [deyîrvatişê] xwi di, dengbêjê di, govend di pêw kurmancî vanê; dimlî qet nivanê. Dengbêj' ma pêw kurmancî çirenê [deyîran vanî].

-*Kalikê şima key Cizîra Botan ra ameyê? Ti zanî?*

-Tarîx bi xwi, ku namow nuştiş kî [kes] nizano. Ancax çibawo [tebayo] ku amow nuştiş kî zano. Ez tarîx' tirba yo kalik' xwi vacî: Namê min Îshaq o, namê pîy min Ebdulbaqî, namê pîy Ebdulbaqî Eysa, namê pîy Eysay Çeto, namê pîy Çetoy Şingo yo. Yanî kalikê min ê pancine Şingo yo. Berkuley (kêlê) tirb' ci mermer o, ser o tarîx' ci hezar û di se û hîris û şeş (1236) nuşte wo. [Goreyê tarîxê mîladî 1822.-Malmîsanij] Yo birê ci zî ku namê ci Dehlê yo, kêlê tirb' ci ser o zî hezar û di se û hîris û new nuşte wo.

Han dor Şingo zay Mehmûd' o, Mehmûd ê Serxan' o, Serxan donî [reyna] ê Mehmûd' o, Mehmûd ê Elî Kose wo. Yanî Elî Kose, kalikê min ê newine yo.

-*Ey ra ver şima nêzanî?*

-Namê qebîlê ma bûban o. Eşîr' kurmanc [dimilî] ê Modan' pêw bûban ra yê. Mesela eşîr' Cindo, eşîr' Îso, eşîr' Hewdê, eşîr' Zender, eşîr' Zîyaret, henî pêw bûban ê; Hersan ra şîwî.

-*To va, verê Modan de tayê dewê armenîyan estbîy. Nika zî estê?*

-Nêxêr, oru qet nêmendê. Êrnî (armenî) bi xwi zî nimendê. Kong, namê yo mezra wo; hewo mezra di panc-şeş keyey estî, heyî teyna mendîwî.

-*Armenîyê ke bîyê musulman estê?*

-Estî, gelek î. Bad' qetlîam' êrnîyan, yew qism, bi qey [seba] ku hîn nikuşenê xwi r' biwî misilmani; yo qism bilaxîre bi qey ku heqaret nivînê biwî misilmani.

-*Wexto ke ti dewe de bîy, dewanê şima de armenî estbîy?*

-Tek-tuk biwî. Key ma ra vanê "wirdî Eysay Çeto". Pî û pîrik' ma, axay eşîr' xwi biwî. Mesela ê ma êrnî xwi nikuştîwî. Herçî êrnîyê ku waştô û vato, "Ma xwi r' şênê", derbaz kêrdî, şîy. Cîn ra tê [tay] zî nêşîy. Mesela Êlo, mesela Mûşê. Ma hîn nêkuştî û heta par-pêrar zî sax bîy.

Han dor meşhur o, vanê, "Eysay Çeto file nedikuşt, deng bela dikir"; yanî "Eysay Çetoy êrnî nikuştî lê xeber vila kerda ku kuştî". Yanî kalikê min êrnî nikuştî lê xeber vila kerda vato, "Ma êrnî xwi kuştî". Hecûn [winî] vato ku dewlet nizano ku nikuştî. Halbukî yo heb êrnî xwi zî nikuştîwî. Yo qism' êrnîyanê ma bi dima biwî misilmani.

Dingê Bilo zî êrnî xwi qet nikuştî, qorumîş kêrdî.

Ez tu rê hedîsey yo cîne êrnî [cînîya armenî] vacê: Ma hete yo cîne bî, namê ci Hebîbe bî; ma ci r' vatê "Vêwe". Yo roc ameybî key ma, va: "Kêf" min zehf tu r' yeno." Min va: "Kêf" tu min r' yeno, ez hedîsey pîy tu tu r' persa [persena], ti min r' raşt vacî". Va: "beno." Min va, "Vanê wextê ku pîy tu kuştô, ti wide bîya. Hedîse se [senî] bi?" Va: "Wextê ku ferman ermenîyan kewt bera û qirr' ermenîya ardî, ma remey şîy dew' Qeyseran. Ez çêher-pancserre bîya. Wide yo nas ma bi, ma şîy key ci; wi [ey] ma dê wa. Ma yew hawti mendî wide, pîy min va 'Êdî ma şê key xwî'. Wî [wayîrê] keyî va 'File, neçe! Derva durum qet baş nine'. Pîy min va 'Na lo, tişteke tune ye, ez diçim'. Wî keyî va 'Tu hundirû da yî, xebera te ji derva tune ye; hebek file nehiştine'. Pîy min va 'Îlla ez şena'. Ez û pîy xwi ma Qeyseran ra ameyî heta bin' Misî. Misî yo dew a. Ma dew ra vîrdî ra, ma devîyan mîyan r' şênê. Ez bi pay xwi nişîka şêrî, pîy min min na virar' xwi. Hîre heb' musilmanî raşt' ma ameyî, va

‘Kuro file, tu li van deran çî digeri?’ Pîy min va ‘Ez ji Qeyseran têm.’ Min dî yo heb [tenî] ver’ tiving’ xwi bi min ke [kerd] derg. Pîy min va ‘Tu bi Xwedê dikî, tu berê tivingî nedî zarok; zarok ditirse’. Min dî hema na pîy min wa û pîy min kuşt. Min ke qîr-qîr. Hîn eşyay’ pîy min girotî, min ardî. Dew’ ma di melay’ dew bi: Şêx Bazid. Min teslîmê ci kerdî, va ‘Wele me babê evîya kuştîye. We gotîye zarokan nekujin, gune ye; me jî nekuşt, anî.’ ”

-*Verê kamcîn dewî yê armenîyan bîy?*

-Vanê çewres û heşt dewan’ Modan’ ra şeş dew’ yê êrnîyan nêbiwî, çewres û di dew’ yê êrnîyan biwî. Dewê ku yê êrnîyan nêbiwî: Hersan, Meydan, Êxîk, Kolanis, Tap, Koran. Oru Modan di qet yo dew’ êrnîyan zî çînê yo.

-*Wexto ke ti dewe de bîy, qet kilîseyê înan estbîy?*

-Bîwî lê pêw xerpiyebî.

-*Kamcîn dewe de kilîse estbi?*

-Mesela dewan’ Mermend, Êringotî, Herpî û Niç di kilîse bi.

-*Mabênê dewanê Modanî de, ferqê çekuyan yan zi qiseykerdişê kirmancan (zazayan) esto?*

-Zef çîn o lê esto. Mesela ma Meydan di vanê “ak”, ê vanê “ek” (bi tirkî “yumurta”). Ma vanê “aw”, ê vanê “ew” (bi tirkî “su”). Ma vanê “Ti ku r’ şênê?” yen zî “Ti şênê ku di?”, zendericî vanê “Ti şûna be kû?” (bi tirkî “Nereye gidiyorsun?”).

-*Ferqê mabênê şîwe yê dewa şîma û dewanê Hewêlî (Baykanî) hîna gird o?*

-E, ferq esto. Mesela ma vanê “savar”, ê vanê “girar” (bi tirkî “bulgur pilavî”).

Dewicî tinaz’ xwi dewican’ dewan’ bînan kerî [kenî]. Mesela tayê dewî tinaz’ xwi bi bûban kerî. Vanê xeşîm î, nezan î. Mesela vanê: Aşim ku şên awa, vatî “Hena aşim çir’ şên awa?”. Şîwî ku yo muxara, yo lan wide esta. Vato, “Herhalde hetey [tîya] ra şîya war”. Yo mêrik verdewo

ci, yo heş tedi bîyo. Heş qoq' [sereyê] mêrik' ci r' kerdo. Mêrik' veto, vato, "Hella hella! Qoq' ci cîn o! Eceba wextê ku ma hena verda ci, qoq' ci pa wa bi yen pa wa nêbi?" Vato, "En kês [hol] hew o ku ma şê [şêrî] cîn' ci r' [cînîya ey ra] persî". Şîwî cîn' ci r' persay, vato "Wextê ku ma Heso berd, qoq' ci pa wa bi yen nê?" Cîn' ci vato "Vîr min nêno qoq' ci pa wa bi pa wa nêbi, lê wextê ku girar werdê erdîş' ci hejîyêni".

-To bi xo reya verêne, kirmancanê teberê Modanî ra kirmancê kotî dîy?

-Min ê Dêrsim' dîy. Wextê ku min îlkoqul di wandîni, malim' ma, mamostey ma dêrsimic bi; feqet Xarpêt di nişten ro. Namê ci Îsmail Şen bi, namê cîn' ci Fatma bî. Dimlî mijûliyêni. Han dor dimliyê cîn ma qet fêm nêkeyni. Bi dima, min ku çewlîgic' (bîngolicî) dîy, ez wîney ku ê Çewlîg' (Bîngolî) hîn nîzik' man o. Ê Çewlîg' û Dîyarbekir ê ma ra hîn nîzik o.

-To kamcîn serran de medrese de wend?

-Min hezar û new se û pancas û şeşîna re heta hezar û new se û şîşt û hîrina wand.

-Kamcîn medreseyan de?

-Verney di ez şîya Kaşax. Kaşax, namê yo dew' Modan' o. Wide Şêx Nûredîn bi, min ci hete wand. Bad' hewi ez şîya Deşt' Mûş. Mela Safiyedîn bi, min ci hete wand. Bad' ci, han dor ez şîya Hezi, Mela Cemîl wide bi, min ci hete wand. Yo mudet ez şîya Melazgîr, wide dew' Tendurek di Mela Zahir bi, min yo amin [hamnan] wide wand. Hezi r' ez şîya Hawêl, Mela Mihyedîn wide bi. Wide ez gelek hendik menda, ez şîya Erbo. Erbo, dew' Hawêlî yo. Şêx Mehmûd wide bi, mela bi. Min wide wand heta ez şîya eskerê.

-To hetanî çi wend?

-Kitêbê medresi ê edetî ku wanenê, min xelsiney.

-To diwês îlmê medrese qedênayî?

-E.

-*Yanî ti zaf weş erebkî zanî.*

-Erebî, ez zana.

-*To xo vîr ra nêkerda?*

-Ê kî kero [kes keno] xwi vîr a. Wextê ku kî nimijûlîya, kî kero xwi vîr a. Erebîya ma erebîya qlasîk a; erebîyyetu'l-fusha. Ez kitêb ra baş fêm kera. Lê erebîya modern ku vanê, cîya ya. Ez wide panc-şesş mayî bimanî ez bi kês mûsena.

-*To wendişê medrese dima melayî kerde?*

-Nê, min melatê qet nêkerda. Min medresi xelsina, ez şîya eskerê.

Ez ku eskerê ra amey, ez Bedlîs di, dîyanet teşkîlatî di, muftuluk di bîya memur; bîya personel şefî.

Hawte û new [1979] di, Bedlîs ra min surgunê Merzifonî kerdî. Badê, min surgunê Rîze kerdî.

-*Çirê ti surgun kerdinî?*

-Vatî "Tu kurdçîtê kerda".

Wextê ku 1980 di îhtîlalê Duyes Eylulî virazîya, ez Rîze di bîya. Ez amey Bedlîs, Bedlîs di min pijdî de [ez tepîşt], vistî hepis. Ez yo may gozaltî di menda. Bad' hewi ez kewta zîndan. Bad' hewi min verda. Min heşte û yewina (1981) di îstîfa kerd, ez nişîya.

-*Çend qicê to estê? Ferhad yê çendine bi?*

-Çeher wirdîy min biwî. Di zay, di keyney. Yo lacek' min hezar û new se û newe û hîrina di şehîd bi.

-*Ez nêwazena to bidejna labelê eke ti munasîb vînenî bi kilmî qalê şehîdbîyayîşê Ferhadî bike. Kamî, senî Ferhad şehîd kerd?*

-Ez qut [kilm] vaca. Çete dewlet têye [tîya] di remna, berd het' Xarpêtî di, Gola Gojigî (Gola Hazarî) di kuşt. Ma şîy cenazê xwi Xarpêt ra ard, defn kerd.

Ferhad lîse xelsineybî, hew serr kewtibi îmtîhan' unîversîte. Min hew çax mutehîtê keyni. Amin [hamnanî] min hete xehtayni. Ferhadî

hew çax Özgür Gündem xezetesî di muxabîrtê keyni; muxabir' Bedlîs' bi. Wextê ku dew' vîşneyi, çatişma virazîyêni, însan' ameyni remnayîş û ameyni kuştîş; henî rojname di nuştîn.

-Bi nameyê xo nuştîni?

-E, bi namê xwi nuştîni? Yo roc, bi roc, ez yazîxane di nîya, Ferhad wide beno; yo telefon kero ya [akeno]. Ferhad' ra vano: "Ez gerîlla ya. Ma şer kerdo, heval' ma şehîd bîy, ez zî birîndar a. Ti rojnamevan î, geleke [ganî] ti bêrî ma bivînî, xeber virazî."

Ferhad zî bawir kero [keno]. Hawi ku telefon kero ya, vano ti bê filan mekteb, ez zî yen wide; ma cîbana vînê û şênê.

Ti mevac ku hena îtîrafçî PKK yo.

-Şima zanî kam o, çi kes o?

-Hew çax nê, lê bi dima min sax kerd. Namê ci Resul o, şar' Kurdîstanê Sûriye wo. Kewto destê dewlet, bîyo îtîrafçî.

Ferhad şeno mekteb. Îtîrafçî vano: Ma şê [şêrin] yo cawo xalî di, ma dir roportaj biki.

Şênê [şinî] teksî. Teksî, ê çeteyanê JÎTEMî ya; Cem Ersever, Yeşîl yanî Mehmûd Yildirim û yo-di heb' heval' cîn tedi yê.

Remna beşî [berd].

-Gelo Cem Ersever bi xo uca bîyo?

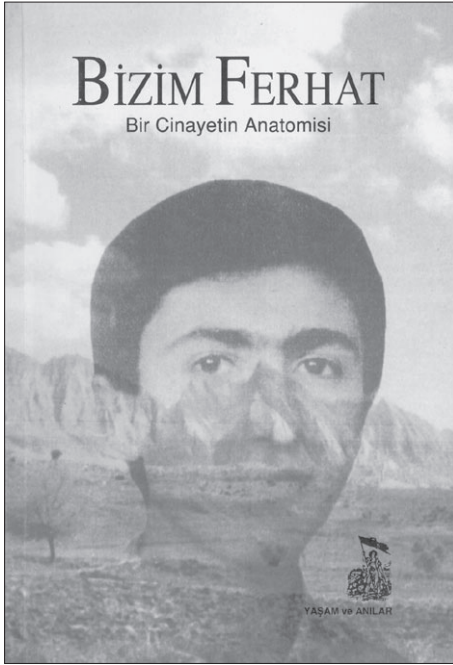
-E. Bad' ku Ferhad remna, Cem Erseverî bi xwi çend dor' min rê telefon ke ya. Min dir mijûliye, min dir pazarlix ke. Hew çax ez Bedlîs di DEP îl başqanî bîya. Va: "Zay tu dest' ma di rehîn o. Geleke ti yo mîlyar pere bidî ma. Hîre heb' fransiz dest' PKK di yê, geleke ti hîn verdayîş dê. Geleke ti DEP ra îstîfa bikirî û ti kurdçîtê, bolucutê nikirî.

-To va se?

-Min va: Zay min verdênî, tamam, ez heney qeblu kera.

Va: "Madem hecûn o, perê ma bari [bîyare] Xarpêt di ma de."

Min yo mîlyar pere top ke. Ez tersaya ku belkî min bixapnê, min ro dênê. Min xeber day emnîyetî, ma şîy Xarpêt. Min polisî xwi dir berdî. Ma hîn nidîy. Hîn zî ma nidîy. Ma ku fetilîye ameyî, Erseverî donî min

Qapaxê kitabê derheqê Ferhad Tepeyî de

Bad' ku ez fetiliya Bedlîs, min rê telefon ke ya, va: Cenazê zay tu ya Xarpêt di, şo bari.

Ma şîy mezarlix' Xarpêtî, ma cenaze tîrb ra vet û beşa [berd] Bedlîs.

-Şima senî zana kamcîn tîrb a?

-Nîşan dey, va filan numara wo. Ma şîy winîyay tera, cenaze xwira di rocî bi wide defn kerdibî.

-Qicê to pêro kurdkî zanî?

-Ez û cîn' [cinîya] xwi ma keye di dimlî mijûlî. Pêw zanê. Dimlî zî kurmercî zî zanê. Ferhadî hîn delal zaneyni. Kurmercî, en kêw Eyşe zana. Eyşe kewta PKK mîyan, new serrî bi qey PKK hepis di menda; en kêw kurmercî ya zana. PKK di têdir tirkî mijûlayî, lema ya bi kêw nizana.

rê telefon ke ya, va: "Tu qelleşîtê kerda; ti teyna namebî, ti emniyet xwi dir ardibî."

Min zî va: "Ti hecûn keyni ku ti min ro dênî, ez mecbur bîya min tedbîrê xwi girot."

Xwira roc' ku ma şîy Xarpêt, Ferhad kuştîbi. Min nizanayni kuşte wo.

Min û Cem Erseverî ma şexsen cîbana nêdî. Min numara telefon' ci dêbî emniyet mudurî ê Bedlîsî. Emniyet mudurî bîldîrmîş' sawcî kerdibî. Sawcî vaştîwî ra tedbîr nêbî telefon' ser. Hew murdum' ku min dir mijûliyêno, numara ci tesbît kerdibî.

Roc' ku ez şîya Xarpêt, cenazê zay min wide bî lê nîşan min nidayni.

-Kênaya toya bîne avukat a?

-E.

-Herbê Şêx Seîdî de kurdanê Modanî se kerdo, ti zani?

-Modanicî hew çax nişîwî. Wextê ku 1925 di kurdî mexlûb biwî, tê cîn ra [înan ra tayê] mehkum biwî, remeywî ameywî Modan. 1926 di ameywî key Çetoyan, yanî keyan' ma di mendî.

Bi dima ku hukumatî guman cîn giroto, şîyo Modan' ser; hîn remeyî. Eskerî îşkence bi dewican kerdo, yo qismî înkâr kerdo, yo qismî zî newî ri xwî [xo nayo], vato "Belê, amewî ma hete, ma nan daw cîn û şîyî". Henî, bi eyal' cîn wa, bi wîrdan cîn wa ardîwî.

Ailê cîn; yanî cîne û vêw [veyvê] cîn pêra [apey] fetilnebî. Şeş mêrde ardîbî Sêrdar. Sêrdar namê yo mintîqa wo, bi kurmacî ci r' vanê Serê Karçînê. Ardîwî hew tepe, qurşuna dîzmîş kêrdîbî. Bê mehkeme, bê îfade kuştîwî. Namê cîn: Hesê, Çeto, Çerkez, Xalit, Elî, Osmanê Elo. Elî, şar' Keybûran bû. Osmanê Elo xaric, hey bînik pêw birarzay pîy min î. Osmanê Elo zî Mehmûdan ra wo lê key Çetoyan ra nîyo. Yanî dûr re eqrebê min o.

Tu dî yo elemanê JÎTEMî astubay Elî Kaya bî, verê çend serran [09.11.2005 de], Şemdînan di bomba eşti dikanê Seferî Yilmazî û wide hedîsey vecîyeyî. Osmanê Elo, kalikê hen Alî Kayay o. Kalikê ci eskeran kuştîwî, hahey [nika] şeno cîne ra xizmet kero [keno].

Henî şeş tenî kuştîwî. Tayê zî kewtîwî hepîsxane. Bi dima, dew' ma pêw vîşnayî. Key ma zî talan kerdî, vîşnayî; ma perîşan kerdî.

-Dewijî se bîy?

-Dewican xwî dawo we, qarîş ci nêbîy.

Bad' des serran, eskerê tirkan donî şî Modan' ser. Şar' dewan' Kerx û Silindî, eşîra bûban î. Hukumat bûban ra vano "Şêrê eskerê", vanê "Ma nişênê"; vano "Vergî bidî", vanê "Ma nidanê"; îsyân kenê. Bênatê cîn û dewlet xerpayo. Esker' zî hîn kuştî, hîn zî esker' kuştî.

Hew çax ê ma zor' [ardimê] cîn nikeyni. Hîn zî zor' ê ma nikerdiwî. Hetta ê ma zî, hîn zî zor' [ardimê] dewlet keyni. Dewlet seko oru qorucî viraştî, hew çax zî kurdî verdê pê, emilney.

Dewlet 1926 di dewic' ma surgun nikêrdibî feqet 1936 di wextê ku dewê bûban îşxal kêrdibî, dewî vîşneybî û dewicî surgun kêrdibî. A mintîqa zî kêrdibî "memnu mintika" [mintiqaya qedexa]. Bûban surgun di mendî, heta ku efû kewt ber [vejîya]; yo qism' cîn fetiliye, amey dew' xwi, yo qism' cîn nami [nêame].

-*Ti zanî, Xelîl Xeyalî kurdanê welatperweran ê tewr namdaranê destpêkê seserra vîstine ra yew o.*

-Ez zana. Raşt a.

-*Kamcîn dewa Modanî ra yo?*

-Zender ra wo? Zender hem namê yo dew o hem zî namê yo eşîr o.

-*Xelîl Xeyalî kirmanc o yan kurmanc o?*

-Kirmanc o, yanî dimlî yo?

-*Zenderijî kirmanckî (zazakî) qisey kenî?*

-E.

-*Zender nika esta, şên a?*

-Veng bîya. Şarê dew vila bîyo.

-*Merdimê Xelîl Xeyalî qet mendê?*

-Ti Medenî Avcî nas kenî? Merdimê ci yo. Medenî zî zenderic o.

-*Ez Medenî şinasnena. Nika kotî maneno, ti zanî?*

-Bedlîs di wo.

-*Mi ti rincan kerdî, keyeyê to awan bo.*

-Ê tu zî.

FERHENGEKÊ MODANÎ (MOTKANÎ) (*)

aba: ebyte (m)

onun giydiği aba: ebyte ku wi den xwi ra

acaba: gelo

Acaba ne oldu? (Gelo se bi?)

açmak: yakerdiş

Bana telefon açtı. (Min/mi rê telefon ke ya.)

Telefon açan dedi ki. . . (Hawi ku telefon ke ya va ku. . .)

adam: 1) murdum/myurdum, mêrdum

benimle konuşan adam: murdum ku mi dir mijûla

Bazan insan ne yapacağını bilmez. (Dor-dor mêrdum nizana çi bikera.)

bir adam: yo mêrdum

2) mêrik

Adam kalkmıştı. (Mêrik vaştib ra.)

ağız: fek

akşam yemeği: wêr êvar, şam

almak: girotiş

Aldım ve götürdüm. (Min girot û beşi.)

Alıp verirler. (Girê û denê.)

Alıp vermişler. (Girotiwî û dewî.)

altı: şeş

altmış: şışt

amca: ded

amcaoğlu: zay dedî

anlamak: fêm kerdiş

biz anlamıyorduk: ma fêm nêkeyni

ben anlıyorum: ez fêm kera

anne: may

anne (hitap halî): ho mayê

ara: bênati

arkadaş: heval

artık: êdî

aşiret: eşîr

(*) (m) makî (dişil)

(n) nêrî (eril)

ay (gökteki ay): aşim

ay (30 gün): may

beş ay: panc may

ayak: pa (n)

ayakkabı: pêlav

bir çeşit ayakkabı: heruk (n)

az: hendik

Bu az değildir. (Hana hendik nû.)

Orada çok az kaldım. (Ez wîdi hendik menda.)

baba: pîye

baba (hitap hali): ho babo

bacak: ling

bakmak: wînayîş

ben baktım: ez wîney

biz baktık: ma wîney

başka: başçi

Baykan: Hawêl

bazı: tê

bazı adamlar: tê mêrdum

bazıları: tê ci ra

bel: mîyani

ben: 1)ez, e 2)min, mi

beraber/beraberinde/birlikte: pa wa, pîya, tedir

beş: panc

beşinci: pancine

bırakmak: verdayîş

Onları bırak. (Heyîna verdi.)

bıyık: zimbêl

bin: hezar

iki bin: di hezar

Bin dokuz yüz seksen birde istifa ettim. (Hezar û new se û heşte yewna di min îstifa kerd.)

bir: yew, yow, yo

Bir varmış, bir yokmuş. (Yew bi, yew çînê bi.)

biraz: yopira

birbirini: cîbana

Yarın birbirimizi görürüz. (Meşt ma cîbana vînê.)

birbirleriyle: têdir

bit: sibic

bitirmek: xelsinayış

biz: 1)ma

Bize söyle. (Ma rê vaci.)

bizim/bizimkiler: ê ma

Bu bizimdir. (Hana ê ma wo.)

2)man

Atalarımız ve Botanlılar dövüşmüşler. (Pî û pîrik' man û botanican dewo pêro.)

boyunduruk: nîri

böyle: hene, heney

Böyle değil. (Hene nû.)

bu: hana, han; hena, hen

Bu Ali'nin babasıdır. (Hana pî Elî yo.)

Bu askerdir. (Hana esker o.)

bu kez: han dor

Biz bunu gönderdik. (Ma hana rişû.)

bugün: oru

bugünlerde: hen roca[n]

bulgur pilavı: savar, girar

bunlar: 1)henî

Bunların hepsi Kürtçe konuşurlar. (Henî pêwa kurdî mijûlî.)

Bunlar bilmiyorlar. (Henî nizanê.)

2)henîna

bunlardan on tanesi: henîna rê des heb'

bura/burası: 1)têye

Burada kaçtırdı. (Têye di remna.)

2)hetey, hetîye, hetya

burada: hetey di

buradan: hetey ra

Burada var. (Hetey di esto.)

Buraya gel. (Bê teya.)

burun: viney

büyük: pîl

ceket: çakêt

cenaze: cenaze

cep: cêp, cêb

cuma: ênê, êne

cumartesi: şemi

çağırmaq: ven dayış

Beni çağırdı. (Ven da mi.)

çarık: çarox

çarşamba: çarşemi

çekirge: qevaz

çıkmaq: ber kewtiş

Af çıktı. (Efû kewt ber.)

çiçek: vil

çift: cit

çocuk: wırdi, werdi

Çeto'nun çocukları: wırdî Çeto

Onun dört çocuğu var. (Çeher zay ci estî.)

çoğalmak: zîdayış

Bizimkiler çoğalmışlar. (Ê ma zîdeyî.)

çok: zef

çoktan/çoktan beri: rew ra

daha: hîn

O bize daha yakındır. (Haw hîn nîzik' man o.)

dalga: tinaz

dalga geçmek: tinaz kerdiş

Onlar köylülerle dalga geçerler. (Hîn bi dewican tinaz kerê.)

dayı: xal

de: zî

O da gelmiş. (Wi zî amaw.)

-de: di

evde: keye di

değil: nû

Böyle değil. (Hene nû.)

Onlar Kürt değildirler. (Hîn kurd nî.)

-den: 1)ra

Köyden geldik. (Ma dew ra ameyî.)

Buradan götür. (Hetey ra beri.)

2)rê

Bunlardan on sekiz köy Zazaca konuşurlardı. (Heştes heb dew' henîna rê dimlî mijûliyenî.)

-den dolayı (ondan ötürü): lema, loma

derin: kûr

derinlik: kûranî

devlet: dewlet

dışarı: bera

Köyden dışarı çıktım. (Ez dew ra kewta bera.)

diğerleri: hey bînik

dil: zan

diş: didan

doğru: raşt

doksan: newe

dokuz: new

dokuzuncu: newine

don (uzun don): tûban

dönmek: fetilayîş, fetlayîş

biz dönünce: ku ma fetilîye

dört: çeher

dövüşmek/kavga etmek: pêro dayîş, gelş kerdiş

Atalarımız ve Botanlılar dövüşmüşler. (Pî û pîrik' man û botanican dewo pêro.)

onlar dövüştüler: hîn gelş ke

duymak: şinûyîş

Edelerimizden duymuşuz. (Ma kalik xwi re şinû.)

düğün: vande

düşman: neyar

-e: 1)rê

Bana söyle! (Mi rê vaci!)

Bize söylüyorlardı. (Ma rê vatîni.)

2)ra

O da onlara hizmet ediyor. (Wi zî cîne ra xizmet kero.)

el: dest

elli: pancas

erkek: mêrde

erkek (hayvan): nêr

erkek kardeşin oğlu: birarza

entari: pîrîn

Ermenî: êrnî, ernî

eski: kehn

eşya: çiba

etmek: kerdiş

biz ediyorduk: ma keyni

ev/aile: keye, eyal

sizin eviniz: key şıma

Evde Kürtçe konuşuruz. (Ma keye di kurdî mijûlî.)

Bizim eve geldiler. (Amekey ma.)

Bizim evde kalmışlardı. (Key ma di mandîbî.)

Eve gidiyor/gider. (Şeno keye.)

Mahmut(lar) ailesi: Key Mehmûd

evet: e, erê

fakat: lê, lêbelê

fazla: zîde

Bir haftadan fazla orada kaldık. (Ma yew hawtê zîdî ra mîndî wîdî.)

fiilin şimdiki zamanında kullanılan bir partikel: ya, yû

gece: şew

geçmek: vîrdiş

geçiyor: vêro ra

Köyü geçtik. (Ma dew vîrdî ra.)

gelin: vêwe, vêw

gelmek: ameyîş

ben geldim: ez amey

o gelmedi: wi nami

onlar gelmediler: hîn nameyî

onlar gelmiyecekler: hîn nêne

o gelmiş: wi amaw

o gelmişti: wi ameybî

onlar geliyorlardı: heyî ameyni

onlar gelmemişlerdi: hîn namebî

gerçek: raşte

gerek: 1)lazim

Senin vermen gerekir. (Dayîş tu lazim o.)

2)geleke

Para vermen gerekir. (Geleke ti pere bidî.)

geri: pêra

geri çevirmişlerdi/geri göndermişlerdi: pêra fetilnebî

getirmek: ardiş

Sen oğlunu beraber getirmiştin. (Ti zay xwi pîya ardişî.)

Onu al getir. (Hawî devşî bari.)

gibi: wek

onun gibi: wek ci

onlar gibi: wek pîn

dediğim gibi: wek min vato

gitmek: şîyîş

ben gideceğim: ez şêna

biz gidiyoruz: ma şênê

o gitti: wi şî

o gidince: wi ku şî

biz gideriz: ma şênê

biz gitmiştik: ma şîbî

biz gidelim: ma şê

biz gideceğiz: ma ke şê

onlar giderler: heyî şênê

onlar gitmemişler: hîn nişîwî

git: şo

siz gidiniz: şima şêrê

gömlük: paç

görmek: dîyîş

Yarın görüşürüz. (Meşt ma cîbana vînê.)

göt: qun

gün: roc

Gittiğimiz gün o gelmişti. (Roc ku ma şî wi ameybî.)

güvercin: hemamek

hafta: hawti

hala: em

hangi: kam

Hangi ev? (Kam keye?)

hapishane: hepis

hapishaneye koymak: hepis kerdîş

hapishaneye atmak: fistiş hepis

hatırlamak: vîr ameyîş, vîr kewtiş

hatırlamıyorum: vîr' mi nêno

hayır: nê, nêxêr

hepsi: pêwa, pêwi, pêw

hiç kimse: tu kes

için: bi qey, bi qey ku

- Ne için gelmiş?** (Bi qey çi amaw?)
Babası için çalışmış. (Bi qey pî xwi xebtîyaw.)
görmemek için: bi qey ku nivîna
- içinde:** tedi
iki: didi
ikinci: êvar, êvar serî
ile: tedir, dir
Kendimle götürdüm. (Min xwi dir beşî.)
- imam** (molla): mela
imamlık (mollalık): melatê
inanmak: bawir kerdiş
inanır: bawir kero
-ince/-diği zaman: ku, wextê ku
gelince: ku ami
söylediği zaman: ku va
- inek:** çêlek
insan: 1) murdum/myurdum, mêrdum 2) kî
İnsan bilmiyor. (Murdum nizano./Kî nizano.)
itiraf etmek: ri xwi nayîş
itiraf etmiş: newi ri xwi
- iyi:** kês
İyi misin? (Ti kês î?)
İyiyim. (Ez kês a./E kês a.)
O iyi bilmiyor. (Ya bi kês nizana.)
- kaçmak:** remayîş
Köyden kaçtık. (Ma dew ra remey.)
- kafa:** qoq
kadın: cîne, ceyne, ceynîye
kalkmak: raviştîş
kalktı: vaştî ra
onlar kalkmışlar: hîn vaştîw ra
- kalmak:** mendîş, mandîş
orada kalmış: wide mendû
biz kaldık: ma mendî
- kardeş:** bira, way
onun (erkek) kardeşi: birey ci
onun (kız) kardeşi: way ci

kari: cîne

onun karısı: cîn' ci

karınca: morcele, morceli

kaş: birû

keçi: biz

keklik: zerec

kelebek: pirpirok

kendi: xwi, xwu

kendine: xwi rê, xwi r'

o kendisi: wi bi xwi

kere: dor

kez: dor

bu kez: han dor

kıl: mû

kırk: çewres

kısa: qut

kız: keyna

Onun iki kızı varmış. (Di keynê ci biwî.)

amca kızı: keyna ded'

kız kardeş: way

kız kardeşin oğlu: wariza, warza

ki: ku, ko

Baktı ki olmuyor. (Wîna ku nêbo.)

kirpik: bijank

kişi: kî

Kişi bilmez. (Kî nizano.)

kitap: kitêb

koç: beran

kol: kift

konuşmak: mijûliyayîş

ben konuşuyorum: ez mijûliyena

Kürtçe konuşan köyler: dew' ku kurdî mijûlî

Onlar da orada Kurmanci konuşmuşlar. (Hîn zî widi kurmancî mijûlayî.)

o konuşurdu: wi mijûlîyeni

onlar konuşurlardı: hîn mijûlîyeni

koyun: mîye

Kozluk: Hezi

köy: dew

kucak: virar

Babam beni kucağına aldı. (1-Pfıy min min na virar' xwi. 2-Pfıy min min na keş xwi.)

kulak: guş

kullanmak: emilnayîş

kuzu: verək

küçük: widek

kürdan: zilik didanan

Kürtçülük: kurdçîtê

mağara: kaf, muxara

mahalle: tax

mezar taşı: berkule

muktedir olmak: şikayîş

ben muktedirim: ez şika

Mutki: Modan, Motkan

Müslüman: misilmani, misilman

namaz: limaç

sabah namazı: limaç' sibdî

öğle namazı: limaç' nêmroc

ikindi namazı: limaç' êvar

akşam namazı: limaç' mexreb

yatsı namazı: limaç' eşa

nasıl: senîn, se

Nasılsın? (Senîn î?)

Hadise nasıl oldu? (Hedîse se bî?)

ne: çî, çiba

ne kadar: çiqas

nedir: çiba w'

neden: çira

nere: ku, kû, çica

Nereye gidiyorsun? (Ti ku r' şênê?/Ti şênê ku di?/Ti şûna be kû?)

Nereden gelmişiz? (Ma ku r' ameyî?)

Burası neresidir? (Hetîye çica wo?)

-nin/-ninki: ê

bizimkiler: ê ma

Bu benimdi. (Hana ê min bî.)

Bu bizimdir. (Hana ê ma wo.)

o: 1)hawo (n), hawi, haw (n); hewo, hewi, hew; hawe (m), heya (m)

o erkek: hawo mêrik

o kadın: hawe ceynîye

o yıl: hew serr

o zaman: hew zeman, hew çax

Gördüğüm o idi. (Hew ku mi dî wi bi.)

2)wi (n), ya (m)

O bizi sakladı. (Wi ma dê wa.)

o gelmişti: wi ameybî

O da inanır. (Wi zî bawer kero.)

o biliyor: wi zano, ya zana

3)ci

ondan sonra: bad' ci, bad' hewi, bad' hew

Onlar onun babasını öldürmüşler, o da onlara hizmet ediyor. (Hîn pî ci kuştîwî, wi zî çîne ra xizmet kero.)

4)te

Onunla konuşmuşlar. (Te dir mijûlayî.)

oğlak: bizêk

oğul: 1)zay, zey 2)lac, lacek

Senin oğlun burada. (Zay tu yû têtê di.)

Onun iki oğlu varmış. (Di zey ci biwî.)

okumak: wandiş

olmak: biyayîş

o oldu: wi bi, ya bîye

olmuş: bû, bîya

olmuşlar: biwî

olmuştu: bibî, bibîye

olmaz: nêbo

O kadın Ermeniydi. (Hawe ceynîye êrnî bîye.)

O erkek Ermeniydi. (Hawo mêrik êrnî bî.)

Bu benimdi. (Hana ê min bî.)

Onlar Ermeniydiler. (Heyî êrnî bî.)

Ben görmedim, ama o kadın Ermeniymiş. (Min nûdû lê heya ceyne êrnî bîya.)

Ben görmedim, ama o erkek Ermeniymiş. (Min nûdû lê haw mërde êrnî bû.)

Onlar oranın halkı imiş. (Hîn şar' wid' biwî.)

Onlar Ermeniymiş. (Heyî êrnî biwî.)

on: des

on bir: yandes

on iki: duyes

on üç: hîres
on dört: çaras
on beş: pances
on altı: şîyes
on yedi: hewtes
on sekiz: heştes
on dokuz: newes

onlar: 1)hîn

Onlar bizi görmediler. (Hîn ma nîdî.)
Devlet onları kullanmış. (Dewlet hîn xehtinaw.)
Onlar da devlete yardım ediyorlardı. (Hîn zî zor dewlet keyni.)
onlar aldılar: hîn girotî

2)cîn, cîne

onların: ê cîn
Onların bir kısmı kaçmış. (Tê cîn ra remeyî.)
O onlara hizmet ediyor. (Wi cîne ra xizmet kero.)

3)heyî, heyîna

Onları bırak. (Heyîna verdi.)
Onlar Ermeniydiler. (Heyî êrnî bî.)

ora/orada: wide, widi, wid'

Orada bir kadın vardı. (Wide yo ceynîye biye.)
Orası neresidir? (Wide çica wo?)

otlamak: çêrayîş

otlatmak: çêrnayîş

oturmak: ronîştîş

o oturuyordu: wi niştên ro
onlar oturuyorlardı: hîn niştên ro
otur: roştê
oturunuz: roştêrê

otuz: hîris

öğrenmek: mûsayîş

öğrenirim: ez mûsa

öğretmek: mûsnayîş

öküz: ga

öldürmek: kuştîş

ölü: merdiye

önce: vîrne, vernîye; verney di

Önce o geldi. (Vernîye wi ami.)

Benden önce geldi. (Vernîyé mi di ami.)

örmek: kurs kerdiş

öyle: hecûn

Öyledir. (Hecûn o.)

Öyle değil. (Hecûn nû.)

pazar: kurî

pazartesi: dişemi

perşembe: paşemi

piliç: varik

pire: kek

parmak: guşt

rastlamak: raşt ameyîş

saç: por

sadece: teyna

sağ (sağ taraf): raşt

sahip: wî

ev sahibi: wî keyî

sakal: erdiş

saklamak: waderdiş, wederdiş

O bizi sakladı. (Wi ma dê wa.)

salı: sêşemi

sallamak: hejnayîş

sallanmak: hejîyayîş

sekiz: heşt

seksen: heşte

sen: 1)tu

Senin vermen gerekir. (Dayîş tu lazim o.)

2)ti

Sen iyi misin? (Ti kês î?)

sırt: paşt

sol: çep

sonra: 1)badê, bad'

ondan sonra: bad' ci, bad' hewi, bad' hew, bad' hawo

onlardan sonra: bad' henîna

2)bi dima, bi dim

Sonradan Müslüman olmuşlar. (Bi dima biwî misilmani.)

3)pêwa

bundan sonra: hana û pêwa

bunlardan sonra: henîna pêwa

4)peynîye

Sonra ona söylemiş. (Peynîye ci ra vato.)

söylemek: vatiş

Bana söyle! (Mi rê vaci!)

Bize söylüyorlardı. (Ma rê vatîni.)

ben söyleyebilirim: ez şika vacê

su: aw, ew

şalvar: şal

şey (eşya): çiba

şimdi: hey, hahey

Şimdi gel. (Hey bê.)

Şimdi olmaz. (Hey nêbo.)

Şimdi onlara hizmet ediyor. (Hahey cîne ra xizmet kero.)

tane: hebe, heb

tanımak: şinasnayîş

Tanrı: Allah

tavşan: aruş

tavuk: kerg

teke: 1)kel ("hevir"den büyük) 2)hevir (n)

tekrar: donî

Tekrar telefon açtı. (Donî telefon ke ya.)

teyze: xalet

teyze (hitap hali): ho xalet

tırnak: nûngû

tosun: vîşteri

tüfek: tiving

türkü söylemek: çirayîş

toplamak: 1)arî kerdiş 2)top kerdiş

ben topladım: mi key arî

ufak: widiyek

uğur: oxir

Uğurlar olsun. (Oxir ba.)

unutmak: vîr kerdiş

Kişi/insan unuttur. (Mêrdum kero xwi vîr a.)

uzak: dûr

üç: hîre

vardır: esto, esta

Burada var. (Hetey di esto.)

vardırlar: estî

Bunlar Kürttür. (Henî kurd î.)

Biz Kürdüz. (Ma kurd î.)

vardı: bî, bîye

Orada bir kadın vardı. (Wide yo ceynîye bîye.)

Orada bir erkek vardı. (Wide yo mêrde bî.)

Orada bir kadın varmış. (Wide yo ceynîye bîya.)

Orada bir erkek varmış. (Wide yo mêrde bû.)

(o) **imiş:** bû

(onlar) **imiş:** biwî

vermek: dayîş

verirler. denê

vurmak: pero dayîş

Onu vururlar diye korktum. (Ez tersaya, mi va danê pero.)

ya: yen

Ya ben ya sen. (Yen ez yen ti.)

yakalamak: depijdîş, devîştîş

Beni yakaladılar, hapishaneye attılar. (Min pijdî de, vistî hepis.)

Onu al getir. (Hawi devîşi bari.)

yakın: nîzik

yaklaşık on erkek: nîzik des mêrde

O bize daha yakındır. (Haw hîn nîzik man o.)

yakmak: vîşnayîş

Köylerimizi yakmışlar. (Dew' ma vîşnayî.)

onlar yakıyorlardı: hîn vîşneyni

yalnız: teyna

yalvarmak: lavay kerdiş

yanında: hete, het

yapağı: liva (m)

yapabilmek: şikayîş

ben söyleyebilirim: ez şika vacê

yapmak: kerdiş

ben yapıyorum: ez kera

o yapıyordu: wi keyni

biz yapıyorduk: ma keyni

- yap:** biki
Yapman gerekir. (Geleke ti bikey.)
yardım etmek: zor kerdiş
Bizimkiler onlara yardım etmiyordu. (Ê ma zor cin nikêrdî.)
Onlar bizimkilere yardım etmiyordu. (Hîn zor ma nikêrdî.)
yarın: meşt
yaz: amin
Yazın benim yanımda çalışıyordu. (Amin mi het xebtayni.)
yazmak: nûştîş
Bizim tarihimiz yazılmamış. (Tarîx ma namaw nûştîş.)
Onun ölüm tarihi yazılıdır. (Tarîx mêrg ci nûşte wo.)
yedi: hawt
yetmiş: hawte
yıl: serr
bir yıllık: yoserre
Bu ev iki yıllıktır. (Hana keye diserre yo.)
Bu iki yaşındadır. (Hana diserre yo.)
birkaç yıl önce: çend serr vîrne
Ben altmış yedi yaşındayım. (Ez şîşt û hawt serre ya.)
yirmi: vîst
yok: çîn, çînê
yoktur: çîn û, çînê yo
yokturlar: çînê wî
o yokmuş: wi çînê bû
yol: rey
Yolda görmüşler. (Rey ra dîwî.)
yumurta: ak, ek
yün: 1)teraf 2)(koyun yünü) pêşim
yüz-I: se
yüz-II: rû
zaman: zeman, çax
o zaman: hew zeman, hew çax
zaten: şixwî
Zaza: kurmanc
Zazaca: dimlî

TÜRKİYE'DE İSKÂN SORUNU VE KÜRTLER

Modernite, Savaş ve Mekân Politikaları
Üzerine Bir Çözümleme

Joost Jongerden

Kitabê Joost Jongerdenî
Weşanxaneyê Vateyî ra vejîya

MEHMEDE MI

Arêkerdox: **H. GIRAN**

Leyro, leyro, leyro, Mehmedê ⁽¹⁾ mi!
Mehmedê mi, çimsîyay mi.
May to bimiro, torinê mi!
Pey Pîmsurî ⁽²⁾ metires î,
Imbazê Mehmedê mi çimteres î.
Bidi mi barut û şeşmey basrafijano ⁽³⁾
Bidi mi tifingê belekê Key Îsano ⁽⁴⁾
Ma vejîy şêrîy kozikano.
Ma kenîy qewxey camêrdan o.
Veynîy kam berx o, kam beran o.

-
1. *Mehmed*, dewa Qelbînî ra lajê Elî Mistê Hemoyê Îsan o. Zewijnaye biyo labelê gedeyê ey çin bîy. Yaykezayê (lajê xala) ey Mehemê Şekoyî, xape reyde (bi hîle) dano ey ro. Sewbîna camêrdî zî danî piro, Mehmed hîrê-çar rojan ra pey mireno. No hedîse dewa Dêrey de, Bîrê Dewe ser o beno. Sebebê kişîyayîşê Mehmedî, awdayîşê bizan o. (Qelbîn û Dêrey, dewê Pîranî yê.)
 2. *Pîmsur* [Pîr Mensur], yew ewliya yo. Gorrê ey dewa Dêrey de yo.
 3. *Basrafî*, yew dewa Pîranî ya.
 4. *Key Îsan*, Qelbîn de yew keye yo.

Hewşê Cindoy ⁽⁵⁾ pirr şelaq î ⁽⁶⁾.
Bizê Mehmedê mi bel û taq î.
Mehmedê mi Siloyê Qasan ro degeyreno,
Şar û necaxê sêmênî beriçneno,
Zerra keynekanê Seferan ⁽⁷⁾ xeriçneno.

Laya Qeroy pêl kena ⁽⁸⁾.
Leyro, leyro, leyro, Mehmedê mi!
Mehmedê mi, çimsîyay mi.
May to bimiro, torinê mi! ⁽⁹⁾

5. *Cindo*, yew wext pîlê Qelbînî biyo.

6. *şelaqi*: kerraya xişne, kemera girse

7. *Seferan / Sefran*: Qelbîn de yew bab a.

8. *pêl kerdene*: bi tirkî “dalgalanmak”

9. Na durike nêmcet a.

Mikaîl Aslan:

**“MI KITABÎ TOP Kerdî û Ez Fekê Palî, Çewlîgî,
Sêwregî û Pîranî Muso”**

Roportajkerdax: **Seyîdxan KURIJ**

Seyîdxan Kurij: Verê her çî ez wazeni to bişinasnî.

Mikaîl Aslan: Ez serra 1972 de Xozat de amo dinya. 1980 de darbeya Kenan Evrenî ra tepîya hukmatî ma ser o zaf zulim kerd. Zereyê kê (keyeyê) ma de birayê mi rê îskence kerd. . . Xeylê tengîyê ra tepîya ma bêzar bîme, bar kerd şîme Qeyserîye. O dem ez desserre bîyo. Mi lîse uza (uca) wende û mi di serrî kî unîversîteya Melêtiye de matematîk wend. 1993 de mi xo mîyanê qewxa de dî. Îdareyê unîversîte ez mekteb ra esto (eşto). Aye ra tepîya ez amo Almanya û mi îltîca kerd. Almanya de mi endî matematîk ca verda, ez muzîkî ser şîyo. Ez bajarê Mainzî de kuto (kewta) konservatuar, mi gîtarî klasîk wend. 2005 de mi dîploma gurete (girewte), ez bîyo malimê gîtarê klasîkî.

Seyîdxan Kurij: To senî yan zî çî şertan de û bi hîsanê senînan dest bi karê muzîkî kerd?

Mikaîl Aslan: Pîyê min ê rametî (rehmetî) tembur cinitêne, deyîşî vatêne; royê (ruhê) xo royê dewrêso bî. Dormeyê pîr û rayberê xo de zê perwaneyî çerêxîyêne. Kê ma de domano pêroyîne kî tembur cinitêne. Henî yêno mi vîrî ke muzîk ma de çîyo de jarge (firaz) bî. Siro ke tayê kamilo kilamî vatêne, xof nîstêne ma ser, ma tersêne. Muzîk zereyê ma de bî, hewes û qeydê ma bî.

Seyîdxan Kurij: Tirkîya de zaf hunermendê kurdî verê bi tirkî muzîk virazenî, cuwa pey dest bi kurdî kenî. Prosesê destpêkerdişê muzîkê to senî bi?

Mikaîl Aslan: Mi kilamê xo yê siftênî (verênî) pêro zonê (juwanê) ma de vatî. Zereyê mi ra nîamêne ez kilamonê xo biçarnî tirkî. Ju (yew)

Mikaîl Aslan

kî qeydeyê ke mi êmîs kerdenê, bingeyê xo kirmanc bî; mi ke nî qeydeyê biçarnêne tirkî, herçî ke şî biyêne xirabe û sivik. Mi gos na xo ser û kilamê xo her daîm zonê xo de vatî. Universîte ra tepîya ez amo Estamol (Îstanbul), koma çepone tirko Grup Munzur de gurîyo. Uza de kî mi zonê xo de vatî. Tayê hevalonê mi wastêne ez ebe tirkî kilamo êmîs kerî û vacî hama (labelê) zereyê mi ra nîamêne. Mi o dem fikrê netewî kî nas kerd û vengê zereyê mi tayêna bî qewîn (pêt).

Seyîdxan Kurij: To heta nika çend bandî vetî?

Mikaîl Aslan: Heta nika mi şeş bandî pîrr kerdî. Ju Grup Munzur de, ju kî Grup Tohum de. Nî albumî zafane tirkî bî hama mi uza de kî ebe zonê ma vatêne. Bado îmkanê mi ke peyda bî, mi albumê xo bi kirmanckî kerdî hazir: Agêrayîs, Kîlîtê Kou, Mîraz û Zernkut.

Seyîdxan Kurij: Helbet wendoxê ma to û muzîkê to şinasnenî, la wexto ke ti biwazî muzîkê xo tarîf bikerî yan zi bi name bikerî, ti eşkenî se vacî?

Mikaîl Aslan: Tayê “Muzîkê Dêrsimî” tayê kî “Muzîkê Zazakî” vanê.

“Muzîkê Zazakî” vacîyo daha rast beno, çike Zazakî xora ju (tena) Dêrsim de nêno qesîkerdene.

Seyîdxan Kuriy: Mi rê winî yêno ke ti nê demê peyênî de hîna zaf kulturê ma yê kehenî ser o vîndenî, yanî muzîkî to hîna zaf otantîk o. Xebatanî to yê verênan de seke giranî temayanê polîtîkan ser o bo. La nika motîfî folklorîkî hîna zaf î.

Mikaîl Aslan: Eslê xo de muzîkê mi her wext otantîk bî, yanî mi tayê elementî muzîkê modernî ra guretî hama mîrazê muzîkê mi her daîm otantîk mend. Elementê modernê ke mi Ewropa ra guretê, kamîya (nasnameyê) muzîkê mi nêvurna. Na ebe wastena mi nêbî, xozaye (tebîetê) royê mi nîya bî. Ma ke gos na albumonê verêno ser, vînenîme ke royê muzîkê mi her daîm otantîk mendo.

Seyîdxan Kuriy: Nameyê bandanî to zî enteresan o. “Kîlîtê Kou, Mîraz, Zernkut.” Ti nê nameyan senî vîjnenî, yew hîkayeyê înan esta?

Mikaîl Aslan: Tabî yê pêroyîne manê xo esto. No mane xora ju hetê muzîkî ra nîyo, her het ra: Mesela ebe Agêrayîs mi wast xo biçarnî zon û zagonê xo, raya xo belî kerî. Mi wast ke kamîya xo doz bikerî (bivînî).

Mi xo çarna qomê (qewmê) xo, mi dî ke qomê mi tarîx de ceng kerdo hama kerdo vîndî, kuto bine bandura hukmatê tirkî. Ebe Kîlîtê Kou, mi no name trajedîyê Dêrsimî areze kerd. Mitolojî, tarîx û kamîya xo ya vîndbîyayîye saye kerde. “Mi kîlîtê kou vîndî kerd.” Hîris û Heştî ra tepîya ju demenic nîya vano. Na çekuye de trajedîyê Dêrsimî tam yêno vatene.

Mi ke kamîya xo doz kerde, aye ra tepîya mi ferq kerd ke kamîya ma, zon û zagonê ma, azo verên ra nêno nêreseno azê peyênî. Gereke (ganî) şair û ozanê ma, pîlonê ma ra nî zon û zagonî bicêrê (bigîrê) biresne azê nikayînî. Ebe nî fikrî mi Mîraz vet meydan. Mîrazî mîr ra cênê (gênê), seba mîrê bînî danê we. O mîraz ke nêbo mîr kamil nêbeno, non mîste (mîraz) nêbeno û nêpocîno. Mîraz, mîrê verênî ra reseno mîrê peyênî, nîya dewr û daîm keno sono. Mi vat ke: “Azê ma rê mîraz lazim o; eke mîraz nêbo azê ma kamil nêbeno, nêreseno eslê xo û ci ra reyna az peyda nêbeno.”

Mi mîrazî ser o fikir kerd. Mîraz, mîrasê ma wo hama ma nî mîrasî

ser o çitur (senî) bigurîme, bikeme hasil. Ebe Zernkut, mi na raye saye kerde. Mi wast ke mîrasê ma zelal bikerî. Maya mi niya vana: “Qesîya raste, wertê awka hawt derî de bena juya yêna.” Zernkut, gereke hawt rey zernê xo bikuyo ke zern vecîyo meydan.

Seyîdxan Kurij: Wexto ke ma Dêrsimî û mintiqayanî bînan ê Kurdîstanî muqayese bikeri, Dêrsim ra zaf hunermendî vejîyênî û zafê înan zî populer î. Heta êyê ke tirkî vanî, ê zî populer î. Ti naye ser o wazenî çî vajî?

Mikaîl Aslan: Ez vacî no îtîqat ra yêno. Îtîqatê Dêrsimî de muzîk jarge yo. Her kê de tembur esto. Coka domanî hewes kenê musenê, hunerê muzîkî û enstrumancinitene raver benê. Însanê ke rind tembur cinenê û kilamo vanê, zaf hurmet vînenê. Hama cayê ke tesîrê îslamîyetî zaf o, yî (ê) cawo de tembur kerdo tomete, muzîsyenon ra vanê “mitrib”, pê kay kenê ya kî qiz (qij) vînenê.

Seyîdxan Kurij: Çewlîg û Pali de deyîrî govende zaf î, no muzîk yê veyveyî yo. Dêrsim de zî eksê ney o, deyîrî govende zaf kêmi yê, la deyîrî derdan û deyîrî ke meseleyan ser o vajîyayî zaf î.

Mikaîl Aslan: Fikrê mi ra gore, pîr û dewrêso muzîk zaf hetê xo ser onto. Serba (seba) îno, muzîk tembur û deyiş ê. Muzîk, raya îtîqatî ya. Ju kî, şîya (sîya) pîr û dewrêso zaf giran bîya, îno muzîkê kay û reqîşî (reqsî) ya kî muzîkê muhabetî dustê xo ra nêdiyo. Çîyo nîyanên, demêmîyanên (ortaçağ) de Ewropa de kî bîyo. O wext tesîrê muzîkê kilîseyî giran bîyo. Kilîseyî, muzîkê insanê normalî xo ra cêr dîyo. Faktoro ju no yo. Faktoro bîn kî Hadîsa 38î ya. Miletê ma no qirim ra tepîya zaf bîyo mirozin, ti vanê keyf û reqis dardo we. Veyveyo de bîle şuyarî vatê û berbê (bermayê). Sîya girê do, coka şin û şîwanî, serê govende û keyf û reqîşî nimito.

Seyîdxan Kurij: Kulturî kurdan de dengbêjî yew çayo zaf muhîm gêna. Wexto ke ez qic bîya, ma het cemat girêdiyaynî la nê cematn de timûtîm kilamî kurmanckî vacîyaynî. Ma het, sey kurmanckî kilamê ke hedîseyan ser o vajîyayî, yanî deyîrî winî dergî bi kirdkî çin î. Dêrsim de senîn o?

Mikaîl Aslan: Mi kî nîya fikir kerdêne, hama mi ke kilama Firik Dedeyî “Dêsa Kurêsa” (Deyîşa Kurêşan) nas kerde, fikrê mi vurîya. Dêmax ke kilamê nîyanenî ma de kî estbîyê hama bîyê vîndî.

DÊSA KURÊSA

bide, bide, bide mi seda
min o qelbê pakî ya veng da
ced û celalê ma

desmîş bîyo vayê qulba
danga de qedîyo kinkorê mîya
kinkorê mîya
domana tawigî guretî dere ro rada
ama çixê peyê waranê ma
berdê di bira û ju zama
çixê des û di koya
birno vengê nêw tena

çixê yêno, çixê nî şuya
di tenî biray û ju zama
berdê kerdê koka tuya
Duzgi, meyîtanê ma mede lu û kuza
mede lu û kuza

xormeçikî vecîye serê silonda
destî kerdê cêba
nêdanê ma bêl û huya
vanê “Meyîtanê kurêsa danîme lu-kuza
danîme lu û kuza”

ezo vecîya be dîyarê gedîga
mi ban kir o hîrê se û şeşt û ses ewlîya
verê xo çarna qulba
Mihemedî ko de silam da
kokim şî ver riza
mi va “Ya Mihemmed Mistefa
derdê mi rê ti çêber nana pira
ti çêber nana pira”

kokim, bekçiyê koyan o tepîya
bekçiyê koya vecîya
sewle da çar kosê dinya
ko û gerîsa de kerd va
tozike kerd çimanê ma
Bozatlî Xizirî boxaz de huzur da
mi derdê xo ci rê va
Duzgi ver be ci lewna
peyê ma de amê seda
seda Îmam Sênê Kerbela
hudê Kerbela

qelbê zatî bî hîra
vengê ma şîyo Dîwan
Sêyd Elî ve Sêyd Hesenî ra wazenê şêrê qirbana
şêrê qirbana

çixî ser o girê da
elayîya gerçega
Zilfîqar sana ci tey terqa
Sêyd Elî veng mi da
mi va “Bawo, ez o îta
ez be qirbanê sima”
min o hîrê roc o hîrê sewî veng da
çayê bîya sebebê ma

hurendîya ma hurendîya gerçega
 carê ma de resa
 Xizirê serê kelek û gemîya
 Ax huuu. . .

Tekst: anonîm
 Vatox: Pulir ra Firik Dede
 Qeydkerdox: Cemal Taş

Seyîdxan Kurij: Seke ez zana, ti Dêrsim de kêmi ciwîyayî la muzîkî to de ruhê kurdayetîye esto. Wexto ke ti vanî “Ez o Mikailê Axayê Rizayî”, ez hîs kena ke muxatab yew kurd o. Çunke tena kurdî xo wina danî şînasnayîş. To bi ruhêkî senînî no gure kerdo?

Mikaîl Aslan: Ez naye nêzana, hama ma ke şîme Qeyserîye, uza de mi ebe zonê ma bandî top kerdî; xerîbîye de ez bi nî bando teselî bîyêne. Zereyê mi de her daîm welat estbî, ez qe ci ra nevişîyo. Bado, ez ke bîya vîstserre, ez şîyo welat; mi dewiconê ma de zazakî qesey kerdêne, ê sas biyêne. Hende serrî ma xerîbîyê de mendîme hama ma zonê xo terk nêkerd.

Mi namê xo henî vat, çike sima kî zanê raver ma de soyadi çin bî, mi wast ke ez namê xo mîyanê kilama xo de vacî hama namewo ke tirkno no mi ra yî nê, namê kirmanckî.

Seyîdxan Kurij: Yew wext zaf bibi mode, tayê koman bi kurdkî rock, pop viraştîyen la muzîk de ruhê kurdkî çin bi. Tena qalî kurdkî bî la muzîk yewna çî bi.

Mikaîl Aslan: Yê ke rock ya kî pop virazenê gereke ebe xo êmîs kerê. O wext belkîya çîyê vecîno meydan. Hama tayê estê ke kilamonê kano gênê, yîno çarnenê pop. Nîya muzîkê ma yo otantîk beno xirab. Muzîkê sarî (xelqî) zobîna wo muzîkê pop û rockî zobîna wo. Ez na mesela ser o zaf konservatîf nêfikîrîno hama gereke royê (ruhê) muzîkê ma her daîm orîjînal bimano. Ju kî, kulturê ma hêsîrîye der o, kilam û lawîkê ma tam nêvecîye meydan; mîrasê ma talde der o, ma nêşkinîme ze hunermendonê sarê bînî henî serbest deneme bikîme, çike domanê ma ma ra muzîkê zelalî pînê (pawenî). Gere (ganî) ma zaf dîqet bikeme.

Hunermendê ma tayê kî zanawox nîye, muzîkî ser nêwendo. Mîsal, ju koyê Dêrsimî ra yeno mi rê vano, “Ez jazz virazeno” ya kî “Ez rock virazeno”. Nîya nêbeno; telebeyê Ewropa des serrî mekteb de wanenê, oncîya kî zor destebere ra yêno. Yanî henî rehet nîyo, ê xo xapnenê.

Îta de meselêda bîne esta, ez gereke aye ser o tenê qesey bikerî. Sima kî zanê, fikrê Ewropa her daîm ma ser o tesîrê xo esto. Politîka û hunerê ma binê bandura fikrê Ewropa der ê. Aqil û royê Ewropa, dinya

Destê çepî ra: Mikail Aslan û Seyîdxan Kurij

manîpule kerda. Heya, ma wazenîme evrensel bîme hama gereke mordem pers kero: Aceba modern bîyayene û evrensel bîyayene ju ya? Hunermendê ma vanê, ma ebe tembur a nêşkînîme evrensel bîme, o wext temburê xo qiz vînenê û kunê (dekewenî) kompleks. Wazenê ke xo muzîkê modernî ra girê dê. Na raye xelet a: Dinya de xeylê hunermendî estê ke bê muzîkê modernî bîye evrensel. Vacîme, Mohammed Reza Sadjeryan, Nusret Fateh Ali Kah ya kî Jivan Gasparyan.

Seyîdxan Kurij: To unîversite de muzîk wend û bajarî Maînzî de bi orkestra gure kerd. Ancî to karê senfonî zî kerd. Muzîkê kurdkî semedî zafvengî û orkestrayan musaît o?

Mikaîl Aslan: Muzîkê ma de tayê tonî estê ke muzîkê modernî de çin ê. Nî tono rê vanîme “koma ton”. Coka ma ke ebe senfonî pîya cinit, mabênê ma de tenge vecîna. Gereke însan harmonîyê yîno ser o xorî bifikirîyo. Harmonîyê ma zobîna wo.

Hunermendo ke ebe senfonîya kar keno, gereke hem harmonîyê ma rind bizano hem kî yê yîno. Na mesela ser o kêmiyê ke bîye, muzîkê ma beno xirabe. Muzîkê ma hetê melodî ra tenê teng o. Hama însan şikîno varyasyon bikero.

Seyîdxan Kurij: Wexto ke ti yew xebata newê kenî, yanî ti wazenî yew album virazî, ti parçeyanî xo senî vîjnenî? Ti kam krîteran gênî verî çiman?

Mikaîl Aslan: Kilamonê orîjînalê hem hetê qeyda ra hem kî hetê rîtmî ra. Ju kî, albume de gereke meqamê ma pêro kî ca bigêrê. Tekstê kilamo gereke xorî bo, yanê hetê edebîyatî ra bingeyê xo qewîn bo. Nî krîtero ra tepîya mesela aranjeyî yêna. Eke aranje rind nêbo, kilame kamil nêbena.

Seyîdxan Kurij: Tayê hunermendî dêrsimijî Dêrsimî sey welatêde çîyay vînenî û xo mintiqayanê bînan ê Kurdîstanî ra îzole kenî. To kasetî “Mîraz”î de mintîqa Çewlîg û Palîyî ra yew deyîre wendibî. Kasetî peyênî de kî to Rençber Ezîzî ra di parçeyî wendî. Ti senî amey nê fikrî ser û reaksîyonî şarî senîn bî?

Mikaîl Aslan: Zafê hunermendonê ma na mesela rind nêzanê. Ê vanê qa (qey) zazakî xora ju Dêrsim de yêno qesîkerdene. Ju kî, her kes vano “Zonê mintîqa ma en orîjînal o, en pak o”. Na cayîlî (cahîlî) ya. Fekê her kesî xo rê şîrin o. Sîndorê zonê ma kî zaf hîra yê. Mi albuma xo ya verêne “Agêrayîs” de şîira Malmîsanijî vate, ju kî “Nînna”ye. Mi kitabî top kerdî û ez fekê Palî, Çewlîgî, Sêwregî û Pîranî muso. Nî pêro kî fekê zonê ma yê û mi rê zaf şîrin ê.

Dêrsim ra teber, zazayî mi ra hez kenê, çike ez kî yîno ra hez keno. Kilamê yî heto zaf dewlemênd ê û mi rê zaf wes yênê. Mi kilamê Rençber Ezîzî vatî, her kesî mi rê va: “To nî kilamî kotî ra vetî?” Çi hêf ke nî

hunermendê ma Rençber Ezîzî nas nêkenê. Tayê kî vanê: “No senê zon o? Ma taba fam nêkenîme. Ti zonê ma kena xirabe!”

Nî vanê “Ma her çî zanîme” hama yîyê (êyê) ke nîya vanê qe raver nêsonê. Zaf zanayoxîye mordemî kena cayîl.

Ez emser şîyo Çewlîg. Konser ra raver, mi mezela Rençber Azîzî zîyaret kerde. Qomê Çewlîgî ma rê henî wayîr vecîya ke qe mi vîrî ra nêsono. Ez zaf bîyo bextîyar. Ma dezayê jubînî me hama hukmatî nêverdo ma jubînî ra hez bikime. Na ra tepîya gereke ma mabênê xo ra na kanperestîye wedarîme. Zonê ma ju yo, dawa ma ju ya.

Seyîdxan Kurij: Derheqa xebata peyêne de reaksiyonî şarî senîn bî?

Mikaîl Aslan: Qomê ma zaf pê qayîl bî. Her het ra mi rê maîlî rusnayî û çimê mi roştî kerdî. Hama rexneyî kî estê.

Seyîdxan Kurij: Hema-hema her albumî to de yew parçeyo “hît” esto, sey “Dilbera Dêrsimî”, “El Qazîyê”. Nê albumî de kam parçe “hît” o, yanî zaf populer o?

Mikaîl Aslan: “Durî Mendo” zaf bîye populer, ju kî kilama Rençber Azîzî “Way Way Nîna”.

Seyîdxan Kurij: To yew mudet cuwa ver Çewlîgî de yew konser da. Nê konserî de hewa senîn bî?

Mikaîl Aslan: Egîtim-Sen de ju mualimî mi rê va “Ez des û di serrî yo îta der o, hende hunermendî amayî şî, mi hona konsero nîyanên nêdîyo”. Hama yî (ê) hunermendê ke yî (ey) vatî, ya ebe kirdaskî vanê ya kî ebe tirkî. Mi ci rê va “Ez ebe kirmanckî vana, coka”. Rastî kî qomê ma zonê xo rê hesret bî.

Kamil û doman, her az ra millet ama konserê ma. Alaqayê çewlîgîzo (çewlîgijan) ma sas kerdîme. Hende cayo de mi konser da hama na heskerdene û wayîrvecîyayîne mi qe cayê de nêdîye. Ez sehne de berbo (bermaya). Mi zanitêne, Çewlîg de mi çîyê pîno. Texmînê mi rast vecîya. Ebe tirkî û ebe kirdaskî nê, gereke ma giranîye bidîme kirmanckî ser, qom naye ma ra wazeno.

Seyîdxan Kuriy: Rojanî vernîya ma de çî projeyî to estê?

Mikaîl Aslan: Hirê projeyê mi estê: Juye destan a, hetê Qoçgîrîye ra ebe Tevfîq Şahînî ya pîya gurînîme. Juye kilama hermênîyonê Dêrsimî ya. Juye kî albumêda îstrumental a.

Seyîdxan Kuriy: Ti eşkenî projeyî kilamanî armenîyanî Dêrsimî ser o agahdarî bidî ma?

Mikaîl Aslan: Siro ke ez hona qizkek bîyo mi maya xo ra pers kerdêne, “Dayê, no namê dewe çayê (çira) Şorpîyan, Axtuge ya kî Axcnige ya?” Çike nî nameyî mi rê zaf xam amêne. Hukmatî çiqas nî nameyî vurnabî, çarnabî tirkî, sarê ma oncîya kî namê kanî vatêne. Namê ke nifuse ser o bî, kêşî nêzanêne. Maya mi vatêne, “Lacê mi, nî nameyî hermênîyo ra mendê. Yî zemanê cîranê ma bî hama hukmatî pêro qir kerdî”.

Na vatena maya mi qe mi vîrî ra nêşîye. Bado, mi Ewropa de hem hermênî hem kî hermênîyê Dêrsimî nas kerdî. Heta 50-60 kilamê yîno dayî arê. Nika wa zonê yîno ra ju albume vecî meydan. Ma şahidê nî qomî me û yî zemanê cîranê ma bî. Ma gereke derd û kederê nî cîranonê xo rê wayîr vecîme. O wext vîcdanê ma tayêna beno serpay (rehet).

BINÊ KESKÛSÛRE DE

Turgut ERSOY

Verê ra ma yew mileto asî yê
No welat de
Kurdîstan de
Tim binê keskûsûre de. . .

Çareyê ma de êdî ceng nusîyayo
Kam ke tepîya agêro, xo ra xirabêr o.
Ma Dîjle benî
Ma Ferat benî
Ma xo veradanî deryayan.

Hamnanê serra 1921î de
Yê ma nêbîy ê qonaxê hukmatî de!
Şêrê şêran ma reyde
Gan daybî gan
Waştiye reyde.

Û 1925 de,
Yew tîfîng teqîya Pîran de.
Kewt rayîr karwanê ma
Bi gedan ra
Bi kalan ra
Vera xo tadaye ver bi Amede,
Xarpêt, Çewlîg
Cîfê xo yê peyênî dar de day
Şêx û rayberanê ma.
Vateyê xo yo peyên wina va:

“Mela gedeyê ma, ma vera dişmenî şermezar nêkî!”
Ma to şermezar nêkenî, ey pîrê pîran.

Dima ra çîkê adirî perra Agirî
Xoybûnî bîy, embazê ma
Ma hewêk rika azadîye girewtibî
Na yê, Zîlan de yê
Bi hezaran şehîdê ma
Labelê nêqedîyay. . .
Û hema nêqedîyaya deyîra ma.

Yew roja Newroze bî xoverodayîşê ma
Biewnî, veng dano seyîdê ma:
“Şerê şîma şerê ma yo, gonîya şîma sondê ma yo!”
No veng vengê sereberzan o
No veng vengê way û birayan o
No veng verba emperyalîst û gonîweran o. . .

O kam bi, ecemî recifnayne?
Mi dî, yew camêrdî Mehabad lertzna.
Ez zana o kam bi
Çarçira de ma rê komare ronayne.
“Ey Reqîb”
Binê alaya rengine de vajîyayne. . .

Goşdarêne na deyîra ma
Dereyê Qutî de şîya gonîya ma
Munzur de, Zîlan de, Helebçe de
Newala Qesaban de menda zerrîya ma

Şorêne

Ê gonîweran û leyîranê înan ra vajêne:
“Sereyê ma berz, çareyê ma tokerde yo
Ma fek veranêdanî rayîrê namûsî ra!”

Selam bo to rê ey şahê melayan
Hema gedeyî de nas keno hepisxaneyan
Nêzana çendan ganî daybî semedê nê dawayan
Ax! Kamcîn pêşmerge nêwazeno nê koyan!
Silam bo to rê ey şahê merdan
Silam bo to rê ey Kurdîstan!

PANELÊ MELA EHMEDÊ XASÎ

Roşan LEZGÎN

Roja 21.09.2008 de, salona tîyatroyî ya Beledîyaya Şaristanê Girdî yê Dîyarbekirî de bi nameyê Mela Ehmedê Xasî yew panel viraziya. Salone de cinî û camêrd, ciwan û pîr, bi qasê 300 merdimî amade bi.

Panel de Malmîsanijî bi sernameyê “Destpêkê Edebîyatê Kirmanckî û Mela Ehmedê Xasî”, Mihyedînê Heyanî bi sernameyê “Têveronayîşê

Salona Panelê Ehmedê Xasî ra

Mewlidanê Kirmanckî û Mela Ehmedê Xasî” teblîxî pêşkêş kerdî. Mela Mehemedê Kavarî zî Xasî ser o şîrê xo û mewlidê ey ra çend qismî wendî. Nê panelî de Mehmûd Nêşiteyî moderatorîye kerde. Panelî saete 14.00 de dest pêkerd 16.30 de qedîya.

Malmîsanijî verê derheqê edebîyatî de bineyke melumatî day û wina va:

“Mîyanê mîletan ra hende vêşî edîbî nêvejîyênî. Edîbê ke vejîyênî zî înan ra zaf tay merdimî kewnê pirojine ser, tay kesî manenî. Mîyanê

Salona Panelê Ehmedê Xasî ra

her mîletî de tayê merdimê pêşengî estê. Gama verêne ê erzenî. Mela Ehmedê Xasî zî edebîyatê kîrmanckî yê nuşteki de yew pêşeng o, gama verêne ey eşta. Tena edebîyat de ney, sewbîna hetan ra zî erjeno, layiq o ke merdim behsê ey biko. Çiyêko balkêş, ê serran de mintiqaya Xasî ra, yanî Licê ra sewbîna kurdperwerê muhîmî zî vejîyayî. Mavajî Kurdîzade Ehmed Ramîz Beg. O zî dewêka Licê ra yo. Erjeno ke merdim naye ser o vîndero: Gelo çi samed ra ê serran de na mintîqa ra wîna kurdperwerê muhîmî vejîyayî? Ehmed Ramîz Beg zî sey Xasî kîrmanc (zaza) o. Ey nameyê xo zî kerdo Kurdîzade. Ehmed Ramîz, Mela Selîmê Gonigî, Xelîl Xeyalîyê Modanî heme kurdê kîrmanc (zaza) î. Destpêkê seserra vîstine de, neteweperwerîya kurdî de rolêkê muhim ê nê merdiman esto. Xasî zî embazê Ehmed Ramîzî û Mela Selîmê Gonigî yo.

Destpêkê seserra vîstine de Xelîl Xeyalî alfabeya kurdkî amade kerda. Ehmed Ramîzî çend kitabê kurdkî neşr kerdê û ey bi xo zî kitabî nuştî.

Mewlidê Kirdî yê Ehmedê Xasî, destpêkê edebîyatê kîrmanckî yê nuşteki yo. No mewlid, Dîyarbekir de, 1899 de metbea ro ginayo û kitabê kurdkî yo tewr verên o ke Kurdîstan de çap bîyo. Yanî nê kitabî ra ver Kurdîstan de qet kitabêk kurdkî çap nêbîyo.

Ey no mewlidê xo bi ziwanêko fesîh nuşto. Mewlidî ra teber zî eserê ey estê. Bi kirmanckî, kurmanckî, erebkî, fariskî û tirkî zanaynî. Bi nê lehçe û ziwanan şîrî nuştî.”

Dima ra, Malmîsanijî şîiranê Xasî ra çend numûneyî wendî û dewam kerd va:

“1978 de mi Mela Ehmedê Xasî ser o yew nuşte neşr kerdbi. Verê ke ez ê nuşteyî neşr bika mi zamayê ey Mela Arifî de qalî kerd. Mela Arif, Camiyê Girdî (Ulu Camî) yê Dîyarbekirî de imam bi. Goreyê vatişê ey, tayê nuşteyê Xasî mebusê Ruha Kemal Badillî het û tayê zî merdîmanê ey de mendê. Goreyê vatişan, merdîmanê ey tersê dewlete ver ê nuşteyî yan zî kitabî veşnayî.

Cîgerxûno şair zî yew şîira xo de vano Xasî cengnameyê kurdan û armenîyan nuşto.”

Malmîsanijî, behsê Usman Efendîyê Babijî û mewlidê ey zî kerd.

Tirba şairê mewlidê kirmanckî (zazakî) Usman Efendîyê Babijî

Seke yeno zanayîş, Celadet Bedirxanî mewlidê Usman Efendî 1933 de Şam de neşr kerd bi.

Badê Malmîsanijî va:

Torna Ehmedê Xasî Medîna xanime

“Destpêkê Cumhuriyetê Tirkîya ra bigîrîn hetanî serranê 1970an bi kirmanckî çiyêk neşr nêbiyo. Serranê 1970an de ekolê edebîyatê modern ê kirmanckî dest pêkeno. Hetanî ê serran, ekolê medrese, yanî ekolê melayan bi. Di mewlidê kirmanckîyê ke mi behs kerd, bi herfanê erebkî neşr bîbîy. Kovara Tîrêj 1979 de nuşteyê kirmanckî bi herfanê latînkî neşr kerdîy. Ekolê medreseyan de tena nezm, yanî nuşteyê menzûmî estbîy. La serranê hewtay de neslê ciwanî êdî bi alfabeya latînkî û nesr zî nuşt. Tewirê edebî yê neweyî nusîyay. Hikaye û meqaleyî nusîyay. Çend şîr û hikayeyî tercume bîy. Nê zî nê wareyî de gamê neweyî bîy.

Ewro kirmanckî de edebîyato modern aver şino. Nê serranê peyênan de kitabê kirmanckî yê neweyî weşanîyay. Nînan mîyan de roman, hikaye, şîrî estê. Hetê senînîye, yanî kalîteyî ra edebîyatê kirmanckî de eserê başî estê. Mavajî hikayeyê Roşan Lezgîn, Murad Canşad û Huseyîn Karakaşî, şîrê J. Îhsan Espar û W. K. Merdimînî nînan ra yê. Edebîyatê kirmanckî roje bi roje hîna aver şino. Eke şarê ma wayîrîye ro nuştexanê xo biko, yanî kitabane înan biwano û bido wendiş, do edebîyatê ma

hîna zî aver şêro."

Badê ke Malmîsanijî qiseykerdişê xo tamam kerd, Mela Mehemedê Kavari Xasî ser o yew şîra xo wende û ey ra dima Mihyedînê Heyanî dest bi qiseykerdiş kerd. Heyanî, mewlidê Xasî analiz kerd û no mewlid û mewlidê bînî day têver. Mihyedînê Heyanî va:

"Mewlid, manaya ameyîşê dinya yê Hezretî Muhemedî de yo. Ê şîrê menzûmê ke eşqê ameyîşê dinya yê pêxamberî ser o nusîyay, înan ra vanê mewlid. Nêzdîyê hezar serrî ra nat, mîyanê zaf miletanê musulmanan de mewlidî nusîyay. Mîyanê kurdan de zî nusîyay. Mîyanê kurdan de mewlido tewr namdar mewlidê Mela Hesenê Bateyî yo. Zafê kirdan (zazayan) mewlidê Bateyî wanenî. La mewlidanê kirdkî ra, oyo tewr edebî û xorîn Mewlidê Kirdî yê Xasî yo. Bêguman ey ra dima zî çend mewlidî nusîyay. Qismêkê nînan binê tesîrê Xasî de nusîyay. La heme lokal mendê. Yê Usman Efendî zî tede, çî mewlidêk bi qasê Mewlidê Kirdî yê Xasî namdar nêbîyo."

Mihyedînê Heyanî, dima ra behsê muhtewaya Mewlidê Kirdî yê Xasî kerd, tayê nimûneyî day û va ke Xasî heta dereceyêk binê tesîrê şaîranê sey Sadîyê Şirazî, Melayê Cizîrî de û binê tesîrê fikranê Muhyîddînê Erebi de mendo. Dima ra, va:

"Xasî de zaf xeyretê îspatkerdişê kirdkî esto. Wazeno bimojno ke kirdkî çend dewlemend a. La Xasî de şovenîzmê ziwani yan zî yê lehçe binra çin o. Xasî de hem eşq esto hem îrfan. Ey nê eserê xo de bi yew ziwano mîstîk sembolî şuxilnay. Mesela, "qeleme" yew sembola muhîm a. Xasî zaf qedr dano qeleme. Homa verî qeleme virazeno. Qeleme de qisey keno. Dima ra qeleme dano qiseykerdiş û pê dano nuştiş. Bi no qayde Xasî bi ma zî dano zanayîş ke ma qedrê qeleme bizanin. Mucadele pê qeleme ser keweno.

Ziwanê her merdimî, karakterê ey mojneno. Gama ke yew merdim qisey biko, ma qiseykerdişê ey ra zanî ke merdimêko senîn o. Edebîyat zî karakterê miletî mojneno. Edebîyatê ma ziwananê bînan red nêkeno. No xususîyet Xasî de zî aseno. Xasî bi çend ziwanan nuştö. Ma kurdî ziwananê bînan ra hes kenê, ma înan red nêkenê. Ma de şovenîzm çin o.

Nê cîhetî ra ganî şarê dinya xelate bido edîbanê ma. La ganî ma sey Xasî wayîrîye ro ziwanê xo zî bikin.”

Badê ke Mihyedînê Heyanî qiseykerdişê xo tamam kerd, Mela Mehemedê Kavari reyna yew şîire wende. Aye ra dima Mewlidê Xasî û Mewlidê Usman Efendî ra çend qismî wendî.

Panelê Ehmedê Xasî ra

Peynîya panelî de beşdarbîyayoxan çend persî Mehemed Malmîsanîjî ra persay, ey zî cewabî day. Tewr peynî de goşdaritoxan ra torna Mela Ehmedê Xasî Medîna Xanime qisey kerd. Aye panelîstan û goşdaran rê sipas kerd ke beşdarê nê panelî bîyê.

Panelî ra ver û pey, standê kitabana ser o kitabê Mehemed Malmîsanîjî, dîwanê Mela Mehemedê Kavari, kitabê Weşanxaneyê Vateyî û kovara Vateyî amey rotîş.

WELATO

Sîyamend MÎRVANÎ

Ax welato, welato
Gel ti hona o dijmen het o
Ti bêname, bêwayer verday
Xizal, deşt û roşnay çim ti rowto

Mun welatûn d' ti tena nimiz
Merdim' to bîy sey biz
Nîben bol, geren vela
Gûn xo r' erînen bela

5 sibate 2005

KIRMANCKÎ DE ROMANÎ

Huseyîn KARAKAŞ

Kirmanckî de heta nika pêro pîya çend romanî amê nuştene ez nêzanen. Beno ke xeylê bê. Çike ge-ge noca-haca ra ez eyşîn pê [pêhesîyêna], vanê “Roşinvîrê ma yê ke Ewropa de înan ra tayêne xeylê çî nuştê”. Nê çiyê ke nuştê, tede romanî estê yan kî çin ê ez nêzanen.

Romanê ke bi ziwanê ma amê nuştene, mi înan ra tayê nimûneyî wendê. Nînan ra yê Denîz Gunduzîyo ke nameyê xo “Kilama Pepûgî” ya, yê Mehmed Gulmezîyo ke nameyê xo “Dêrsim ra ve Dare Estene Seyît Riza” yo û nê rojan kî mi yê Munzur Çemîyo ke nameyê xo “Gula Çemê Pêrre” ya wendî.

“Kilama Pepûgî”, new-des serrî ra raver mi wendbî. Ê romanî ra mi vîr de zaf çî nêmendê. Xora naye ra kî mi qerar da ke ez emser reyêna biwanî.

“Dêrsim ra ve Dare Estene Seyît Riza”, formê romanê klasîkan de nîno qebulkerdiş. Mordem şîkîno ey romanê tarîxî bihesibno. Mi çim de o kitab, kitabê ke hedîseyê qirkerdişê 38î ser o amê nuştene înan ra tewr hewlê xo yo. Ê kitabî de rastîya eşîra Abasan (Avasû) û şarê ma zaf weş ama nuştiş.

Nika ez “Kilama Pepûgî” û “Dêrsim ra ve Dare Estene Seyît Riza”yî ra raver, nê nuştêyî de “Gula Çemê Pêrre” ser o vindî. Çike cor ra kî mi nuşt, no roman hîna newe mi xo dest ra na ro û mezgê mi meseleyan û vateyanê nê romanî ra pirr o.

“Gula Çemê Pêrre”, bi şeklê rastîya komelkî de romanêde hewl o. Mi girewt xo dest nêgirewt ez tede bîyo vînd şîyo. Meseleyê ke serran ra nat derd û zîbayîş danê ma, tede weş amê nuştiş. Labelê çiyê ke ez pê qayîl bîyo ma înan hetê dîm, çend nuqtayî estê ez wazen înan ser o

vindî. Nê nuqtayan ra yewe nuştiş û hîrayîya ziwani ya, a bîne kî mûnitişê hedîseyan o.

Para ziwani de ez nînan vaji:

1)Ziwanê romanî, ti çend vajî hîra û zelal o. Labelê zaf cayan de bi mana ziwanhîrakerdişî, çekuyê ke yenê yew mana têpey de rêz kerdê û no kî bes nêdîyo, çekuyê kirdaskî, tirkî û yê tayê ziwananê Ewropa dosnê ci. Mi çim de winakerdene korlaxîye da romanî.

2)Tayê dîyalogan de xeletî esta. Zaf cayan de kesê dewij û şaristanişî pêro yew fek û eynî çekuyan ra qisey kenê. Na nuqta de ez şîkîn ê cinîyê ke nameyê xo Ajda û Emel a, dîyaloganê înan bi Gulcane bidî. Her di cinîkî, çend cayan de bi ziwane maye û dike Gulcane de qisey kenê. Caran (caro) bîyo kesade xerîbe yew xerîbade bîne ra vajo “dikê”?

Ornagode bîn: Oyo ke nameyê xo Cengîz o, Gulcane ra vano “Ti filozof a.” A kî nê vatişî ra şa bena. Ez xo bi xo fikirîyo: Dewija feqîreke çi zana filozof êno çi mana ke pê şa bibo?

Merdîm şîkîno nê ornagan zîyade kero. Çike roman de dîyalogê bêmana û bêluzumî keylê zaf ê.

Noca de ez wazena bêrî nuqtade bîne ser: Roman de tayê meseleyê tarîxî amê nuştiş. Lazim o ke ez nînan ra meseleyê Baxên û yê Doktor Baranî ser o çiyê vaja.

Roman de qalê nê her di meseleyan û vateyê romanî yo peyên yewbînî ra şaş kewenê. Vateyê romanî yo peyên fekê Sîyamendî ra êno vatiş. Yewo ke kurd bo, nê vatişan rast mevêno û qebul mekero, eke ey de famkorîyêda girse çin a fêlode xirab esto. Labelê serê romanî de ke hedîsa Baxên û Doktor Baranî winî bi morê sîyay nay ro piro, lingê vateyê peyênî hewa ra manenê.

Mîyanê pêrodayena ke serra 1984 de dest pêkerdo û heta ewro ramito de, hedîseyê Baxên û yê Doktor Baranî winî zaf ê ke, eke merdim nînan ser o vîndo gereke ma kok ro yewbînî bîyarîm! No kî ma kesî rê kare nîya. Boye û pîxa sîyasetî gereke edebîyatê ma ra dûrî bimano. Eke qal beno kî, gereke nuştox tena pencera xo ra ney (nê), pencera pêrunê (pêrîne) ra bivîno û winî qal bikero. Yan kî tayê çîyan sertêmitayî (sergirewte) û nameyan bivurno winî binuso. Eke wina nêbî, roman romanî ra vejîno beno kitabê sîyasetî. Ez van ma verdîm, va (wa)

Ūate _____

hedîseyê tarîxî karê tarîxnasan (tarîxçîyan) bo.

Vateyê mino peyên: “Gula Çemê Pêrre”, zîyadeyîne û kêmiya xo hetê de, mi çim de romanêde hewl o. Mamosta Munzur Çemî karode pîl kerdo. Ziwan û edebîyatê ma de qezencode zaf girs o.

Sipas! Hezar rey sipas!

05.05.2008

Hepisxaneyê Tîpê Fyî

Numre 2/Kocaeli

REWŞA KURDANÊ BERLÎNÎ SER O KONFERANSÊ

Wusênê GESTEMERDE

Înstîtûtê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza) İKKî roja 12.10.2008 de Rewşa Kurdanê Berlînî ser o konferansê amade kerd. İKKî na rey kî rewşa kurdanê Berlînî gurete rojeva xo û nê mewzûyê muhîmî ser o vînet.

Ede Berlin, Wissmannstr. 32, Werkstatt der Kulturen de, kurdan rewşa xoya Berlînî munaqêşe kerde.

Serekê İnstîtûtê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza) Munzur Çemî dest pêkerdena programî de, raver bi kirmanckî (zazakî) û aye ra dime kî bi kurmanckî derheqê konferansî de bi kilmekîye înfòmasyon da û va: Gorêyê vatenan 50-60 hezar kurd Berlîn de maneno.

Munzur Çemî armanc û babetanê nê konferansî ser o bi kilmekîye wina va:

Rewşa Kurdanê Berlînî çitir şona? Bi çi rewşe û çitaw amê Almanya?

Rewşa karker û xebatkaran senîn a? Têkilîya xo yewbînî de senîn a?

Tekîliya xo bi almanan û şarê xerîbî de çi hal de ya? Karê lobî de çiqas aktif ê?

Munzur Çemî na qiseykerdana xo ya kilme ra dime qiseykerdoxî dawetê sahneyî kerdî.

Qiseykerdoxî Enver Şen, Hacî Cundî, Sîyamend Hajo; moderator zî Huseyîn Kartal bî.

Babeta Enver Şenî, “Ewro Rewşa Kurdanê Berlînî Çitir a?” bîye û ey bi almankî qisey kerd. Babeta Hacî Cundî, “Yewbînan de Dîyalogê Kurdanê Berlînî” bîye û ey bi kurdkî qisey kerd. Babeta Sîyamend Hajoyî, “Têkilîya Kurdan û Almanan û Karê Lobî” ser o bîye û ey bi almankî qisey kerd.

Qiseykerdena qisekerdoxan ra dime goşdaran persê xo pers kerdî û qiseykerdoxan cewabî dayî.

Keylê kesî bêşdarê nê konferansî bî. Konferansî saete 14.00 de dest pêkerd û heyânî saete 19.00 dewam kerd.

Peynîya programî de Munzur Çemî mêmnanan û qiseykerdoxan rê sipas kerd û va: Bi na wesîla gamêde rinde amê eştene. Merdim şikîno gama dîyine de kî problemanê kurdan tesbît keronê, înan ser o bifikirîyo, munaqeşe biko û înan rê çare bîvîno.

VATEYÎ RÊ

H. GIRAN

Nuştox, xebatkar û wendoxê erjayeyî,
Çimanê mi dî, hûmara hîrisina kovara Vateyî zî vejîyay.

Na hûmare, çaresê sibate de mi dest ginay. Mi roja yewine şîîrî, roja dîyine nuşteyê bînî wendîy. Vera-vera ez nuşteyanê kovare hîna weş fehm kena. Ez fîhrîst ra ewnîyaya ke se û şeştî ra vîşêr nuştoxan Vate de nušto. Zaf keyfê mi ame. Mela nika ra pey nuştoxî hîna vêşî bî. Ez wazena ke na hêvîya mi bêro ca. Ez hêvîdar a. Bêhêvîyî û bêkesî çetin a. Mela kesî serî ser de nêro.

Nuştoxan ra Murad Canşad, Huseyîn Karakaş û Hebûn Okçuyî temaya asîmîlasyonê zîwanî şuxulnaya. Zîwanê Hebûnî fesîh o, weş fehm beno. Zîwanê Murad û Huseyînî mi rê biney giran bi. Hewna zî merdim baş dîqet biko, fehm beno. Ez heme hîrê nuştoxan zî bimbarek kena.

Hebûn Okçu, yew xorto teze û wendekar o. No emr de no qabîliyet tay nîyo. Ez ey rê serranê ameyoxan de muwefeqîyet wazena. Hebûnî xebata arnawudanê Kosova arde vîrê mi. Mi yew ca de wendbi: Arnawudan keyeyanê xo de wendegehî (mektebî) akêrdî, uca gede, cîran û merdimê xo banderê wendiş û nuştişê arnawudkî kerdê. Ganî zanaye û roşnvîrê kurdan nê pratîkî ra ders bigîrîy û zîwanê xo rê hîna vêşî wayîr vejîyî.

Murad Canşad, Huseyîn Karakaş û Sînan Sutpak zî hepisxaneyan ra nusenîy. Nê nuştoxê erjayeyî, ê tenganeyî de nêvindertîy, xeyret kerdo û bi lehçeya xo nusenîy. Ez hêvî kena ke nê nuştoxê erşayeyî gamêk aver azad bibîy û teber ra xebata xo bidomnîy.

Çimê mi de êyê ke kirmanckî (kirdkî) nusenîy, her yew wayîrê yew erje yê. Ez vana qey tarîx înan xo vîr ra nêkeno.

Demo ke ez nê nuşteyî nusena, oda de sobaya komirî veşena labelê oda weş germin nêbena. Mi serd o. Perey û perarey tîya de vewre varaye. Goreyê vatişê verênan, newêse sibate de kile bi sira dekwena hewa, awe û erd. Kile dima serd şikiyêno, roj bi roj dinya germ bena.

Yew pers yeno vîrê mi, ez wazena ke nê persî redaksîyon, nuştox û wendoxanê Vateyî ra bipersa: Kovara Vateyî do key aşmêk yan zî di aşman de reyêk vejîyo?

Ez Dîyarbekir ra şima rê silamanê xo şawena.

Not: Nuştişî dima no nuşteyê mi vîndî bi. Çend aşman ra pey mi dî. Aye ra ez erey şawena.

Dîyarbekir, 17.02.2008

BIZA KOLE ASNAWÎ KENA

Mehmud NÊŞITE

Hamnan bi û dinya zaf germine bî. Bizê dewe serê sibayê na roja germine de vejîyêbî teber û hetanî qina koyî şîbîy. Biza Kole rayîr ra xo bizanê bînan ra fereznabî û yew dubreyî de tena çereyêne. Vaş huşk bi, bibi sey simerî. Kole no germ de tayê çereya, labelê vaşo huşk weş nêbi. Zerrîya aye şîye velgê mazêran yê tezeyî. Fekê xo çelpna:

-Meee! Ez nika şîna game. Game de mazêrî zaf ê. Resena velgî û velgê zergûnî wena.

Verê xo da ê qîyameyî û ver bi game da şîye. Wexto ke resay game bibî helka-helka aye. Şîye binê mazêrêk de mexel kewte. Çelp-çelp dest bi nîşorî kerd. Nîşorê vaşê huşkî zî weş nîyo. Gilêza fekê aye linganê aye ser de ameynê war. Biney arisya. Werîşte we û ro lemêka mazêre şîye.

Çimikê xo yê peyênî şanayî erd, yê verênî şanayî gilêkê qalînî û va:
-Oxx! Tamê velgê mazêran çend weş o! Biney biyo qert la reyna zî ê vaşê huşkî ra weşêr o.

Velgê çend leman ruçikna û va:

-Êdî bes o, ez velgê nê leman heme nêruçiknî. Ez şêra lemêka bîne.

Biney wever şîye û çim aye gina lemêna. Şîye erzîya a leme:

-Meee! Velgê na leme çend teze yo!

Bi lezkanî biney velgê a leme zî ruçikna. Êdî bibî mirde. Reyna şîye veresîya mazêrêk de xo derg kerd. Êdî hele zî bibî û zerqê çirisîyayeyî mîyanê velgê mazêran ra, tîk ameynê ro aye ser.

Germî zor dabi aye. Waşt ke ver bi çemî şêro û tayê awe bişimo. Hema hêz nêdabi xo, mîyanê gilê a mazêre ra Mîlçika Beleke veng a aye da:

-Wîç-wîîîç, wîç-wîîîç!

Kole sereyê xo na hewa û ro aye fetilîyaye va:

-Ti vana se Mîlçika Beleke?

Mîlçike yew awir da aye, dest bi lomeyan kerd:

-Erê to qey reyna velgê ê leman ruçikna! No bi çend rey ti soz dana ma û sozê xo ca nêana?

-Wiî! Bi ê Quranê ke to wendo, mi reyna kerdo xo vîr ra. Ez se kerî, willayî, bîllayî ez kena nêkena mi vîr ra şino. Na rey ez sozê verênan dana to ke ez êdî xo vîr ra nêkena.

-Ma vînî, eke ti na rey zî xo vîr ra kera ma do (ko) to ceza kerê. De na rey vaje, ti werişta xo ser û ti winî xingilnaye se ra şina?

Kole mat mende, bi ê çimanê xo yê zeytunîyan ewnîyay aye ra û bê zerrîya xo va:

-E laaa, xora ez zana ke germ bo, tîje bo, xemê to nîyo! Ti key biwaza ti şina serê koyanê berzan ser, uca awa serdine şimena û xo germî ra pawena. La ez sey to nîya. Ez werişta mi va ez ro çem şêrî, tîkê xo honik kerî.

Nê vatişan ra pey xatir mîlçike ra waşt û hêdî-hêdî ê seracêrî ro kerd war.

Gama ke resa çem, ewnîya ke tutê dewe hê kenarê çemî de kewenê awe. Dîyarê înan de yew dare estbî. Şiye binê a dare de rokewte û temaşeyê înan kerd. Mat mendibî, ewnîyêne tutan ra. Kelegerma hamnanî de awekewtiş weş bi.

Nişka ve ra yew hargûşe mîyanê kerran ra vejîya û va:

-Piff! Xeyr o, ti wina matmenda ewnîyêna tutan ra?

Vengê hargûşe ra tay ciniqîyay, hetê vengî ra fetilîyay û va:

-Çelp-çelp. Hargûşa tersoneke, ti ça ra vejîyaya?

-Mi ra mevaje hargûşa tersoneke. Ez êdî tersoneke nîya. De vaje, Kola rikine, ti tîya de se kena?

Kole bi xo bawer û bi fekwêş va:

-Erê de bê xo rê biewnî nê tutan ra. Çend weş asnawî kenê. No germ de asnawî zaf weş a. Ez wazena bikewî awe û biney asnawî bikerî.

Hargûşe werişte her di linganê peyênan ser, sereyê xo têşana û va:

-Rasta zaf germ o. To ereq zî dayo û no germ de awekewtiş weş o la no gure gureyê ma nîyo. Ti ça (kotî), asnawîkerdiş ça!

-Ney, mi qerarê xo dayo, ez ewro kewena çem û asnawî kena. Ez

rewna tîya de mexel kewta û mi mirda xo temaşeyê nê tutan kerd, mi dî ke ê senî asnawî kenê. Ez hol musaya.

Tutanê dewe yew kerreyê berzî ser ra xo eştêne gola çemî û asnawî kerdêne. Qederêk ra, tutan kincê xo dê xo ra û rayîr kewtî şîy.

Kole weriştê we û va:

-Tutê dewe şîyê, na rey dora min a!

“Meee!” va û şîye ê kerreyê berzî ser o vinderte. Xo ra cêr ewnîyay.

Xoeştişê tutan ard vîrê xo, va:

-Xoeştiş asan o. Ez eşkena xo tîya ra bierzî û sey tutan asnawî bikerî.

Hargûşe goşdarî kerdêne. Va:

-Ez bala xo dana to, rasta zî nîyetê to esto ke ti xo nê çirî ra bierzê war. Ti gêj bîya yan ti xergelê xo bi mi kena?

-Ney. Ez ne gêj a ne zî ez papizê xo bi to kena. Germ o. Mi ereq dayo, ez wazena asnawî bikerî ke xo honik kerî. Eke nêkewto to sere, ti do nika bivînê ez senî asnawî kena. Ê tutan xo serî ser eştêne, ez zî wazena xo serî ser bierzî la qoçê mi çin î. Gelo eke ez xo bi serî ser bierzî çîyêk bi sereyê mi beno yan ney?

Seba ke hargûşe êdî bawer kerd ke Kole xo ê tîrî ra erzena, waşt aye rê ardim bikero. Werîştê her di linganê xo yê peyênan ser û va:

-To hende temaşeyê tutan kerd la reyna zî ti nêmusaya. To nêdî ke polê înan vernîya sereyê înan de bîy? Ganî ti zî her di linganê xo yê vernîyan, vernîya sereyê xo şanê ke çîyêk bi sereyê to nêbo.

-Rasta zî wina bî. Ez zî wina bikerî, va û şîye ê kerreyê berzî ser, xo ra cêr gole ra ewnîya. Keyfê aye gole rê ame. Leweyê kerreyî ser o weriştê her di linganê peyênan ser. Her di lingê xo yê vernî çend rey berdî-ardî û gurm xo sereyî ser eşt. Va şeelp ginayî awa gole ro. Awa gole şîye-amîye, bilqî ginayî piro. Pêlî weriştê we û şîy ginay kerreyanê kenarê gole ro. Bize binê awe de vîndî bîye. Qederêk ra pey vejîya awe ser.

Senî ke vejîya, çend rey pişka. Awe zinc û fekê aye ra şîbî. Pişkayîşê aye ke ravêrt va:

-Meee! Meee!

Sereyê aye tena awe ser o asêne. Her di lingê xo yê vernî, şelp û çelp dêne awe ro.

Hargûşe bi meraq ewnîyênê aye ra. Werîştê her di linganê peyênan

ser û va:

-Senîn a? Asnawî senîn a?

-Oxx! Asnawî weş a, zaf weş a!

Mîyanê gole de hebê vinderte. Ewnîyay ke şina binê awe. Xo bi xo va:

-Rey-rey tutî mîyanê awe de vindertêne. Qey ez nêşkena linganê xo ser o vinderî?

Waşt ke linganê xo ser o vindero. Xo verada bin. Ewnîyay ke ney, şina binê awe. Hema lingê xo yê peyênî tîkê têşanayî û reyna vejîyay awe ser. Semedo ke nêşo binê awe heme çar lingê xo leqnayî. Senî ke wina kerd awe ser o mende. O wext fehm kerde eke a zî linganê xo bero-bîyaro awe ser o manena.

Sereyê xo awe ser o verda û bi linganê xo yê vernîyan awe ro xo kaş kerde. Her di lingê xo yê peyênî zî awe de berdê-ardê.

-Meee! Ez awe ser o vindene, va.

Fetiliya hargûşe ser. Hargûşe huyayayîş ra piştî ser o kewtibî. Senî ke a wina piştî ser o dîye, na rey Kole huyaye û va:

-Tersoneka goşmertale, qey bîyo fîqa-fîqa to, ti huyena?

Hargûşe xo rast kerd û bi huyayîş hetê aye ra ewnîyay. Dî ke a ha mîyanê gole de, cayê xo de sey dergûşe şina-yena, şina-yena. Senî ke a wina dîye, cayê xo de bîye sey kerra mende. Va:

-Erê qey gole xorîn nîya, ti nêşina bin?

Biza Kole bi keyf asnawî kerdêne û bi no keyf zî cewabê aye da, va:

-Xorîn a la ez asnawî kena, coka ez nêşina binê awe. Oxx, çi weş o!

Hargûşe cay xo de qîrray va:

-Eke xorîn a, de şo bin ke ez bizanî ti rast vana.

Biza Kole binê çiman ra ewnîyay aye ra û her çar lingê xo vinderayî. Senî ke lingê xo vinderayî ca de şîye binê awe û bîye vîndî.

Hargûşe vîndîbîyayîşê aye rê mat mende û xo bi xo va:

-To dî mi se kerd! Rîyê mi ra beno ke bifetisiyo. Eke bifetisiyo ez do çi wele xo ser ro kerî!

Hargûşe wina xemgîn û matmenda ewnîyay gole ra la dî ke bilqî kewtê awe ser, nişka ve ra sereyê Kole vejîyê û reyna hetanî milê aye awe ser o eysa. Senî ke sereyê xo vet, fekê xo ra qasê uskurayêk awe ro xo vernî tuf kerde û va:

-Oxx, asnawî çî weş a!

Hargûşe çil da xo ra û hetanî kenarê gole amîye, vera bize de vinderte û va:

-Werrekna ez zî sey to nika mîyanê awe de bibîne. No germ de awekewtiş rasta weş o.

Biza Kole êdî bi heme çar lînganê xo asnawî kerdêne. Mîyanê a gole de bibî şelpa-şelpa aye û gole serobin kerdêne. Muyê aye, gole ser o aye dima sey potî şînê-ameynê. Rey-rey sereyê xo kerdêne binê awe û vetêne. Demêko derg wina bi zerrîya xo asnawî kerde.

Dima, ver bi kenarê gole amîye û gole ra vejîyay. Amîye verê hargûşe de vinderte û sey kesêka serwexte a şîret kerde, va:

-Tersoneka tersonekan! Ganî kes heme çîyî ra nêterso. Samedê serkewtişî cesaret lazim o, cesaret!

ELO DIZD

Arêkerdox: **Seleh PAK**

Dewêke bena, merdimêke zaf tembel tede beno, karêke nêkeno. Namey yê El beno. Xu rê vano ez se kerî, vano “Wele ez şîrî dizdî bikerî”. Di-hîri rey a dewe de dizdî keno, şar hendî ê nas keno, te ra vanê Elo Dizd.

El nata gêreno, weta gêreno, di hebî hevalan xu rê vînenno, îne ra vano, “Ma şêrê dizdî”.

Zaf şînê, tay şînê, şînê bajarêke. Bena şewe, gêrenê nêgêrenê yew îne nêhewêneno. Şînê cayêke hanênê embarêke pirrî sole wa, vanê “Wele ma emşo xu rê etya bê”. Yo embar zî verê dengizî de wo. Xeberî danê heta nîmey şewe. Wir dî hevalê yê rakonê, El ranêkono. Hanêno ke qîrîyêke dengiz ra şî, çîke te ra vecîya, hame hebêke hevalê yê berd û kewt dengiz, bi vinî. Piçêke vindeno, hanêno hancî zî veng dengiz ra vecîya, yo hevalê yê bîn zî berd û xu eşt dengiz. El vano, “Wele ena rey min beno, ez se kerî?” Ûca, gava ay doran gêreno, hanêno zerey embarî de tenekeyêke rûn esto. Ay rûnî keno sole ro û agir nano pa. Kile kona ci û beno şeçe-şeça sole. El xu dano hetê peynî. Hanêno hancî veng dengiz ra vecîya, hew ke dî hebêke dêwêke kewt mîyanê beryay, çîyêkew zeke torzîn mîyanê çîmanê ê wa. Dêw hame, -yê agir nêdîyo, nêzano- yo hame xu li agir qelebna, agir kewt pûrtikê yê; bî zariye yê, şî kewt zerey aw. El ya şewe ûca beno, serê sibay kono reyîr yeno keye.

Nata gêreno, weta gêreno, hancî di hebî hevalan vînenno, vano, “Bêrê ma şêrê dizdî”.

El û ay wir dî hevalê xu şînê. Zaf şînê, tay şînê, raştê hebêke şikeftî yenê. Beno şewe, şînê zerey ay şikeftî. Hanênê ke bi şan, bizî hamey zerey şikeftî. Hamey û hamey, zerey şikeftî bi pirrî bizî. Hanênê ke hebêke hûtêke zî dima îne hame. Sîyêke ûca wa, çewres merdim nêşkeno

ya sî berz kero. Yê ya sî eşte zerey beryay şikeftî, hame agir kerd we, hebêke şîşêke eşte zerey agirî, kerde sûre. El hanîya ke hame, hame verê hevalê yê; şîşe kerde hevalê yê de, berd da serê agirî, we pewt werd. Hancî şîşe eşte agir, ena rey arde kerde hevalê bînî de; yo zî berd da serê agirî, pewt. Nîme werd nîme ûca verda û şîşe eşte agir, va:

-Elo, eno nîme û ti zî reyêke bîne!

Û kewt ra.

El hanîya ke bî xire-xire yê, we rakewt. Hebêke çimê yê kor o, çimêke tenî yo. El şî, a şîşe agir ra vete, berde kerde ay çimê saxî de û vazda şî kewt mîyanê bizan. Dêwî ya şîşe çimê xu ra vete, bî zare-zare yê; ûca gêra nêgêra yê El nêdî. Va:

-Hero ti go se ra şêrê? Qey serê sibay ez to nêqefelnî?

Hebêke tûşkê yê w' zaf rind beno, name yê zî Mecîd o. El ano ay tûşkî sere birneno. Poste yê te ra veceno. Xu keno zerey a postî.

Beno serê sibay. Dêwê to wirzeno we, a sî zerey beryay ra veceno. Nîngêke xu erzeno natê beryay nîngêke erzeno wetê beryay. Û ay bizan hemine sehnenno, hemine heb bi heb dest keno ke pê El mîyanê îne de nêşêro teber. Bizî nîme benê, El zî yeno, dêw destê xu dano serê paşte yê û vano:

-Mecîd, eyro heywanî miqatey to, heta ez Elî biqefelnî.

Elê to şîno teber. Bizî zere ra qedênê, dêw vano:

-Hero ti go se ra şêrê min rê?

El teber ra vano:

-Ez nanîka tîya, ez hamîya teber.

-Elo, ti seyîn şîyê teber? To xu kerd zerey postey Mecîdî?

-Min çimê to vet, min xu kerdo postey Mecîdî. Ti hevalanê mi kişênê!

Dêw zaf kerebêno. Vano:

-Elo! . . .

-Ha!

-Giştaneyêkê mino zaf rind esto. Bê tîya, ez bidî to, wa to rê bo.

-Nê, ti go min biqefelnê.

-Hon, ez berzî.

Gêno erzeno. Elê to ay giştanî gêno keno gişte xu.

Dêw vano:

-Elo, to giştane kerd gişte xu?

-E!

-Hero ti min rê ûca vinde, heta ez bêrî!

El gava hanêno ke nêşkeno nînge berzo, erd yê pêgêno. Giştane zî nêvecêno. Gêno gişte xu tera keno.

Dêw hînke ca şino, vano:

-Elo, ti ça y?

-Ez nanîka tîya!

-Elo, qey to gişte xu tera kerda?

-E wele, min gişte xu tera kerda.

Dêw kerebêno, guneno erd ro. Maseno, beno zeke def, vano şîrq û cêra şino. Pirya El yê kerebno.

Elê to ay bizan pêrine gêno û yeno keye. Di-hîri serrî bi ay bizan îdare keno, ay bizî zî qedênê. Dizdî karêke pîs o, peynîye dizdî çinîk a. Elê to hancî nata gêreno, weta gêreno, di hebî hevalan vînenno. Vano, “Haydê ma şêrê dizdî”.

Zaf şinê, tay şinê, şinê hebêke merge. Hanênê hebêke estorêke weta vecîya, dêwêke hanîko serê paşte yê de, hame. Hebêke kutike zî dima yê wa. Dêw hame verê îne de vindert. Estorê xu ra hame war, estorê xu girê da. Yê her hîri zî qefelnay, destê îne pey îne de girê day; erd ada, yê kerdî binê erdî; serey îne tenî teber ra verda.

Namey kutike yê zî Fîne beno. Vano:

-Fînê, enî teslîmê to, heta ez bêrî.

Û nişeno estorê xu, şino.

El hanêno ke a Fîne erd ada, ada û bî vinî. Hinî ke vînenno hevalê yê kişte yê de va qîj, milê yê kişte ser qelebîya. Gava hanêno, Fîne vecîya, heme bîya gunîne; xu daw pîzey yê ro, yo kişto. Hanêno hancî Fîne erd da a, da a, bî vinî. Hanêno hevalê yê w' bîn zî, va qîj, milê yê kişte ser qelebîya. Hanêno Fîne vecîya, hancî bîya gunîne. Vano, “Ez se kerî? Wele ena rey dore min a”. Xu têdano, leqno, destanê xu feletno. Wir dî destanê xu verê xu de pêgêno, vano, “Ya bêro ez milê ya bigîrî, ya bixeneqnî, bikişî”. Hanêno ya erd da a, bî vinî. Hew ke vînenno verê yê de vecêna. Milîçike ya gêno, ya xeneqno. Xu têdano, xu leqno, leqno, xu erd ra veceno. Vano, “Wele enka dêw go bêro, ez se kerî?” Hanêno ke hebêke dehlêke zehf derge hanîka ûca. Hebêke darî zî ûca beno. Ay darî gêno, şino serê dehle. Henkî vindeno, hanêno dêw vecîya.

Dêw hame, hanîya ke hebêke tede nîyo. Yê ay wir dî û Fîne vetî teber, va:

-Hero ez enka to qefelnena, ti go se ra şêrê?

Nişeno estorê xu, şino. Ay doran çîqa reyîrî estê ke kiçî bi nîngan saetêke şêro, dêw bi estor şino. Zaf beno rincan, yeno binê a dehle de vezelêno. Vano:

-Wey limino! Min însan ana nêdî. Eno perra, se bi? Hanêno ke hanîko serê dehle de. Dehle ro kono dîyar, vano:

-Hero ti go se ra şêrê?

Şino nîzdîkê Elî.

El darî dano destanê yê ro, tera keno. Dêw dîyarê a dehle ro kono war, mireno. El hînkî serê a dare de vindeno, vano belkî qesta ana keno. Hanêno xu tênedano, serê dehle ra yeno war ke merdo.

Cilanê yê, yê ra veceno, dano xu ra û nişeno estorê yê. Vano, “Estorê yê şêro ça, ez go şîrî ûca”. Hanêno estorê yê şî verê hebêke koşke de vindert. El sere û çimê xu gêno, hanêno hîri hebî cinî ûca ra vecîyay hamey, jobînan ra va:

-Wîî, dêw eyro çîrê anakî yo? Çîrê estor ra nîno war? Kuftê yê gênê, estore ra anê war û destê yê gênê, benê dîyar. Jobînan ra vanê:

-Wele qey nêweş o, vengê xu nêkeno.

Persenê:

-Ti çîra xeberî nêdanê?

El sere û çimê xu keno a, meselay xu îne ra vano. Vano:

-Wele Fîne di hebî hevalê min kiştê, min zî dêw û Fîne kiştê.

Yê vanê:

-De ti bibe mêrdey ma, ma xu rê etya bê, heme çî ma esto.

El hanêno di hebî bîyê extîyarî, hebêke ciwan a. Te ra vano:

-Enî wir dî nê, ez to bena. Zerdê to, çî to esto şo bîyare, ez to bena.

Ya vana:

-Wa bo.

Ya hînkî zerdanê xu û peranê xu gêna. El yeno nişeno estore, ya nano pey xu ro. Yeno dewe xu.

Hebêke erdê yê beno, şino serê yê erdê xu de hebêke gûme virazeno. Vano, “Wele peynîye dizdî çînîk a, ez xu rê tîya nişena ro, kar kena”. Ay

zerdan û peran dano bi heywanan, ûca maneno. Tûtê yê benê û benê pîlî.

Şewêke bi şewe, El şino teber. Gava hanêno, hîri hebî dizdî nanîkê teber ra. Dizdî şinê serê banî. Şinê serê locine de vîndenê, vanê key bikoy ra, ma şêrê heywanan berê. El şino lacanê xu ra vano:

-Bêrê tîya, ez şima ra meselay xu vacî.

Meselay xu vernî ra heya peynî vano. Vera zî vano:

-Law, wesîye mi şima bo, şima dizdî nêkerê! Peynîye dizdî çinîk a. Banî ene day şima zî min mêrdey ya kişto, min arda, şima tûtê ya y'.

Ay dizdî serê banî de goştarîye yê kenê, vanê:

-Wele law bira zî dizdî pîs a. Haydê ma xu rê şêrê keye.

Û şinê key xu. Yê zî hendî tobe kenê, dizdî nêkenê.

Xeberoşka ma dîyaran,

Rehme li day û bayê goştaran.

TAYÊ ÎDYOMÎ (*)

Murad CAŒAD

Birêz Roşan Lezgîn,
Mi kitabê to, *Ferhengê Îdyomanê Kurdki*, wend. Ez pê qayîl biya, keyfê mi pê ame. Ez to pîroz kena ke to berhemêko hêca amade kerdo û dayo bi xizmeta wendoxan û eleqedaran. To vateyê verênê kitabî de nameyê çend kesan dekernayo/zikirnayo. Nê berhemî de emegê kamî ke esto, ez hemîne rê sipas kena. Ê weş û war bê.

Ez pulurij (dêrsimij) a. Wexto ke mi kitabê to wanit, derûdorê ma ra tayê îdyomî amey mi vîrî. Mi vat, ez do nînan Roşanî rê birusnî. Çîyo ke mi ardo pêser derg û dila nîyo. La çiqas beno wa bibo. . . O yo ke çend merdimê hêcayî ziwanê ma ser o zor û zehmet ancenê, ganî ma wendox û eleqedarî zî, çiqas ke destbera ma yeno, ci rê bibê ardimkar.

Na xebata min a kilmeke de tayê şaşî û xeletîyî estê. Hetê rêza alfabeî ra mi zaf diqet nêkerd. (Tenbeliye ra yo!) Tayê îdyomî kitab de estbîy feqet formê xo cîya bîy. Mi leweyê/leyê înan de kitab de çitur ê, nusnayo. Mi manaya îdyoman derg û dila îfade nêkerda. La ez bawer a; zêde bo, kêmi bo fehm bena. Mi vat, derg û dila îfadekerdiş karê Roşanî yo!

Ez kar û xebata to de, to rê serkewtiş nîyaz kena. Ez hêvî kena ke nê rîpelî yê ke mi nusnayê kewenê bi destê to.

Silam û hurmet.

Hepisxaneyê Bursa

25.01.2006

Murad Caşad

(*)Birayo erjaye, nuştoxê kovara Vateyî birêz Murad Caşadî hepisxane de di sey tene îdyomî arê kerdê, manaya înan nuşta û destnuşteyê xo, seba ke edresa mi ey de çin a, birayo erjaye birêz Deniz Gunduzî rê şawitê. Ey zî zehmet kerdo, goreyê destnuşteyî ra komputere de nuşte û Înternetî reyra mi rê sey dosya şawitê. Dima, mi zî heme kontrol kerdî; çismêk mîyan ra vetî, hem hetê formî ra hem hetê mana ra rast kerdî, ziwanê înan redakte

adirê. . . wedardayîş: . . . perîşan kerdiş, . . . kerdiş halêkê xirabî

Ez naye to rê nêverdena, *ez adirê to darena we!*

ameyîş k. . . an ver: deketiştî mîyanê halêkê perîşanî, îflas kerdiş, sere ronayîş, per û perîşan bîyayîş; kewtiştî destê dişmenanê xo

ameyîş zîwan: 1)(seba çîyanê ke qîsey nêkenê) qîsey kerdiş 2)(seba tutanê sebîyan, seba pîtan) êdî qîsey kerdiş, êdî xeberî dayîş

aqil sere de nêmendîş: xo şaş kerdiş, gêj bîyayîş; hişê xo vila bîyayîş

aqil sere ra şîyayîş: b. **aqil sere de nêmendîş**

aver û naver qîsey kerdiş: ziwandergîye kerdiş, uqelatîye kerdiş, hedê xo nêzanayîş

Barê ma giran o, herê ma zî çin o ma ser nî!

No vate, halê bêçareyîye de yeno vatiş, yanî, kes çin o ke ardimê ma biko, ganî ma bi xo barê xo hewa nî.

bargiranîye ver de bîyayîş: b. **kewtiştî bargiranîye ver**

bêçîka/engîştî xo boye kerdiş: çîyo ke nêno zanitiştî, derheqê ey de qîsey kerdiş, texmîn kerdiş
Ti kotî ra zanî, qey to bêçîka xo boye kerda?!

Belûye dare ra ginaya waro, vato "Na dare çiqas qertîşin a!"

Kesê ke bi eslê xo qayil nêbenê, eslê xo nizm vînenê, seba înan yeno vatiş. Yan zî seba rewşêka wînasî yeno vatiş.

kerd. Ez qismêkê nê îdyoman pêşkêşê wendoxanê kovara ma Vateyî kena. Seba nê eleqeyî ez Muradî rê û seba ezîyetê nuştîş û şawitiştî zî Denizî rê zaf sipas kena.

Badê ke **Ferhengê Îdyomanê Kurdî (Kirmanckî/Zazakî)** çape ro gîna, xebata min a arêkerdişê îdyoman dewam kerd û kena. Kitab de 2691 tene îdyomî estbîy. Nîka pa nêyê ke birayo erjaye Muradî şawitê, bi hawayêkê çape rê amade, destê mi de hûmara înan resaye 3782 teneyan. Wendox û nuşttoxê ma yê erjayeyî yê ke wîna bi zanayîş zîwan û kulturê ma ser o hesap ê, ez xebata hemîne ra îstîfade kena. Ez hemîne rê yew bi yew sipas kena.

Mi heme formî nêrkî nuştî. Nimûne:

Ez vana "heş no yo", **o vano** "rêçe na ya!"

Mi tena bi formê nêrkî nuştî la wendox şêno zêhnê xo de sey nuştîşê cêrênî bi formê makî zî fehm biko:

Ez vana "heş no yo", **a vana** "rêçe na ya!"

Yan zî wîna, zafhûmar fehm biko:

Ma vanê "heş no yo", **ê vanî** "rêçe na ya!"

Roşan Lezgîn

bi edebê xo ronîştîş bi edebê xo werîştîş: biûsul bîyayîş, ar û şerme zanayîş, biedeb bîyayîş, exlaqê xo rind/baş bîyayîş; qayde û edetan rê rîayet kerdiş

binê lewan ra huyayîş: nimitikî huyayîş, huyayîş la huyayîşê xo bellî nêkerdiş

binê lewan ra qisey kerdiş: 1)nimitikî qisey kerdiş, bi vengêko nizm qisey kerdiş 2)bi zerrîserdiniye qisey kerdiş, seba qiseykerdişî nîyetê xo çin bîyayîş 3)heridîyaye bîyayîş

Zafane kesê heridîyayeyî yewbînî de binê lewan ra qisey kenê.

bîyayîş qeda/bela (qeda û bela) kewtiş keyberê/berê kesî: b. kitab de: **bîyayîş gonî û dekewtiş kewçika kesî**

can xo fek a kerdiş: heme zehmetî dayîş verê çimî ya

canê . . . werdiş: b. kitab de: **goştê canê kesî werdiş**

No lajek bîsiklet vano yewna çî nêvano, êdî canê ma werdo!

canî ver de bîyayîş: b. **ruhî ver de bîyayîş**

ci amayîş/ci ameyîş: ci rê baş ameyîş, ro ci weş ameyîş; sihetê ci rê faydeyê xo bîyayîş

ci şikîyayîş: rindekîya bejne rê weş ameyîş, ro ... ameyene, ra ... şikîyayene; tîtalek ameyîş

Kincî weş şikîyayê ci.

Zimbêlî rindek şikîyayê ci.

ci şîyayîş: mendiş ci, dirûvê xo şîyayîş ci

cila sîyaye pira dîyayîş: 1)bêhêvî mendiş, hêvîya/omidê xo nêmendîş, dest û payê xo şikîyayîş 2)şîni bîyayîş, wayîrê merdeyî bîyayîş

çehreyê xo tîrş kerdiş: b. kitab de: **mirûzê xo tîrş kerdiş**

çemçikê şeytanî bîyayîş: zaf şeytaniye kerdiş, mûzir bîyayîş, qet cayê xo de nêtebitîyayîş

çilaya xo veşayîş: hetê sihetî ra weş û war bîyayîş, qet nêweşîyêka xo çin bîyayîş, sihetê xo ca de bîyayîş

çim ci ginayîş: dîyayîş, vînayîş, rastê ci ameyîş, çim piro ginayîş; kewtiş verê çimî

çim û birûyî ser de/ro kay kerdiş: b. **çim û birûyê xo kay kerdiş**

çim û birûyê xo kay kerdiş: 1)zaf qurnaz/çimakerde/hesabkar/fenek bîyayîş 2)zaf keyf kerdiş, zaf keyfin bîyayîş

çimî gindir kerdiş ser: bi hawayêko tehdîdkar nîyadayîş, bi nîyetê pirodayîşî nîyadayîş

çîzo-mîzo kerdiş: îtiraz kerdiş, mizmiz kerdiş; xo gure ra dayîş kîşte, zexeliye kerdiş

çîzo-mîzo nêzanayîş: îtiraz û mizmiziye qebul nêkerdiş

Ez çîzo-mîzo nêzana, ti kotî ra anê biya!

dar û kemer . . . rê bermayîş: b. kitab de: **dar û ber . . . rê bermayîş**

dar û kemer tede amayîş/ameyîş zîwan: b. kitab de: **dar û ber tede/teder ameyîş zîwan**

dest berdiş bi xo: b. kitab de: **dest bi xo kerdiş**

dest binê kemere/kerra de bîyayîş: 1)mecbûr bîyayîş, sewbîna çareyê xo çin bîyayîş

2)berpîrsîyarîyêka girane girewtîş xo ser, wezîfeyê xo giran bîyayîş

dest eştiş ci: ardim kerdiş, ci rê ardim kerdiş

dest ronênayîş: lej û qewxa de qet nêvindertiş, misêwa xebitîyayîş, hertim pêrodayîş, dest xo ra veranêdayîş, teslîm nêbîyayîş

dest resayîş verê fekî: hetê maddî ra tenge ra xelisîyayîş, halê xo hebêk hol/rind bîyayîş; tenge/ çinbîyene ra xelisîyayîş; nanê xo bi destê xo qezenc kerdiş

dest resnayîş ci: 1)piro dayîş, kuwayîş 2)peyda kerdiş

Destê mi meresne xo ha!

dest rûn û hingimên/engemîn de bîyayîş: karê xoyo zaf muhîm estbîyayîş, zaf meşxul bîyayîş

b. kitab de: **dest mîyanê rûnî/ruwenî de bîyayîş**

dest rûn/ruwen û riz de bîyayîş: b. **dest ruwen û engemîn de bîyayîş**

dest û lep a şîyayîş bi gî: bêmetod/bêûsul û bêtore gureyayîş b. kitab de: **bi dest û lep mîyan kewtiş**

destbere ameyîş: eşkayîş, şênayîş

Destbera mi yeno ke ez to rê binusna.

destê kesî ra ewnîyayîş/nîyadayîş: kesî ra ardim pawitiş, ihtîyacîya xo pê bîyayîş, ci ra hêvîya ardimî de bîyayîş

destê xo dar/çuwe girewtîş: êdî pîl bîyayîş, êdî heq û huqûqê xo pawitiş, heq û huqûqê xo rê wayîrîye kerdiş; heqê xo ra ameyîş

destê xo şîyayîş bi dar/çuwe: b. **destê xo dar/çuwe girewtîş**

destî pê şanayîş (dest bi yewbînî dayîş): yewbînî de hemkarîye kerdiş, piştgirîya yewbînî kerdiş; pîya gureyeyayîş

destûr dayîş: îcazet dayîş, mazbata dayîş, wezîfedar kerdiş

ser de ameyîş: pede ameyîş, ameyîş sare

Mi ser de ameya, ez zana ke peynî se bena!

ÇEWLÎG Û DÊRSIM RA DI VARYANTÎ LAWIKA XIMXIM

Arêkerdax: N. Celalî

ERÊ XIMÊ

Xime şîya serê banî
Leçega mi mîyanê barî
Nata bê, lewê panî
Vindero cema şonî

Xime şîye dere ro
Domanî şî dorme ro
Paskule day herme ro
Xime day dere ro

Ximê, meso çê şarî
Xortê şarî biyê harî
Çapul danê to ro
Şiknenê mîyanê barî

N' erê Ximê Ximê Ximê
Ez nayê to ra vana
To rindek a hona to ra vana

Mintiqa: Dêrsim

Çime: Mevsimsiz Kar (2000), Umut Altınçağ, Kom Muzik, İstanbul.

XIMXIMÊ

Ximximê wa bo wa bo
Del delê wa bo wa bo
Wa min tu r' bîn birr' sîya bo ⁽¹⁾
Wahar min tu Alla bo

Ser Hezîyerûnî ⁽²⁾ tum o
Bîn Hezîyerûnî tum o
Şawen mîn Mîyalûn ⁽³⁾ dimo
Bîyerîn vêwê Ximxim o

Ser Hezîyerûnî tum o
Bîn Hezîyerûnî tum o
Pêrin Ximxim matrim ⁽⁴⁾ o
Şawên xwendîyûn dimo
Wa bîyer' vêwê Ximximo

Ximxim şina mîn vay ra
Pay şina sîlî gay ra
Sil pernena malay ra
Belay Ximxim Allay ra

-
1. *Wa bîn birr' sîya bo*: Wa binê leman/leyan sîya bo. Mecazî: Wa vewre bihelîyo.
 2. *Hezîyerûn*, yew dewa Çewlîgî ya.
 3. *Mîyalûn*, yew dewa Çewlîgî ya.
 4. *Matrim*: Yew cins qumaş o ke wextê verî de pê pirên (pêrîn) deştînî.

Tarî aşmê nîsûnî
Hes û Wisif vêşûn î
In wîr dîyûnî z' pîyeşûnî
Kê Xêl Heydî raşûnî

Ximximê wa bo wa bo
Del delê wa bo wa bo
Wa min tu r' bîn bîrr' sîya bo
Wahar min tu Alla bo

Mintiqa: Çewlîg

Çime: Mi na lawika anonîme yew kasetê Rençber Ezîzî yê ke bi teyîbe qeyd bîyo ra nuşte. Tayê cayan de nêamênî fehmkerdiş, bi ardimê kekê Rençber Ezîzî, H. Mehmed Alî mi nuşte. Bi vatişê ey, Ximximê yew lawika hîna derg a. La ma goreyê vatişê Rençber Ezîzî nuşte.

SÊWAZ DE GOLÊ KIRMANCAN: QEREBEL

Huseyîn KARAKAŞ

Qerebel rast se yew gole yo. Derûdormeyê xo pêro eşîrê ke kirdaskî qisey kenê, yanê qoçgîrîjî, sadijî, canbegijî, kurmesijî û tayê dewê tirkan ê. No ca, se-se û pancas kîlometre başûrê Sêwazî de, mabênê Koyê Îlalî, Koyê Gurlevîk û mabênê deşta Berekete de maneno. Erdê xo eynî sey Dêrsimî birra, ko, dere û derxule yê. Hêgayê xo pêro kaş û kemer ê. Karê zîretî nêbeno yan kî (zî) raver nêsono.

Mintiqaya Qerebelî de, pêro pîya vîst û hewt dewî û mezrayî estê. Nê dewan pêrone de şaro ke kirmanckî qesey keno nişeno ro. Îdarekerdişê na mintiqa, verê cû, di-hîrê dewan ra ber [teber] pêro qeza Zera (Zara) ser o bîyo; hema hukmê dewlete hende çin bîyo. Dewî xo mabên de hîrê eşîr ê. Nê eşîrî zî çarekan (çareko), doudan (doudo) û badkan (badko) ê. Nê doudan ra tayê xormeçik ê û tayê kî tayê eşîranê bînan ra yê. Kitabê Munzur Çemî “Hotay Serra Usivê Qurzkizî” de qalê Çê (Keyeyê) Monqilî beno. Ê keyeyê Monqilî dewa doudan de yê. Nameyê dewe Qewax a. Badkijî eslê xo de lolij ê û Qerebel de nînan ra “giniji” vanê.

Serewedaritiş û pêrodayîşê Qoçgîrî ra tepîya tirkan na mintiqa de hukmê xo kerdo zîyade. Dewa Bekparî de qereqol viraşto. Îdareyê dewan cîya kerdo. Tayê dewî kerdê mîyanê sînoranê qezaya Dîvîrgî (Divriği), tayê kerdê mîyanê sînoranê Qanqale (Kangal) û ê bîni kî qezaya Zera ser o mendê.

Şarê Qerebelî pêro dêrsimij ê. Bi texmînî, naye ra di sey serre raver keye-keye Dêrsim ra koç kerdo, amê noca, bîy zaf. Mîsale, eşîra ma badkijî/ginijî, goreyê vatişê kalan hewt azî (neslî) raver Dêrsim ra vejîyaya. Pîyê mi şecereya (secera) ma hurdî-hurdî zano. Kalikê ma Dêrsim de dewa Panî de bîyê. Dewa Panî nika girêdayîya Qisleyî (Nazimîyeyî) ya. Êdî çi sebeb ra beno ez rind nêzanena, pîlê ma ke

nameyê xo Bad bîyo na dewe ra bar keno hetê Erzînganî ser yeno. Demê çerx dano, peynî de hetê Koyê Sarpane de koçê xo nano ro û uca wextê maneno. Koyê Sarpane, sînore Erzîngan û Sêwazî de, nêzdî Dîvirgî de yo.

Badî ra çar lajî benê. Nameyê lajanê xo yew Cencalî, yê diyîne Mexs, yê hîrêyine Ataşalî û yê çarine kî Wusên o, ci ra Wus (Us) vanê.

Bad bi xo Sarpane de mireno. Nîsa domananê xo rind nêşona. Na fine (fa) kî uca ra bar kenê yenê Qerebel. Nika dewê esta nameyê xo Ataso yo. Êno vatiş ke a dewe de nanê ro û demê tepîya benê cîya.

Ataşalî a dewe de maneno. Mexs dewa ke nika ci ra Korpar vanê, bar keno şono uca. Dewê esta peyê cû nameyê xo beno Dewa Pasay, Wus yeno a dewe. O çax na dewe doudan dest de bîya. Cencalî kî yeno verê Koyê Îlalî de nano ro. Nameyê cayê ke Cencalî keyeyê xo nano ro, beno Cencalî.

Nê çar birayî çar goşeyanê Qerebelî de bîyê wayîrê zar-zêçî. Tenê (tîkê) binge kî girewto, bîyê hîra û derûdormeyê xo ser o hukim kerdo.

Verê cû seba (seveta) warê Îlalî ra tirkan de do [dayo] pêro. Yê ma danê piro, tirkan ra yew mireno. Tirkî kî winî bêpiştî (bêpost) niyê. Yê ma nîyadanê ke nêbeno, dewa ke nika nameyê xo Gençalî yo tirkan rê verdanê û bar kenê, yenê Dewa Derî. A dewa bîne nika kî nameyê xo hîna Gençalî yo û tede (tey) tirkê elewî nişenê ro.

Badkijê ke yenê Dewa Derî, nînan ra Çê Memed Axayî bar kenê yenê lewê Wusî. (Memed Axa, tornê Cencalî yo.) Uca, Dewa Derî û Ataso û Korpar ra datîzayî (derezayî) piştî şanenê pê, xisê doudan kenê, dewe înan dest ra gêne (cênê); înan kenê teber. Bi naye kî nêvindenê, dewa ke aye ra Axalî vanê, keyeyê-di keyeyî şonê uca nanê ro, ucayî kî gêne xo dest.

Na mintîqa de yew çem esto, nameyê xo Çemo Pîl o. Nê çemî ser o panc-şeş teneyî arêyê awe bîyay. Keyeyê Memed Axayî nê arêyî pêro girewtê xo dest. Lajanê Memedî ra yew Mirad o. Keso ke ey ra Mirad Paşa (Mirad Pasa) vanê û serewdaritişê Qoçgîrî de nameyê xo vêreno no yo.

Mirad û kalikê mi domananê apê (datîzayê) yewbînî yê. Mirad xo qayîl bîyo. Tenê sîyaset-mîyaset kî zaneno. Roje bi roje hem datîzayanê xo ser o hem kî eşîra çarekan û doudan ser o hukmê xo keno hîra.

Armenîyan (hermenîyan) ra tayê hostayan ano, dewe de xo rê qonaxode rindek dano viraştiş.

Mi bi xo no qonax dî, ez zere de fetilîyo. Di qat bi. Nême kemeranê (kerrayanê) birnayîyan ra, nêmeyo bîn çiyêde sey tuxla ra bi. Serê xo kîremîtkerde bi. Çimeyê xo zaf bîyay. Dewlete kerdibe mekteb. Verê berî (çêberî) de hênîyode rindek kî bî. Du lulîyê xo bîyay û her dîyan ra awa zelale bel dêne.

Nurî Dêrsimî kitabê xo “Tarîxê Kurdistanî de Dêrsim” de qalê qonaxê Mirad Paşayî keno û zaf kî goyneno. O bi xo nê qonaxî de çend rojî mêmman bîyo. No qonaxo rindek û tarîxî ewro êdî nêmendo. 1993 de, êyê ke bîyê çimvêşanê xezîne û zerrnan, çik na pa, veşna. Nika cayê xo wele û herr ê.

Veşnayîşê qonaxî hedîseyode bîn o. Belkî ez nuştayêde bînî de qalê ey kena.

Na dewa ke tede qonax yeno viraştiş, nameyê xo beno Dewa Pasay. Dewleta tirkan no name kerdo “Belentarla”.

Mirad Paşa, serewedaritişê Qoçgîrî de, verê cû hetê qoçgîrîjan de ca gêno (cêno) feqet rew het vurneno. Tayê cengdaranê sadijan û kurmesijan dano dame ro, beno dexaletê (texeletê) tirkan keno. Ê kî desinde (pirde) finê ra dare (darde kenê). Paşa, nameyê xo beno “bêbext”, maneno.

1926 yan kî 1927 de, ê serran de, Dêrsim ra da-vîst cengdarî dizdî ya yenê, zereyê qonaxî de Paşayî kişenê.

Kiştena Paşayî ra tepîya Qerebel de hukmê badkan şikîno. Na rey kî semedê milkê Paşayî ra benê dişmenê yewbînî û yewbînî ra merdiman kişenê. Kalikê mi Beg û tayê bînî na tertele de kişinê.

ÇEND ÎDYOMÎ

Arêkerdax: Serdar BEDIRXAN

aqil hewa kewtene: xapîyayîş, ameyîş xapênayîş

aqil pernayene: delu bîyayîş

aqildê serî ra kerdene: xînt kerdiş, delu kerdiş

aqil ver şîyayene: b. **hêş ver şîyene**

aqil ver şîyene: b. **hêş ver şîyene**

bin te (ti) ra şîyayene: b. **bin te (ti) ra şîyene**

bin te (ti) ra şîyene: omid tede nêmendîş

Hinî binê ma te ra şîyo, ma qayîl nîyî rîyê înan bivînî.

binê xo bestene: pereyî pêser nayîş, pê/dewletî/dewlemend/zengîn bîyayîş

Ma reyra binê xo best, binê xo kîpa kerd, xoma ma het nêvindena.

binê xo dekerdene: pereyî pêser nayîş û hetê maddî ra hinî mahtacê yewî nêbîyayîş

boya xo teng kerdene: hêrs bîyayîş

cayê qut werdene, cayê hakî kerdene: îhtîyacîya xo cayêk temîn kerdiş labelê menfetê xo cayna resnayîş

ciwenê parênî vay dayene: meseleyê verênî ardiş rojeve, behsê çîyanê verênan kerdiş

çare çare şanayene: tê rî de vindertiş û munaqaşa kerdiş

Eke raşt î, wa bêrî çareyê xo çareyê mi bişanî.

çim bede ginayene: b. **çim piro ginayene**

çim bere ginayene: b. **çim piro ginayene**

çim bide ginayene: b. **çim piro ginayene**

çim kewtene: bi şeklê xo yewî/yewe ser o baş tesîr kerdiş

çim pê ra nênayene: b. **çim pêser nênayene**

çim pêser nênayene: hewn a nêşîyene, nêbusayene, nêwutene, xow ra nêşîyene, xow de nêşîyene, kîşt a nêkewtene; hayik/hayîg/haya/

aya bîyayîş

çim piro ginayene: bêhemd vînayîş, bêhemd dîyayîş; vînayîş, dîyayîş

çim ser o bîyayene: b. **çim sero bîyene**

çim ser o bîyene: hemet/muhafeze/miqat/qayît kerdiş

çim tede bîyayene: b. **çim tede bîyene**

çim tede bîyene: 1)nîyetkerdişê karêk/çiyêk 2)çim/çimênî/nefes/nezer kerdiş

çiman ver a kewtene: b. **çiman ver ra kewtene**

çiman ver ra kewtene: asayîş/hasayîş

Mîyanê qelebalixî de mi çiman ver ra kewt, dima mi nêdî.

çiman ver ra nêşîyayene: b. **çiman ver ra nêşîyene**

çiman ver ra nêşîyene: xo vîr ra nêkerdiş, tim vîr de bîyayîş

çimî nêkutene: hewn a nêşîyene, nêbusayene, nêwutene, xow ra nêşîyene, xow de nêşîyene, kîşt a nêkewtene; hayik/hayîg/haya/aya bîyayîş

çîwa reyde dayene, eba reyde girewtene: gure tim hetê ra ser antiş, menfeetperest bîyayîş

dest teng bîyayene: b. **dest teng bîyene**

dest teng bîyene: hetê maddî ra nusxanîye antiş

destî beste bîyayene: b. **destî beste bîyene**

destî beste bîyene: 1)gure dest ra nêameyîş 2)nêşayîş, nêşkayîş (n), şenêkerdiş (n), besenêkerdiş (n)

destî zern birnayene: heqê heme gureyan/karan ra ameyîş, hoste bîyayîş

Destê her dîyan zî zern birneno, gureyo ke bikî zerrên û sêmên kenî.

devistene binê barî: deyndar kerdiş

dîn û îman xo ro girewtene: zaf xeyret kerdiş, zerrî ra xebitîyayîş, pîze ra xebitîyayîş

dinya xo feka kerdene: malê dinya ra zaf hes kerdene, seba menfeet û qezencî şew û roj xo rê yew kerdiş

fek bestene: nuşte kerdiş, sîhr (sêr) kerdiş

gaz xo ro bîyayene: b. **gaze xo ro bîyene**

gaze xo ro bîyene: zaf poşman bîyayîş

goşo kerr dayene: xo dayîş korfehmî ro

Ma çiqas va, a goşo kerr da ma.

goştê xo werdene: pîzeyo safi ra xeyret kerdiş, çi ke dest ra ame kerdiş

Ez hinî se ka, ez goştê xo bora? Destê mi ra naye ra vêşêr çiyêk nîno.

gure sîr û pîyaz kerdene: bêkemane amade kerdiş

Gureyê xo sîr û pîyaz kena.

harguş wayîrê zimbêlan kerdene: erja merdimî ra vêşêr qedr û qîmet dayîş ey

Ma harguş wayîrê zimbêlan kerd.

hesre pîze ra vejîyayene: waştîşê xo ca ameyîş, çiyê ke hesreta ey antinî ca ameyîş

hesabê derzîne û goçîne kerdene: hesabê heme çî kerdiş, hesabê xo yewerî dest veranêdayîş

hewsarê aye/ey derg tepîştene: zaf têkilê aye/ey nêbîyayîş, serbest veradayîş

hewsarê aye/ey kilm tepîştene: serbest veranêdayîş, bin kontrolî de tepîştîş

hewsarê aye/ey veradayene: azad kerdene, qet têkilê aye/ey nêbîyayîş

hêş ver şîyayene: b. **hêş ver şîyene**

hêş ver şîyene: fehm kerdiş

hoka xo pey vistene: 1)gureyê xo qedênayîş, gureyo zehmet qedênayîş, zehmetî ra xelisîyayîş, firset xo dest vistiş 2)gureyê xo dayîşkerdiş hoke ca girewtene:

hoke pey kewtene, linge ca girewtene: eleyhê yewnayî de gure sey waştîşê kesî bîyayîş, eleyhê yewna merdimî de gure hawayê waştîşê kesî bîyayîş, firset ci (bider) ameyîş, firset dest kewtiş

îmanê xo vistene: b. **îmanê xo eştene**

îmanê xo eştene: sond werdiş, sond wendiş

îmonê xwi eyştene: b. **îmanê xo eştene**

keyfê qereçîyan kerdene: zaf keyf kerdiş

kirri vistene: bi heyecan pabeyê çiyêk bîyayîş, heyecanî ver nêtebitîyayîş, bêsebr çiyêk kerdiş, sebr nêkerdiş

kondêz tênêgeyrayene: cayê tehemulî tede nêmendîş

kutiko murdar pey ancîyayene: xuyê aye/ey baş bîyayîş, qahrkêş bîyayîş, îtiraz nêkerdiş, qala merdimî (kesî) de bîyayîş

la ra derzîne kerdene: heme çî amade kerdiş, heme gure hazir kerdiş

lewî erd ra şîyayene: b. **lewî erd ra şîyene**

lewî erd ra şîyene: zaf qehirîyayîş, miroz/miruz/mirûz/murizê xo tirs kerdiş, mirozê xo cal kerdiş, bêkeyf bîyayîş, cigirîyayîş

lewî veradayene: qehirîyayîş, cigirîyayîş, razî nêbîyayîş

leyrekî pîze di bîyene: lingî pîze de bîyayîş (bi tirkî “içten pazarlıklı olmak”)

linge besta bîyayene: b. **linge besta bîyene**

linge besta bîyene: serbest nêbîyayîş

lingî erd şanayene: 1) cayê xo ra nêlewîyayîş, cayê xo ra têngêrayîş
2) înad kerdiş

lingî hewa nayene: leze rayîr ra şîyayîş

lingî pîze de bîyayene: b. **lingî pîze de bîyene**

lingî pîze de bîyene: leyrekî pîze di bîyayîş (bi tirkî “içten pazarlıklı olmak”)

Mal xirab nîyo, wayîr xirab o:

maseyê tînce bîyene:

muye muye ser nênayene: qet karêk/gureyêk nêkerdiş, çîyêk/tebayêk nêkerdiş

Heta nika cay/cey to muye muye ser naya?

Namus visto/ešto kutikî ver, kutikî nêgirewto. (Cinî veranêdîyêna.)

nefs şikitene: seba ke çimê aye/ey tede nêmano qandê tamkerdiş/werdişî tîkê (biney) werd dayîş kesî

pa çerayene: bê kede û belaş çîyê yewî werdiş/girewtiş

pay dayene piro: manî bîyayîş, (gureyê kesî) herimnayîş

peşt/paşt û pîzze ra bîyayene: b. **piştî/peştî û pîze ra bîyene**

piştî/peştî û pîze ra bîyene: zaf huyayîş/hiwayîş

pirnike tadayene: seba ke yewî reyra/rejde nêrî tê rî rîyê xo tadayîş/çarnayîş

Senî ke çimê yayka aye mi gina, pirnika xo tadaye.

pirnike veşayene: xo ver kewtiş, şermayîş

qalê kutikî: qalê vengî, qiseyê talî/tolî

Birarê aye to ra se va qalê kutikî yê, ti qet xo pê meqehirne.

qirş dekerdene: manîyê gureyêk bîyayîş

rêxa dinya ver xo dayene: b. **rêxa sîyaye ver xo dayene**
rêxa sîyaye ver xo dayene: qirtî ra bîyayîş, qirtê . . . qerifiyayîş, jarê
 . . . qerifiyayîş, zerifiyayîş, zaf-zaf tersayîş, gî û mîze ra pank bîyayîş
rêxe ver xo dayene: zaf tersayîş

rike çarnayene: 1)seba heyfgirewtiştî dişmenê verênî reyra/reyde
 mucadele kerdiş 2)înadîya xo de dewam kerdiş, înadîya xo domnayîş

sakî-gakî bîyayene: b. **sakî-gakî bîyene**

sakî-gakî bîyene: sax/saxek bîyayîş, het dek û dolabî çin bîyayîş
 A û mêrdeyê xo yew pirên î la/labelê ê ma, sakî-gakî û plan ma het
 çin o.

sere hewt arêyan de gêrayîş: zaf qurnaz bîyayîş

sere hewtay û hewt arêyan/ariyan de geyrayîş: b. **sere hewt
 arêyan de gêrayîş**

sîr û pîyazê gureyî/gurî vetene: teferruatê çiyî persayîş, zaf cigêrayîş
 (bi tirkî “çok araştırmak”)

şelteyê xo awe ra vetene: wayîrê hêzê xo halê tengî ra reynayîşî/
 xelisnayîşî bîyayîş

Lajek şeltanê xo aw ra vejeno.

şelteyê xo xo fek a kerdene: heme hêzê/qewetê xo reyra xebitîyayîş,
 zaf xeyret kerdiş

şew û roj xo rê yew kerdene: seba xodestvistişê çiyêk şew û roj
 xebitîyayîş, zaf-zaf gureyayîş

şit û şeker bîyayene: b. **şit û şeker bîyene**

şit û şeker bîyene: boya xo teng nêkerdiş, hêrs nêbîyayîş

Veyva ma çi qali va, ma nêva ney; ma rê şit û şeker.

te (ti) ra çarayene: b. **pa çarayene**

teht-direwt vatiş: înad kerdiş, yê xo ra nêameyîş war, rike kerdiş,
 serehuşkî kerdiş

tewqa (dewqa) sîyay zî nan nêpewtene:

Hinî/êdî na dewqa sîyay zî nan nêpewjena.

tê rî kewtene: rastê yewbînî ameyîş

tirba . . . kendiş: seba ke yew dekewo rewşa zaf xirabe xebitîyayîş yan
 zî plan viraştîş, . . . de xayîn bîyayîş

Kam tirba ma keneno boka/mela o dekewo mîyan.

tîrî ti (ci) ro nêşiyene: zaf girr bîyayîş (firq nêbîyayîş)

Uate _____

turzîn musliman bîyene: bi zor musluman bîyayîş, tersê mergî ver
musluman bîyayîş

tute zıwan ro ameyene: zaf vatiş

Tutê zıwanê mi ro amey la to reyna fam nêkerde.

vayî ver ra şîyayîş varanî ver: dekwetiş halê hîna xirabî, xirabêr
bîyayîş

Vernî weş a, peynî reş a:

xo fek a nayene: yew çî xo rê hedef tayîn kerdiş û dest bi xebate kerdiş

yew gillîya engure ra mahsere viraştene: mubalaxa kerdiş, xişne
kerdiş

yew ra di nêvatene: îtîraz nêkerdene

EZ QEWMÊ XO RA TERSENO

Alî BEYTAŞ

Yew vatiş vano “Ziwano ke domanî (gedeyî) qisey nêkenê, ameyoxê ê ziwani zî çin o”. Rasta kî (zî) winî (hênî) yo. Rasta kî ziwano ke domanî qisey mekerê, ameyoxê ê ziwani çin o. O ziwani ne rûmet vîneni ne kî mîyanê ziwani bînan de cayê xo gêno (cêno). Rojê êna ke, o ziwani beno vîndî şono.

Ziwano ke mêyro qisey kerdene, o ziwani bê welat say beno. Welat, cayo rûmetin o. Welat, qedr û qîymetê merdimî (mordemî) yo. Welat, estbîyene û çinbîyena merdimî ya. Welat ziwani o, ziwani kî welat o. Merdimî, bi welat û bi ziwani benê merdim. Merdimi ke bê ziwani û bê welat o, aîdê xo nîyo. O merdim xo ra bîyo dûrî, bîyo xêrib. O merdim merdimi nêmcet o. Peynîye de, o merdim merdimi tamam say nêbeno.

Madem ke seba merdimî ziwani hende (honde) rûmetin o, ziwani estbîyen û çinbîyena merdimî ya, o wext merdim seba ziwani xo ganî (gereke) zaf-zaf çîyan bikero. Çîyo tewr (en) şenikek o yo ke, merdim ganî ge-ge seba ziwani xo, xo ra persani pers bikero, vajo: “Eceba ewro mi seba ziwani xo se kerd? Mi seba ziwani xo hetani nika çî gure ard ca? Mi çiqas (çixa) kitab û kovari herînay? Mi çend kitab, kovari, rojname ûêb. wendi?”

Ez qet bawer nêkeno ke ma persê winasî (nîyanênî) xo ra pers kerdê. Ma vajî ke qewetê ma nêşî çîyanê winasîyan û ma nişkîyayme kitaban biherînimê û biwanîme. Ma ma nişkînimê komeleyan (dernegan) de, sendikayan de kî ziwani xo qisey bikeme? Ma vajî qewetê ma nêşî çîyanê winasîyan kî. Ma ma nişkînimê keyeyê xo de ziwani xo qisey bikeme? Şima ke mi ra pers bikerê, ez vano ke, ma seba ziwani xoyê rindekî şîkînimê her çîyî bikeme. Ma, xora nêwazenîme seba ziwani xo çîyê bikeme. Ez vano, derheqê ziwani xo de ma rasta kî kesê dirî (dirû) me.

Rasta kî ma qewmêde dirî me.

Dewanê ma de, zar û zêçê ma têde tirkî qisey keno. Kayê xo tirkî kay keno. Nan û awa xo tirkî wazeno. Tirkî nişenê ro û wurzeno ra. Bi nê qaydeyî ameyoxê ziwane ma senî rind beno? Pîlê mayê ke qet tirkî nêzanê, înan ra teber ê bînî têde winî yê. Ez nêvano, şima vajê, ma seba ziwane xo hetanî nika xirabîye ra wet (dot) çi kerdo?

Qewmê mayo ke welat ra şîyo bajarane girsan kî nostalgî ra wet qet çiyê nêkeno. Vanê “Ma gimgimij îme”, vanê “Ma sosyalîst îme”. Binra (binera) hetanî ser zur a. Nostalgî yo. Ma ne gimgimij îmê ne sosyalîst îme, ne kî wayîrê kulturê xo me. Wexto ke zereyê ma xorîn-xorîn bêro kinitene (kendiş), uca ra yew tirko se zinar vejîno. Wexto ke ma ziwane xo qisey kenîme, ti vana belkî tofan dano ma ro! Ti vana ma qusirêde zaf girs kenîme. Wexto ke yew peyayo binamûs (pîyawo namuslî), seba ziwane ma û welatê ma qisey bikero, ma benîme har û zeliqînîme ê merdimî ra. Welatê xo û kulturê xo înkâr kenîme. Ez ney, şima vajê, kotîyê ma kurd o? Kotîyê ma gimgimij o? Zereyê ma, kotî ra seba ziwane ma kirmanckî (zazakî) veşeno?

Ma ziwane xo ra sey yew pezkovîye remenîme. Sey yew dişmenî qayîtê kovar û kitabane ziwane xo kenîme. Kulturê xo rê wayîr nêvejinîme. Kulturê şarî ser o kî benîme har. Wexto ke ma tirkî qisey kenîme, bi luxet, bi pîltîye, bi zanayî qisey kenîme. Ti vana tirkê tewr meqbûlî ma îme. Ti vana peyayo tewr zanaye ma îme. Wexto ke dore amey ziwane ma, benîme şaş, benîme lal. Ziwane xo ra benîme înkâr.

Gama ke yew merdimo binamûs ma ra pers bikero vajo “Şima qey ziwane xo qisey nêkenê û nêwanênê?” Cewabê ma hazir o. Ma bi kirmanckî nîşkînîme fikrane xo îfade bikerîme. Qey bawo? Ma ziwane îngilizan ser o xo kişenîme. Ma wexto ke tirkî qisey kenîme, sey yew bilbil îme. Ma beno ke ma ziwane xo rind nêzanîme?

O wext bêrê ma ziwane xo qisey bikeme, biwanîme, binusîme. Keyeyê xo de, mêmantiya xo de, edet û qaydeyanê xo de rûmet bidîme ziwane xo. Ma nîşkînîme nînan biyarîme ca. Qey bawo? Ma tirkî daha rind beno? Eke winî yo, ma qey diriyîye (dirûtîne) kenîme?

Keyeyê xo de televîzyonê xo seyr nêkênîme. Keyeyê xo de ziwane xo qisey nêkenîme. Mêmananê xo de ziwane xo qisey nêkenîme. Roja rinde

û xirabe de ziwane xo rê wayîr nêbenîme. Nêwanenîme, nêusenîme. Pekî ma ra xirabêr qewmêde bîn esto?

Bêrê ma nayê mekeme. Bêrê ma nê ziwane maya xo rê wayîr vejîme. Bêrê ma dest ra çî amê, aye de teqsîr mekeme. Bêrê ma nê ziwane xo yê rind û delalî tena ca meverdîme. Ameyoxê domananê xo teng û tarî mekeme. Bêrê ma kî ziwane xo qisey bikeme, binusîme, biwanîme.

Bêguman, o wext her kes zano ke ma kurdê onurlî me.

Eke nînan nêkena, o wext to û wijdanê xo. Ma ez se bikerî? Heq (Homa) cewabê to bido. Qisaya min a peyêne a ya ke, ez dişmenî ra nê, qewmê xo ra terseno.

Mersîn, 23.10.2008

MINTIQAYA PALÎYÎ RA SEMEDÎ QICAN ÇEND VATEYÎ

Arêkerdox: **Mehmed S. UZUN**

HACÎ-BUCÎ

Hacî-bucî, dim-dimicî
Kutik lawa, Hacî tersa
Niha werd, pê pindosa
Fiş kerd, pê xelisîya

GURR MEŞKÊ

Gurr meşkê, gurr meşkê
Mî şawa, tu şawa
Helê diwarî diyawa
Kutikûn meşk dirnawa

Gurr meşkê, gurr meşkê

LÛ LÛ

Lû, lû, lûkerû
Gûn û guelikûn têkerû
Lû yena, lûya heşên
Patikû dûna tue
Germa keşkîyen
. . . (1) biye, bilik bû(2), şue!

Lû, lû palêngû

ELÎ WELÎ

Elî Welî, derzê teli
Teli rişîya, Elî kişîya

1.Nê vateyî, lajekan erzên we û vanî. Tena qey lajekan a vajiyeno.

2.**bû**: biwere/bore (bi tirkî “ye”)

XIDIRÊ WELÎ

Akman GEDİK

Yewo (juyo) tulo barî bî. Zimêlê girsî pirnike ver de biyê. Seke vanê, "zimêlbalte", zimêlê henênî biyê. Xav û xinc raye ra şiyenê. Labelê hertim fekhuyayî bî. Pirnikêde girse ser a biye. Pirnika qertalî, pirnikêde çêrî biye. Mi pîyê Xidirî nêdîbî yan kî nêno mi vîr. Vanê pirnika Ap Welî kî zaf xedar girse biya. Dewa ma de Alîyê Ap Îsî esto, pirnika dê kî henî girs a. Vanê rojê Ap Welî vato:

-Lawo Alo, min û to ke heywan biyene, ma pirnikanê xo ra nêeşkiyenê ke biçerîme.

Ez henî bawer kena ke pirnika Xidirî şîya re pirnika pîyê xo. Kesî Xidir qet muruzin nêdîbî. Her wext huyene. Sosret bî, leqçî bî. Xeylê meseleyê xo bî. Dewa ma Reqasan de meseleyê Xidirî zaf ênê vatene. Ez wazen tîya nê meselayan ra çend teneyan binusî.

Serra 1966 de, wertê aşma tebaxe de, Gimgim de hardlerz (bunlerz) beno. Şarê Gimgimî nê hardlerzî de xeylê anit. Hema-hema her keyeyî (çêyî) ra yew (ju) însan merdîbî. Bonî şaniyayîbî war. Feqîrîye, xo ra qet qal mekeme. Hardlerz ra çend heştî (hewteyî) tepîya, Beledîyaya Gimgimî, serê xana çend kîloyî birinc, şekir, tayê kî çî-mîyê erzaqî kena vila. Xidir maya xo Movete gêno (cêno) şono Gimgim.

Amika Movete teber ra vindena. Xidir kuno zere. Zemanê ra tepîya vecîno êno. Nîya tal û tirş o. Rengê xo henî sipêloçik o. Kardî piro dê, ci ra gonî nêna. Amika Movete bi (hebe) vengêde hêrsin pers kena, vana:

-Ero Xido, kanê birinc, kanê erzaqê ma?

Xidir Vano:

-Dayê, vanê "Ti bêkar a, ma danîme êyê ke wayîrê xana yê".

Amika Movete:

-Ero ez cî (gi) de fekê pîyê nîna kerî! Ti qeyî bêkar a! No karê çê (keyeyê) ma kulî ti kena.

Tabi Amika Movete nêşona ser (fehm nêkena) ke bi tirkî merdimê (mordemê) nêzewejîyayî ra vanê bekar.

* * *

Wexto ke vaşî ênê çînitene zaf beno hayleme. Şodir şefağ de qêrri û werrîya pala wa. Xeberdayîşê cinîyan (cênîkan) qet nêxelesîno. Her kes wazeno ke zemanê rew merganê xo biçîno. Yê Xidirî tayê vaşê xo esto, nêzdîyê birrê wertî de yo labelê cayêde xeylê zehmet o. Kaş û kuş o. Tayê cayê xo çal ê. Uca tirpane anitene xeylê zehmet a. Xidir dewijanê bînan ra xeylê raverî dest keno ci, kulîne ra berey (herey) xelesîno ra. Rojê, merdimê lêy merga Xidirî ra vêreno ra. Hal û xatirî ra tepîya vano ke:

-Xidir, çiqas waş kewto to dest?

Xidir vano:

-Wulle berdê (*) ra vîst û panc girzeyî kemî yê.

Mêrdek (mordemek) fam nêkeno, vano:

-Wulle rind kewto to dest. Xeylê kewto to dest.

* * *

Kanîreş (Karlhova) nêzdîyê Gimgimî yo. Çiftlîg vanê, dewêde Kanîreşî esta. Dewa Çiftlîgî de yew dewijê ma malim o. Namê xo Wusên o. Rojê, Xidir wazeno ke şoro Wusênî bivîno. Dano raye ra şono. Çend saetî ra tepîya, nêzdîyê Çiftlîgî keno. Nêzdîyê dewe de rastê yew kalekî êno. Halê yewbînî (jubînî) pers kenê. Kalek qeseweş o, yaxeyê Xidirî gureto nêverdano ra. Xidir aciz bîyo labelê kifş nêkeno. Xo xo de kî fikirîno, “Nê kalekî dest ra ez se xo raxelesinî?” Mêrik sa û so ra, hekir û nekir ra pers keno. Vano:

-Ma xêr a ti ama Çiftlîg?

Xidir zaf aciz bîyo, taqale tey nêmendana. Vêşanîye qet pers mekê. Vano:

-Wulle ez bi şuwaneşîye cêrena (gêrena).

Mexsus henî vano ke, wa kalek yaxeyê ey (dê) raverdo. Dahîna (tayîna) weşa kalekî ra şono. Çimê kalekî bereqînê, çar benê ya. Bi

(*) **berde**: hîris patîle/rêşî yan zî girzeyê vaşî

huyayîş vano:

-Wulle Xizirî ti ma rê ruşna. Ma nîya qurşune (mermîye) bierzîme şuwane nêkuno ma dest. Kamî ti ma rê ruşna, wa Heq dest-payanê dê de bo.

Xidir huyeno. Xo xo de vano ke, “De bê teze safî ke. Mi xo rê leqî kerd. Kalek na wo rast bi şuwani cêreno”.

Kalek bi bêçika (engiştâ) xo, dûrî ra malê xo musneno Xidirî. Xidir qayît keno ke çare çin o, yaxeyê xo kewto destê kalekî. Nîyadano ke wertê malî de yew beran esto, qoçê ey (dê) qoç mevace ti vana qoçê gayî yê. Merdim şikîno 100-150 metro dûrî ra qoçanê beranî bivîno. Xidir mexsus vano:

-Apo, ti aye mevace, no beranê to kol o yan kel o?

Tabî kalek zaf hêrs beno. Labelê kifş (bellî) nêkeno. Vano:

-La-lawo, ti hona beranê kolî û kelî nas nêkena! Ti be na qene şona malî? Şo, oxirê to yakerdî bo. Xidir xatir wazeno û çapik-çapik dano raye ra, şono.

* * *

Zemanê banqe kredî dênê dewijan. Dewijan bi nê kredî tedarikê keyeyî (çêyî) nêne ro. Rojê, yew dewij teba Xidirî ra şonê banqe. Dewij ke kuweno zereyê banqe, nîyadano ke zaf temîz o. O bi lastikanê qera yo. Vano:

-Xido, beno ke ma bi lastikanê qera nîya zereyê banqe de. . . ?

Xidir vano:

-Wulle nêbeno. Ti gereke lastikanê xo vecê.

Dewij yewe bi didine nêkeno û lastikanê xo veceno. Xidir çim şikneno yew hevalê xo, vano “Lastikanê ey wedare”.

Karê dewijî xelesîno, vecîno teber ke, cayê lastikan de pepûk waneno! Nata-bota pers keno, yewo ke bivîno qet çin o. Teseliya xo kuna, vano:

-Lawo Xido, to be çimanê sereyê xo dî, mi lastikê xo îtya vetîbî. Nê bî sir, se bî?

Xidir vano:

-Wulle mi dî ju mordemî dest de bî, na hetî ser şî.

Bi dest ci rê îşaret keno. “Ti ke tayê ecele bikerê, resena ci.” Nameyê

yew merdimê ke alaqa xo çin a dano ci. Dewij yewe bi didine nêkeno, vecîno teber. Çapik-çapik reseno merdimo ke Xidirî nameyê ci do. Beno yaxeyê merdimî ra, hejneno, vano:

-Ero kanê lastikê mi?

Mêrik şaşê nê dewijî maneno. Beno mat, nêzano ke ci ra çi vaco. Vano:

-Ti çi vana, çi lastik ê? Ez tawa hay re çiyê nîya!

Dewij defeyê bîyo hêrs. Sey (zey) adirê sûrî. Yaxeyê merdimî kewto dest, dest ra nêvecîno. Mêrikî hejneno, se hejneno. Xidir qayît beno ke wezîyet beno xirab, vecenê lastikanê dewijî danê ci. Mêrik yaxeyê xo ci ra xelesneno ra, vano:

-Şima kamî no her xapina? Şima Heq kenê, Alî kenê dolimêna nîya mekerê.

* * *

Demê cûntaya 12ê eylule 1980 de dewa ma xeylê anit. Xeylê operasyonî bîyê. Rojê, ancîna (ancîya) operasyon bîyo. Eskeran cinî û camêrdî wertê dewe de kerdê top. Xebere da muxtarî ke kes keyeyê xo de nêmano. Her kes bêro werteyê dewe. Ap Şaw vecîyo teber. Qet hay re çiyê nîyo. Xora goşan ra giran bî. Ver bi (ver va) gomeyê xo şono. Başçawuş qêrreno, bi tirkî vano:

-Hey adam! Çabuk geri dön, buraya gel!

Ap Şawî ra qet veng nêvecîno. Dewam keno ver bi gomî şono. Başçawuş ancîna bi hêrs qêrreno û xeberî dano. Ap Xidir vano ke:

-Qomitan Beg, o sığırdır.

Başçawuş bi tirkî:

-Ne sığırı ulan! Basbayağı insandır işte.

Xidir:

-Qomitan Beg, he insandır ema qulağı yoxtır.

Bi destê xo, goşê xo musneno başçawuşî. Bi îşaret vano ke o kerr o, nêheşneno.

Başçawuş:

-Sağır mıdır ulan?

Xidir sereyê xo manaya “heya”yî de hejneno. Ap Şawî kî kuyayîne ra xelesneno ra.

Par, pancê aşma tebaxe de xebere ameye, xeberêde tale. Va ke “Xidir şîyo rama Heqî”. Heyy, heyfê to pîyayî. Merdenê, ti tena xo bigoyne. Se bîyênê, merdena kamaxe ti nîya sotrax biverdênê ra, bişîyênê! Kam çi zano, Xidirî belkî hona ma rê çend meseleyê bînî vatênê.

Ap Xidir, mekanê to gul û nur bo, cenet bo. Oxir bo. Ez zanen zereyê to ra hertim rindîye û huyayîş vêrdênê ra. Ti ma vîr ra nêşona. Bizane ke, ma domanê dewa ma ke ameyîme têlewe, ti zereyê qesanê ma de ya. Xora weşîye kî na nîya? Merdene birayê weşî ya. Nameyê to serê zonê ma ra qet nêşono, bizane.

FOLKLORE MA RA (1)

Arêkerdox: **Bîlal NÊRIBÎJ**

I

Kolê kolê hînzazek (2)
Hak bi dima tîrbazek (3)
Şarê ma şemomê ma
Tîrkê ma xulomê ma
Şarî, Şemi (4) berdi
Di Zîyonî (5) ser di
Zîyon caba raşt o
Pa mezget (6) viraşt o
Mezgetê ma nîyo
Mezgetê kelon o
Curê arbêşon o
'Elbay qînteron a (7)
Doray dîremon a (8)
'Elê ma yo koro
Şîyo ma ra coro
Yew keynekêk dîya
Tunuki (9) tîrkî ya

-
1. Nê vateyî, dewa Nêriba Axan de vajiyênî. Nêriba Axan dewêka Hêniyî ya.
 2. *hînzazi*: hezazi. Kerraya ke pey awe qul bîya, şîkîya. Awe hînzaze de şona binê erdî.
 3. *tîrbazi*: halên, cayo ke kerge hak kena
 4. *Şemi*: Nameyê cinî yo.
 5. *Zîyon*: Nameyê cayêk o.
 6. *mezget*: meteres. Seyddarî semedê seydî virazenî.
 7. *qînter*: ölçek, welçeke (bi tîrkî “ölçek”)
 8. *dîrem*: dîrhem (?)
 9. *tunuki*: cêbe (m), tûnike (m)

Gêsi helebî ya
Keynay Xal Wesmon ya
Gi deke xo timonî
Eşti kîştay bonî
Semedê loxmey nonî ⁽¹⁰⁾.

II

Ez bi nêt o
Gawo çar o
Şeş qomêt o ⁽¹¹⁾
Binê simzêrek ra vêrto ⁽¹²⁾
Nêt nêtê xalî
Ferzê serday parî ⁽¹³⁾.

10. Semedê varyantê binî biewnîn: Roşan Lezgîn, Folklorê Ma ra Di Nimûneyî, Vate, hûmare: 30, r. 63.

11. *qom*: qam, qamet

12. Yewna varyant de wina yo: “Binê Kerrey Sosini ra vêrto.”

13. Semedê nîyetê rojî, bi yarî (henekî) putan ra vanî.

RÎPELÊ FIQRA Û MESELAYAN

LA ŞIMA PAYÎZÎ MOŞENÎ BERÎ

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

Yo merdum şinû kîk (keyeyêk), benû nîyemon (mêman). Şinû sêrnîyê wadî di nişenû rû. Verra-verra nîyemonî yenî, yi ra cuer nişenî rû; wi avarî (acêr) şinû, resenû pê bêrî, mîyonî lekaşon. Wayerî kî (keyî) onênû nîyemon şî, koti mîyonî lastîkon. Weraznenû, vonû “Ma şî, qivi (mêneb, dunike) di rûşî”.

Benû qiv. Cinê wayerî kî, mîyerdê xwi re vona “Ti in çira ardû qivi?”

Qiv bena qerabalix, wayerî kî nîyemonî re vonû “Ti rî itîya nîbenû”. Yi benû qatî binî, merek. Vonû “Ez cê (cila) ti itîya kena ra”. Cê yi dîyarî moşenî re kenû ra, vonû:

-Itîya rakuw.

Nîyemon wayerî kî ra vonû:

-Cê mi zaf rind o, la şima payîzî moşenî berî pê sap werdi kerî ez ça kuwena ra?

Wayerî kî o wext pê hesiyenû ku şiyayîşî nîyemonî çin û, vonû:

-Heyon o wext ma çik kenî.

NE HORAYÎ NE PAKAYÎ

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

Cinê mêrikî şina tever yena, mîyerdî c' a (aye ra) perseno vonû:
Tever hor û yon paka û?

Cînî vona:

-Ez şîya tever omîya, ez nîzona hor iv (bi) pak iv.

Mîyerdî cînek re vonû:

-Şû teveri bonî te ra, bî! Ti vajî “Hor û” zî ez ti kişena ti vajî “Pak û” zî!

Cînek şina onîyena, yena, vona:

-Ne horayî ne pakayî,
Çamur dayi nîmê çaqayî.

INÎ MÊŞÎ MIRD Î

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

Yo merdum şinû mîyonî darûberî. Mîyonî darûberî ra zarî yena. Mêrik vonû “Ya Rabî, ina çî zarî wa mîyonî darûberî ra yena?” Raştî yo merdumî yenû, onênû mêşî cemayê perû (piro pêser bîyê). Vonû “Hêwax, mêşî ika (nika) in merdumî xeneqnenî”. Şinû dar ra gilêk ca (dira, tira) kenû, şinû ver, vonû ez mêşon yi ser re bikî. O ku mêşî cemayê ci, vonû:

-Emon! Ez bextî ti d’ a vinder! Nî mêşon mi ser ra mek. Inî mêşî mird î, qariş mevi; ayî vêşonî bîyerî mi hinîya perîşon kenî.

PIRDÎ SIRATÎ

Arêkerdoxe: Dogan KARASU

Sêx Nîzamedîn camî de waezî dano. Mînberî ser ra vano: Pirdê Siratî zaf berz o, zaf bari yo, sey yew muy o, zaf lerzeno. Serraşîyayîş zaf çetin o. Şima pê nê emelanî xo se kenî? Şima pê nê emelanî xo senî serî ê pirdî ra şinî? Şima xo rê se kenî?”

Camî de, mîlet bîya de; cemat zaf giran o. Merdimî ke cemat de yî hetêk ra emelanî xo heto bîn ra vateyî Şêxî fikirîyênî. Sekman damîş nêbeno, wirzeno we, vano:

-La efendî, ma mecbur î ke sêr ê pirdî ra şîyerî? Ma xo rê ver-verê la ra şinî û peynî ra geyrenî a, yenî. De wa pird xo rê bari bo. Tawayê ma û pirdî pîya çinî yo. De wa xo rê pird uca de bo!

MI BIVATÊN “HOMA YEW O”

Arêkerdoxe: Dogan KARASU

Lajekêk wazeno bizewicîyo. Şino yew melayî het ke mela mareyî ey bibirno. Mela ey ra perseno, vano:

-De vaj! Çend Homayî estî?

Lajek vano:

-Des hebî Homayî estî.

Mela zaf hêrs beno û vano:

-Nêxeyr, otir nîyo! Lez wirze we, şû teber!

Lajek veciyeno teber.

Êyê ke teber ra, ey ra persenî:

-Tu se kerd? Melayî mareyî tu birna?

Lajek hêrs ra vano:

-Nê, nêbirna!

Vanî:

-La melayî va se?

Vano:

-Mela mi ra persa, va “Çend hebî Homayî estî?” Mi va “Des hebî”. O wext zaf hêrs bi û mi ra va “Lez wirze we, şû teber!”

Ê vanî:

-Ero gêjo! Homayî des hebî nêyî. Ti ga vajî “Homa yew o”. Çi rey çew vano des hebî Homayî estî!

Lacek hêrs ra vano:

-Lîya, mi va “Des hebî Homayî estî, ey hûncî zî qebul nêkerd. La desta mi bivatên “Homa yew o” ey go se bikerdên?

PÎRÊ

Nurulah BURCUN

Cayo ke tede sungî kerd, Mala uca xo ra şî. Pîrê, mîyanî şalvaranî xo yê diratûn de bêveng zerrî kewt Malayî. A ke mêrdê xo de derg û dila rakewtibî. . . Pîrê şarmîyay û va: “Çîmanî merdanî ma biqefîln!” Harbîyayê keyeyî Pîr kenî xirabe, gonî kewena çîmanî ayê, a nêvîna. Serê ayê re merdey û Mala Husên yeno war.

Mala û Pîrê tena mûnenî. Hinî şar nînan ra vûno meczûb. Ê, binî yew banî qicikî de cuwî xo vîyarnenî. Îna emir nêqedîyeno. Darbî Pîr ayê decnenî. A her şew heta serî sibayî nalena. Kam xenîmet na cinî ra hêna erjîyaye yo? A nêşkena yew mana bido ci. Senî însan qemîş beno ke nê çîman sungî bikeroy!

Pîrê, fîstanî xo yê keweyî ra gonî nêesterena, ey yew koşê dîyesî de kena dar de. Erdo ke xo ya pey ca verdawo, xo vîr ra kena. Ge-ge vûna, “yew mezêl”, la tersena ke Mala Husên xo ya bigîro. No semed ra bêveng û xo zere de qîsey kena, vûna: “Qe nêbo wa yew mezêlî egîdanî mi bibîn!” La Mala zî egîd o. O mi vêşan nêverdeno, muhtacî kesî nêkeno. Derdanî mi qet tîyo nêdûno, mi ra zaf hes keno, şarmûn ra çîmanî xo anêkeno.

Mala dest erzeno tîfingî xo. Serran a berî înan nêkuyayo. Pîrê kewena quncikî xo, pê tersî ya temaşeyê bîyayeyan kena, çengî ayê darbanî ayê, dolbendê ayê çîmanî ayê nimnenî. Çend kesî ber ra kewenî zere, çimî înan sere de kay kenî.

-Ma tayê qîsey bikerî, ê Husênî ra vûnî.

-Şima wazenî yew meczûbî de qîsê bikerî, vûno Husên û tîfingî xo darenî înan.

-Nê Husên, ma zûnî ti senî merdimî. Êyê ke vûnî meczûb, heşa înan gî werdo. Ti bîaqîl nêbinî, wexto ke ma kewtî erdî dima, tu Boycûn nêdîn.

Gûnî Pîr ters geno. Husên, Husênî ayê nîyo eceba! Fîstan ra ûnîyêna,

seke mixî cayî xo ra vecî û çimûnî ayê kurî. Husên çimanî Pîr vînenî, o tîfingî xo tîk tepîşeno.

-Vindir Mala, nîyetî ma xirab nîyo. Tapû kewto bajar, semedî erdî Pîr a warîs lazim o. Bîye erdî Pîrê rî wayîr vecî!

Mala nîyetî înan fam keno. Wextî xenîmêt vîyerto, her çî ageyrayo wayîrî xo. Mala ûnîyeno çimanî Pîr ra, uca de yew cehenem vînenî û meymananî xo fetilnenî.

A şew ê heta serî sibayî yewbîn ra hes kenî, yew şewa bişehwet vîyarnenî. Pîrê teslîmbîyayîş ra ageyraya, decî darbanî xo xo vîr ra kerdo. Egîdî yê ke ayê qirban dayî, pîyorin ra hêna egîd vecîyawo Mala Husên. Emrî ayê vera pîyorê derd û kulûn erjîyawo. Bextewerê ayê ho binî lihêfî de yo. Bextewerîyê înan hewa ra zî nimitê ya. A seke qet mird nêbo xo zeliqna Husênî ya, seke qet mird nêbo xo dusna pa. Ê pa tîj a hesîyayî xo.

-Tu dî Pîrê mi, çimî înan sere de geyraynî. Biewnî (bo) nika kewtî yewbînan. Înan ke vizêr bi xinçîyer, bi qebza dayîn tu re, ewro vûnî ke ma yew toxim ra yî. Yeno tu vîr, wexto ke mi ti dîya, tu va “Şima gonî de ma fatîsnayî, şima zî gonî de bifatîsî!” Biewnî ê gonî de fatîsîyayî.

-“Hişşş!”, va Pîrê. “Mi tu ra a qal vatîbî, tu ez şarmîzar kerda.” Ê bi zerrîya safî û bi şehwet varard şî yewbînan ra.

Hetî zimistanî ya Pîr bêhal kewt, her roj bineyna helîyay. Mala bêçare tena a seyr kerd. Decî ayê her roj bîy zîyade, hin nêşkayn qîsey bikero. Mala bi seatan ûnîyayn mîyanî çimanî Pîr ra, waştîyen ke pîyorê derd û kulûnî ayê teber kero. Pîrê bi çimanî xo îşaret da Malayî ke o Quran biwûno. Mala keyfî xo ra berma, şî dîyes ra Quran ard war, mîyanî qabî ra vet û bi vengo berz wend. Malay dewam kerd wend, heta ke Pîrê bi destî xo ya îşaret kerd ke o vindiro. Pîrê hêdî-hêdî dest bi qîseykerdîşî kerd:

-Ti bawerîyê xo bi çî ûnî, mi zî bawerîye xo bi ey arda. Ti sey ê bînan nîyî, ti nêmunenî ê bînan. Biewnî no Quran sey tu vûno, sey înan nêvûno. Heqî xo mi rî helal bikeri. Beno? Wexto ke ez ameya tu het her çî qedîyabi la ancî her çî ho qedîyeno!

-Wa helal bo, va Mala Husênî.

La bermi pilizîya qirik ro û nêşka xo vindarno, xo eşt teber. Vayî

serdinî hesrî çimanî ey kerdî ziwa la hesrûn alişkî ey hêna kerdî hîy.

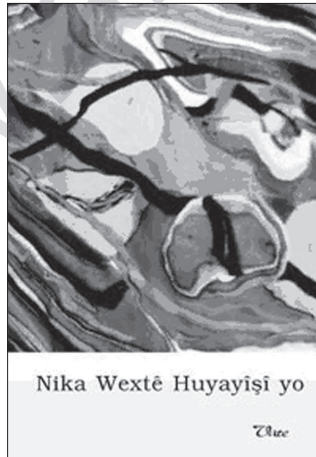
Roja bîn, hoperlorî camî ra wendişî sela ra pey, eşkira bi ke Pîrê Boycûn merda.

Ê kesanî ke vizêr mêrdê ayê, lacî ayê kîştîbî, ewro ameybî cenazayê ayê, nimacî ayê kerdên. No kerdinê înan, semedî Mala Husênî ya bêmana bi. Mala Husên dinyayê xo de tena mend. Tena goşî xo na vengî Pîrê ser. O vengo ke ey zerê xo de nimitibi.

KITABÊ KIRMANCKÎ-XIX

99-Ali Sizer, Seruven-i Mahşeri,
Şenol Yayıncılık, 2007, 73 r.

100-Nika Wextê Huyayişi yo,
Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul,
2008, 86 r.